

**”MULLA ON IHAN NIINKU IKÄVÄ TÄNNE” -
KLUBITALO OSALLISUUDEN MAHDOLLISTAJANA**

**VELI-MATTI ISOJOKI
SOSIAALITYÖN ERIKOISTUMISKOULUTUKSEEN
KUULUVA LISENSIAATINTUTKIMUS
KUNTOUTTAVAN SOSIAALITYÖN ERIKOISALA
SOSIAALITIEDEIDEN LAITOS
HELSINGIN YLIOPISTO ELOKUU 2010**

Sisällysluettelo

1 Tutkimukseen astuminen	3
1.1 Yhteisöön tulo	3
1.2 Tutkimuksen lähtökohdat ja rakenne	6
2 Tutkimustehtävä	10
2.1 Tutkimuskysymykset	10
2.2 Eettinen pohdinta	10
2.3 Etnografia tutkimusotteena	16
2.4 Aineistot ja analyysi.....	19
3 Miten klubitalo toimii?	26
3.1 Fountain House – liikkeen historia	27
3.2 Klubitalon asema ja aate	30
3.3 Klubitalojäsenyys	32
3.4 Klubitalon käytännön toiminta	35
3.5 Standardit oppaina	40
3.6 Osallisuus yhteisöön ja voimaantuminen.....	44
4 Millaisena Klubitalon toiminta näyttäytyy jäsenilleen?	51
4.1 Jäsenyys ei lakkaa.....	53
4.2 Eihän tää mikään yritys ole	55
4.3 Oon kyllä lukenu standardit, mutt´ en oo hirveen innokas niihin	59
4.4 Miten sitten tästä Klubitalosta eteenpäin?.....	62
5 Klubitalojäsenten osallisuus toimintaan	65
6 Ulos Klubitalosta.....	69
LÄHDELUETTELO	72
LIITTEET	78
Liite 1: TUTKIMUSLUPAHAKEMUS	78
Liite 2: TUTKITTAVAN TIEDOTE	79
Liite 3: HAASTATTELURUNKO / -TEEMOJA.....	81

Prologi

Älä kaivele mistä ja minkä vuoksi.
Ole tyhjä vain. Ole auki vain.
Suo salaisuuksien tulla luoksi
tai haipua ...

suo silmien paistaa, henkien tuulla
läpi tuntosi valvovan tuokion.
Vain hiljaisella on korvat kuulla.

-

vain odottajan ovi auki on.

Ote Aaro Hellaakosken runosta Ilta 1946

1 Tutkimukseen astuminen

1.1 Yhteisöön tulo

Ensimmäisenä aamuna saavuin kello puoli yhdeksän Klubitalolle, mielenterveyskuntoutujien kohtaamispaikkaan. Se on vanha, mutta pieteetillä peruskorjattu, ylväs, korkeaikkinainen, keltainen puutalo. Kaupungin omistamana suojelukohteena se sijaitsee arvonsa mukaisesti harjunteella. Jäsenet, vierailijat ja henkilökunta käyttävät samaa sisäänkäyntiä. Vastassa ovat eteistilat, jonne jätetään päällysvaatteet ja ulkokengät. Mukaan voi ottaa sisäjalkineet. Samassa yhteydessä ovat sosiaalityilat wc:ineen. Eteisestä on käynti pienempään tyylikalustettuun toimistotilaan. Se toimii niin sanottuna hallinnon huoneena, jota voivat käyttää sekä henkilökunta että jäsenet. Jätän sinne kirjoitustarvikkeeni.

Pääovi aukeaa isoon, valoisaan työskentelytilaan, viestinnän yksikköön, jota voi sanoa talon ”sydämeksi”. Siellä pidetään pienempiä palavereita, toimitetaan paikallista klubilehteä, tehdään kirjallisia töitä tietokoneilla, kuten tilastointeja ja puhtaaksikirjoituksia. Työtila riittää noin kymmenelle hengelle. Huoneen etuosaa hallitsee vastaanottotiski, ja tulija saattaa saada virallisen vaikutelman aivan kuin saapuisi hotellin receptioniin tai jonkin viraston vastaanottoon. Tiskin takana voi kohdata klubitalon jäsenen tai ohjaajan opastamassa tulijaa. Siinä on kaksi vieraskirjan tapaista lehtiötä: toiseen varsinaiset jäsenet kirjoittavat nimensä ja toinen on tarkoitettu muille satunnaisille vierailijoille. Samalla merkitään, mistä paikkakunnalta kävijä on tai mitä hän edustaa. Siinä voi myös mainita mahdollisen ateriointinsa, jotta keittiö voi varautua riittävään ateriamäärään. Talon päivyri on myös nähtävänä vastaanottotiskillä. Se sisältää viikon tapahtumat sekä tiedon, kuka ohjaajista vastaa kulloinkin mistäkin ohjelmasta. Seuraavassa kuvassa on esimerkki tällaisesta yhden viikon ohjelmasta. Vastaanottotiskin läheisyydessä on myös talon puhelin, johon ohjaajat tai jäsenet vastaavat välittäen ensitietoa talon toiminnasta. Huonetta hallitsevat erilaiset toimistokalusteet, iso kokouspöytä, hyllyköt, tietokoneet ja iso toimistotulostin sekä suurehko irrallinen, liikuteltava ilmoitustaulu, joka toimii samalla eri työtehtävien jakoinfona.

Viikko 25/2008

Ma 16.6.	Ti 17.6.	Ke 18.6.	To 19.6.	Pe 20.6.
<p>Työntekijöiden loma- ja vapaatiedot</p> <p>8:30 Talo avataan, aamu-kahvi</p> <p>9:00 Aamu- palaveri</p> <p>11:00 Lehden toimituksen kokous, www-sivu katsaus</p>	<p>Huom. Harjoittelijan viimeinen opiskelu- harjoittelu-päivä!</p> <p>8:30 Talo avataan, aamu-kahvi</p> <p>9:00 Aamu- palaveri</p> <p>10:00 Publisher-koulutus</p> <p>11:00 Standardi-keskustelu</p>	<p>8:30 Talo avataan</p> <p>9:00 Aamu-palaveri</p> <p>10:00 Fiilis-hanke esittäytyy</p> <p>10:30 Tukikäynti/ ohjaaja</p> <p>11:00 ATK-koulutus</p> <p>11:00 Tukikäynti/ ohjaaja</p>	<p>8:30 Talo avataan, aamu-kahvi</p> <p>9:00 Aamu-palaveri</p> <p>10:00 Painonhallintaryhmä</p> <p>10:30 Tukikäynti/ ohjaaja</p> <p>11:00 Saksanryhmä</p>	<p>11:00 – 14:00 Juhannusaaton piknik / ohjaaja</p>
12:00 Lounas	12:00 Lounas	12:00 Lounas	12:00 Lounas	12:00 Lounas
<p>12:45 Päiväpalaveri</p>	<p>12:45 Päiväpalaveri</p> <p>15:00 Ultimate</p>	<p>12:45 Päiväpalaveri</p> <p>14:00 Nimipäiväkahvit: Tapio, Ahti</p> <p>16:00 Virkistysretki / ohjaaja</p>	<p>12:45 Päiväpalaveri</p> <p>14:00 Klubi-kokous</p> <p>15:00 Allakka-katsaus</p>	

Kuva 1. Klubitalon viikkotiedote

Kirjaututtuani siirryn vielä edellistä suurempaan ja valoisampaan, lähes salimaiselta vaikuttavaan yhteistilaan, jonka ikkunoita reunustavat pitkät, kevyiltä vaikuttavat verhot. Ikkuna on avoinna ja kevyt tuulenvire leyhyttää niitä. Huomiota herättävät isot ruokapöydät tuoleineen. Pöydillä on maljakoissa tuoreita kukkia. Tilaan mahtuu yhtä aikaa aterioimaan tai pitämään kokousta useita kymmeniä henkilöitä. Aamuisin noin puoli yhdeksän ja yhdeksän välillä jäsenet kerääntyvät kahvi-, tee- tai mehuhetkeen tähän yhteiseen tilaan. Tarjoilu on jäsenelle ilmaista. Viereisessä huoneessa on tilava ja nykyaikainen keittiö, jossa valmistetaan päivän maksullinen lounas niille, jotka haluavat siihen osallistua.

Aamuhetki vaikuttaa hyvin tarpeelliselta käynnistettäessä päivän toimintoja. Siinä voi jutella pikkuryhmissä viime kuulumiset, miten edellinen ilta tai yö on mennyt tai päivän alku käynnistynyt. Leppoisan aamuhetken katkaisee jonkun jäsenen vuorottain eri aamuina lukema päivän ohjelma, joka on poimittu talon muistikirjasta. Samassa yhteydessä todetaan siirtymätyöpaikoilla olevat henkilöt sekä toimitetaan alustava yksikköjako. Jäsenet voivat vapaaehtoisesti ilmoittautua työpainotteisen päivän tehtäviin johonkin talon kolmesta toimintayksiköstä: viestinnän yksikköön, työ- ja opintoyksikköön sekä ravintoyksikköön. Samanlainen työnjako on myös keskipäivän aikaan lounaan jälkeen ennen iltapäivän toimintoja. Tällöin jäsenet voivat ilmoittautua vaihtelua saadakseen johonkin toiseen yksikköön tai jotkut jäsenet voivat oman valintansa mukaan käydä toiminnoissa vain aamu- tai iltapäivällä. Myös vapaaseen oleskeluun on jonkin verran mahdollisuutta, mutta talon periaatteena on, että jäsenet löytäisivät vähitellen omat toimintansa. Viikoittaiset yhteisölliset klubikokoukset tai muut suuremmat tilaisuudet pidetään juuri tässä tilassa.

Aamuhetken jälkeen kukin ohjaaja ja jäsen siirtyvät valitsemaansa yksikköön, jossa edelleen on lyhyt tarkempi työnjakohetki: kahdessa yksikössä ne kirjataan asioiden selkiyttämisen vuoksi muistiin taululle. Itse siirryin ensimmäisinä päivinä keittiötöihin, missä ohjaaja jakoi suullisesti eri tehtävät jäsenille heidän mielenkiintonsa ja voimavarojensa perusteella. Aamupäivän keittiövuorolaisten tehtävänä on valmistaa lounas kello kahdeksitoista ja vastaavasti iltapäivällä huolehtia tiski sekä keittiön ja salin siivous.

Kun siirtyy suuresta salista edelleen talon takaosaan, vastassa on pieni kahvila sekä oleskelutila pöytäryhmineen ja lehtineen. Taukoaikoina kahvila on auki ja sitä vetävät vuoroillaan vapaaehtoisina eri jäsenet ja ohjaajat. Hinnat ovat omakustanteisina edulliset. Kahvikupillinen maksaa vain 20 senttiä. Edelleen sieltä johtavat ovet talon takatiloissa sijaitseviin kahteen työ- ja opintoyksikön toimitilaan, joista toinen toimii myös kirjastohuoneena. Viimeksi mainittu muistuttaa kalusteineen jonkin verran aiemmin mainittua hallinto- ja viestintäyksikköä, mutta on pienempi. Tänne mahtuvat työskentelemään useat henkilöt isohkon pöydän tai tietokoneiden ääreen. Siellä kokoontuu määrättyinä aikoina erilaisia harrastuspiirejä, kuten kielikerhoja ja hyvinvointiryhmiä. Täällä suunnitellaan jäsenten siirtymätyötä, opiskeluja ja erilaisia projekteja.

Ohjaajilla on omat vastualueensa: aamu- ja iltapäivien työnjaoissa eri tehtävät ja nimet merkitään ilmoitustaululle työkohteittain. Kyseisessä päädyssä sijaitsevat talon toiset

sosiaalitalat. Talo on jaettu eri siivousalueisiin yksikköjen kesken ja tämä otetaan huomioon jäsenten ja henkilökunnan työtehtävissä. Aiemmin mainittu kirjastohuone on sekin valoisa ja viihtyisä suurine korkeine ikkunoineen. Takaseinä on täynnä kirjahyllyjä, jotka sisältävät pääosin kaunokirjallisuutta, mutta myös tieteellisiä teoksia. Niitä voi lainata määrääjäksi kotiin, mitä varten on käytössä lainausvihko. Tilassa on myös muutama tietokone jäsenten ja ohjaajien käyttöön.

Ruokakello kutsuu puolen päivän aikaan lounaalle. Henkilöt siirtyvät eri yksiköistä isoon saliin yhteiseen ruokailuun, missä annokset tarjoillaan kullekin ruokailijalle kuin ravintolassa konsanaan. Tänään on kalaruoan vuoro.

Kuva 2. Klubitalon ”iso sali”.

1.2 Tutkimuksen lähtökohdat ja rakenne

Sosiaalialan yhteisön etnografiaa on vaikea ymmärtää ilman paikallisia tai laajempia taustakonteksteja. Nämä yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät ovat olleet tutkimukseni taustalla ja mukana ohjaten sitä suoraan tai epäsuorasti – tutkittavien samoin kuin tutkijankin äänen kuulumisena ja painotuksena. Etnografia on oman hetkensä ja tilanteensa lapsi etsiessään aikansa ”totuutta” – mutta on kuitenkin hetken päästä historiaa olosuhteiden, tilanteiden ja ilmiöiden muuttuessa. Etnografian metodologiset perusainekset

ovat kestäviä ja muuttumattomia, kuten sen refleктоiva painotus, sosiaalinen ja eettinen suhde kenttään sekä luovuus. Kuitenkin tieteellisyys, tutkimuskysymysten merkityksellisyys ja tulkinnan läpinäkyvyys on pidettävä keskeisinä tutkimuksen määritteinä.

Klubitalo määritellään mielenterveyskuntoutujien ja henkilökunnan muodostamaksi tasavertaiseksi yhteisöksi, jonka tavoitteena on tukea kuntoutujia kokonaisvaltaisesti selviytymään elämässä itsenäisemmin ja omatoimisemmin eteenpäin (Lehto, Pekka: Fountain House klubitalo / <http://koti.mbnet.fi/fhouse/>). Osallistuin tutkijana meillä Suomessa melko uuteen Fountain House -mallin kuntoutuksen seurantaan tutustumalla niin sanottuun klubitalotoimintaan keväällä 2008. Siinä kiinnostuin toiminnan yhteisöllisestä ja tasavertaistavasta työskentelyotteesta. Päädyin tutkimaan syvemmin klubitaloyhteisön merkitystä sen jäsenille. Myös mielenterveysalan ammatillinen opettajuuteni lisäsi kiinnostustani psykiatristen asiakkaiden arkimaailmaan. Kuntouttavan sosiaalityön opinnäytteenä läheisempänä näkökulmana on tutkimuksessani ollut kuntoutukseen ja kuntoutumisen liittyvät ilmiöt kuin yhteisölliset. Yksilön ääni kuntoutusprosessissa on ollut tärkeä ja se on liittynyt yhteisössä toimimiseen.

Siirryin tutkimuskohteeseeni, Klubitaloyhteisöön verrattain nopeasti. Olin aiemmin tehnyt keskeytyneen yrityksen tutkia etnografisella otteella toista psykiatrista kuntoutusyksikköä (katso kohta 2.2). Näin olin perehtynyt jo jonkin verran etnografiaan tutkimusotteena. Pyrin joka tapauksessa etsimään jo ennen tutkimuskohteeseeni siirtymistä mahdollisuuksieni mukaan klubitalotoimintaan liittyvää dokumentaarista tietoa.

Tutkimukseni paikantuu suurehkon kaupungin Klubitalon toimintaan ja toimijoihin. Siinä sivutaan jonkin verran muutakin Klubitalon jäsenten elämää, talon ulkopuolista työtä, opiskelua ja vapaa-ajan harrastuksia. Rajaan tutkimukseni kuitenkin Klubitalon sisäiseen toimintakulttuuriin. Mielenkiintoni kohdistuu kyseisen yhteisön elämismaailmaan, arkiseen toimintaan, kanssakäymiseen ja keskusteluihin. Yhteisön kulttuuri muodostuu jäsenten keskinäisistä toiminnoista, asenteista, suhteista, odotuksista ja heidän niille antamista merkityksistä. Näitä pyrin etnografiassani avaamaan. Käsitteiden selvennykseksi olen käyttänyt klubitaloyhteisöstä yleisesti puhuttaessa klubitaloa pienellä kirjaimella, kun taas omaa tutkimuskohdettani erisnimenä Klubitalo tai Klubitaloyhteisö.

Yhtenä tutkimustavoitteenani on ollut tieteellisen opintosuorituksen lisäksi palvella osaltani klubitaloyhteisöä tuottamalla tietoa erityisesti yhteisön jäsenten näkökulmasta: mitä Klubitalo heille merkitsee, mitä klubitalopäivän arjessa tapahtuu ja näin tuoda heidän ääntään esille. Näin pyrin valottamaan paitsi Fountain House -liikkeen tuntemusta myös osin tämän yhteisön sisäistä maailmaa.

Tutkimuksessani on erityyppistä aineistoa, osallistuvaa havainnointia Klubitalokäynnin ja siirtymätyöpaikkoihin¹ tutustumisineen. Vierailin myös toisissa klubitaloissa sekä Suomessa että ulkomailla. Varsinaisen kenttätyöni suoritin tutkimuskohteeni Klubitalossa. Havainnoin toimintaa talon monissa työtehtävissä, itse talon esittelyissä, klubikokouksissa, kehitys- ja tavoitekeskustelussa ja useissa eri palavereissa. Jäsenten viikottaisissa klubikokouksissa, yhteisökokouksissa käsitellään kaikki toimintaan keskeisesti liittyvät asiat toimintasuunnitelmista ja budjetista aina työntekijän valintaa myöten. Kokoukset toimivat keskustelu- ja suunnittelufoorumina. Kokoukset pyrkivät yhteisöideologian mukaisesti toimimaan tasavertaisesti ja demokraattisesti. Niissä kaikkien mielipide pyritään saamaan esille. Esityslistaan voi kukin jäsen esittää asiatoivomuksensa. Päätökset kirjataan pöytäkirjaan ja tärkeimmät niistä tiedotetaan jäsenlehdessä. (Lehto, Pekka: Fountain House klubitalo / <http://koti.mbnet.fi/fhouse/>)

Toisena aineistokokonaisuuteni on jäsenten haastattelut sekä lisänä henkilöstön ja taustayhteisön edustajien haastatteluja. Muuna aineistona on ollut myös kirjallinen materiaali ja dokumentointi: päiväkirja, esitteet, toimintakertomukset, jäsenlehti jne. (katso luku 2.4). Olen pyrkinyt kuvaamaan esiin tulleita ongelmia, prosesseja, tapausepisodeja ja niiden ratkaisuja tuomalla lukijan ymmärrettäväksi klubitaloyhteisön toiminnan kokonaisvaltaisesti purkamalla monimuotoisen aineistoni sekä avaamalla niiden merkityksiä eri ilmiöiden avulla. Tällä tavoin pyrin mahdollistamaan sen, että

---

¹ Siirtymätyössä on kyse jäsenen mahdollisuudesta työskennellä esimerkiksi liike-elämän ja teollisuuden palveluksessa (22. standardi).

tutkijaroolini, tutkimuskohteeni ja siitä nouseva analyysi nivottuna aiempaan tutkimukseen ja teoriaan avautuisi lukijan arvioitavaksi kokonaisuutena.

Aluksi jäsenän tutkimusasetelmaa ja –tehtävää, tuon esille tutkimuskysymykset sekä aiheeseen liittyviä eettisiä ongelmia. Tutkimuksen sivujuonteena kerron alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaani liittyvän episodin. Metodologiset ratkaisut ja menetelmät sisältyvät seuraavaan lukuun. Ne ovat välineinä työskentelyyn ja analysointiin, mikä on koko ajan mukana punaisena lankana. Esittelen eri tutkimusaineistot ja analyysin tässä yhteydessä.

Kolmannessa luvussa, vastauksena tutkimuskysymykseen: miten klubitalo toimii valotan lähinnä kirjallisen materiaalin pohjalta yleisesti klubitaloyhteisön alkujuuria, Fountain House –ideologiaa, klubitaloaatteen taustaa ja syntyä. Klubitaloliikkeen historiallinen kehitys maailmanlaajuisesti ilmiöksi auttaa ymmärtämään aatteen ja toiminnan nykyistä yhteiskunnallista asemaa. Tutkimuskohteeni Klubitalon kehitystä ja toiminnan sisältöä kuvaan samassa yhteydessä lähinnä kirjallisten aineistodokumenttien pohjalta. Tutkimuskohteeni konkretisoimiseksi olen lisännyt tuotokseeni myös jonkin verran taulukoita, kuvamateriaalia ja muuta aineistoa. Tutustutan lukijan myös klubitaloyhteisöjen perustana oleviin standardeihin, mitkä opastavat ymmärtämään niiden arvomaailmaa. Samoin lähestyn teoreettisesti klubitaloyhteisön psykososiaalista kuntoutusta siihen liittyvien käsitteiden ja määritelmien: yhteisöllisyyden, osallisuuden ja voimaantumisen, empowermentin kautta.

Neljännessä luvussa pyrin lähinnä kenttähavainnointi- ja haastatteluanalyysiaineistoni pohjalta antamaan vastauksia tutkimustehtäväni kysymyksiin. Lähestyn kysymyksiä hahmottamistani ja kuvaamistani elementeistä käsin. Tuon eri aineistot mahdollisimman kattavasti esille. Samalla suhteutan niitä muuhun alan tutkimukseen. Jäsenten osallisuutta Klubitalon toimintaan pohdin erillisessä luvussa viisi, missä esittelen löytämäni yhteisön jäsenten osallisuuden neljä perustyyppiä. Viimeisessä ulos klubitalosta - luvussa, kokoan analyysini loppupäätelmiksi ja kehitysehdotuksiksi.

2 Tutkimustehtävä

2.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimusmatkan aikana havainnoidessani ja kartoittaessani tutkimusaluettani Klubitaloyhteisöä sen kulttuuri kiinnosti ja veti yhä enemmän puoleensa. Astuessani sisään taloon ensimmäistä kertaa tunsin, että jokin tuntematon alue on vastassani. Aiempaa kokemusta klubitalosta minulle ei ollut. Sen sijaan mielenterveyskuntoutus, kuntoutus laajemmin on työni puolesta tuttua. Etnografiahan on eräällä tavalla askel tuntemattomaan – uuden kokemiseen, merkitysten oivaltamiseen ja joskus rohkeainkin tutkimusotteeseen. Olen halunnut tutkimuksessani vangita osin tätä tunnelmaa: mikä tekee Klubitalosta kiinnostavan ja innostavan sekä jäsenilleen että henkilökunnalle.

Tämänlaatuisessa tutkimuksessa ei tutkimuskohdetta voi määritellä ennalta tarkasti valmiiden tutkimuskysymysten avulla. Ne muotoutuvat ja täsmentyvät tutkimuksen kuluessa. Tutkimuksen keskiössä on ollut Klubitalon jäsenyhteisön toiminta jäsenten näkökulmasta. Tässä tutkimuksessani pyrin löytämään vastauksia yhteisössä ja sen toiminnassa esiin nouseviin kysymyksiin tai mahdollisiin ongelmiin.

Tutkimustehtävä muotoutui eri vaiheiden jälkeen seuraaviin kolmeen kysymysalueeseen:

1. Miten Klubitalo toimii?
2. Millaisena Klubitalon toiminta näyttäytyy jäsenilleen?
3. Miten jäsenet ovat osallisina Klubitalon toiminnassa?

Kolmannessa luvussa pyrin antamaan vastauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, jossa materiaalina on erityisesti kirjallinen aineisto dokumentteineen ja toimintaan liittyvine kertomuksineen. Neljäs luku on vastaus toiseen tutkimuskysymykseen ja viimeistä tutkimuskysymystä analysoidaan viidennessä luvussa. Näiden aineistomateriaalina ovat havainnoinnin lisäksi erityisesti jäsenhaastattelut.

2.2 Eettinen pohdinta

Jo tutkimuskentälle valmistautuminen ja pääsy eri vaiheineen saattaa sisältää erinäisiä ongelmia (Eräsaari 1995, 74). Ennen varsinaisen tutkimukseni alkua, vuosina 2005 ja

2006 minulla oli vaikeuksia löytää kehitysvamma- ja mielenterveysalalta sopivaa tutkimuskohdetta. Ensimmäinen kohde, jossa suunnittelin toteuttavani tutkimustani, oli oman oppilaitokseni valmentava ja kuntouttava koulutus läheisessä kehitysvammaisten kuntoutuslaitoksessa. Sinne ei kuitenkaan ollut mahdollista päästä yksikön henkilöstötilanteen vuoksi. Seuraavaksi otin yhteyttä saman kuntoutuslaitoksen psykiatriseen yksikköön ja pyysin saada lupaa esitutkimuksen tekoon, mikä myönnettiin. Tämän esitutkimukseni tein alkuvuodesta 2007. Siihen kuului kaikkiaan kymmenisen käyntiä puolen vuoden aikana. Esitutkimuksen pohjalta tein varsinaisen tutkimussuunnitelman, minkä jälkeen anoin lopullista tutkimuslupaa kyseisestä tutkimusyksiköstä. Ajattelin tutkimusluvan saannin olevan pelkkä muodollisuus näiden alkuvaiheiden jälkeen, olinhan mielestäni kokenut asukkaiden taholta myönteistä suhtautumista tutkimukseeni. Lupaa varten tarvittiin eettisen tutkintotoimikunnan lausunto, mikä on varsin yleinen hoitoalalla. Se järjestyi kotiyliopistoni tutkimusohjaajan kautta. Hakemustani käsiteltiin lausuntoa varten myös yksikön yhteisökokouksessa, jonka mielipide vaikuttaa varsinaiseen johtavan lääkärin tekemään päätökseen. Eräs asukas vastusti yllättäen tutkimushakemustani ja näin ollen sain tutkimukseeni kielteisen päätöksen. Siihen ei ollut muutosmahdollisuutta. Ensimmäinen tutkimusyrittäkseni sammui päästyään hyvään alkuun. Tutkimukseni sivujuonteeksi tulikin yllättäen tutkimuseettinen ja vallan käyttöön liittyvä näkökulma. Näin ollen vaikka yhteisö on luonteeltaan demokraattinen, voi tietyissä arkaluontoisissa asioissa yksittäisen jäsenen mielipide olla yhteisön ja hallinnonkin mielipidettä ratkaisevampi. Kyseisessä tapauksessa johtavalla lääkärillä ja hänen edustamallaan laitoksella oli periaatteessa myönteinen kanta tutkimukseen. Olinhan saanut jo alustavan esitutkimusluvankin.

Mitä edellä mainitusta opin? Tehty alustava tutkimustyö auttoi orientoitumaan uuteen tutkimuskohteeseen. Tutkijan rooli edellyttää neutraalia suhtautumista ja pitkäjänteistä tutkimusotetta yllättävissäkin tapahtumissa. Kokemus antaa etnografista näköalaa tutkimukselle: muutossuunnat voivat olla odottamattomia.

Otin tämän jälkeen yhteyttä joihinkin kuntoutusyksiköihin. Sain kuitenkin heidänkin taholtaan kielteisiä kannanottoja tutkimusaikeelleni tilannekohtaisista kiireistä johtuen. Kuulin kuitenkin samaan aikaan Klubitaloyhteisöstä, jonne avautuikin yllättäen etnografisen kenttätutkimuksen mahdollisuus.

Edellä mainituissa tapauksissa on kyse niin sanotusta ”portinvartijuudesta” (”gatekeeper”). Portinvartijuudella tarkoitetaan kaikkia niitä esteitä, jotka tutkija kohtaa päästäkseen varsinaiseen tutkimukseen käsiksi, esimerkiksi etnografisessa tutkimuksessa juuri pääsyä tutkimuskentälle. Näitä esteitä voivat olla jonkin organisaation tai hallinnon keskeiset henkilöt, joilla on määräys- tai vaikutusvaltaa tutkimusluvan myöntämisessä. Käsite voi tarkoittaa myös alemmalla hierarkian tasolla olevia epävirallisempia ”vaikuttajia” ja heidän vaikutusmahdollisuuttaan. (Kuula 2006, 128-131.) Portinvartijuudessa on kyse vallan käytöstä sen eri muodoissa. (Hammersley & Atkinson 1996, 63-67.)

Kun tutkimusympäristönä on julkisen sektorin sosiaali- tai terveystoimi, portinvartijoina ovat eri hallinnollisten elinten vaikuttajat. Heiltä täytyy tutkimussuunnitelmaa varten pyytää erillinen eettinen lausunto, jolla voi hakea itse tutkimuslupaa. Organisaatiosta riippuen, esimerkiksi sairaanhoitopiirillä on käytettävissä tähän tarkoitukseen oma eettinen toimielimensä, joka puolestaan saa ohjeensa valtakunnalliselta terveydenhuollon eettiseltä neuvottelukunnalta. Näin tapahtuu useimmiten lääketieteellisten tutkimusten kohdalla. (Kuula 2006, 144.) Sosiaalitoimelta ei aina löydy vastaava elintä, jolloin kyseinen lausunto täytyy pyytää tutkijan omalta yliopistolta. Menettely tutkimuslupaasioissa kuvastaakin paitsi byrokraattisuutta, ennen kaikkea organisaation valveutuneisuutta toiminnan laatuun nähden, esimerkiksi asiakkaiden yksilönsuojan turvaamisessa.

Tieteellinen tutkimus ei saa systemaattisesti sulkea pois marginaaleja ihmisryhmiä – esimerkiksi dementoituneita, kehitysvammaisia tai muuten vajaakykyisiä. Heille pitää antaa oikeus tulla kuulluiksi ja nähdyiksi omilla ehdoillaan. Muun muassa lapset ja psyykkisesti vajaakykyiset kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen (Eettisten toimikuntien jäsenten ja tutkijoiden muistilista 2003). Psyykkisesti vajaakykyinen saa olla tutkittavana vain, jos hänen lähiomaisensa tai muu läheinen taikka hänen laillinen edustajansa on antanut siihen kirjallisen suostumuksensa. Tämä saattaa estää tutkittavan osallistumisen, vaikka hän haluaisikin päästä mukaan tutkimukseen. Kuitenkin estettäessä tutkittavia osallistumasta tutkimukseen se voi merkitä ylihuolehtivuutta heitä kohtaan. Jos vajaakykyinen kuitenkin itse vastustaa tutkimusta, häntä ei voi velvoittaa osallistumasta siihen. (Kuula 2006, 147, 151.) Nämä kysymykset ovat eettisesti haastavia. Niiden suhteen on avoimen ja sopivan informaation antaminen tärkeää. Tämä tarkoittaa

esimerkiksi tiedon suuntaamista harkitsevasti ja tarkoituksenmukaisesti asianomaisille henkilöille tai ryhmille.

Valtakunnallisen lääketieteellisen tutkimuseettisen jaoston ohjeissa kiinnitetään huomio tutkimuksen tarpeellisuuteen ja kysymyksenasetteluihin sekä hyöty-haitta – punnintoihin. Samoin jo mainittu erityisryhmien tilanne on otettava huomioon. Tietosuoja on hyvä korostaa. Tutkimukseen osallistuvalla laadittavassa tiedotteessa tulisi olla kaikki se olennainen tieto tutkimuksesta, minkä henkilö tarvitsee antaa tiedon perustuvan suostumuksensa tutkimukselle. Tiedotteen tulisi olla lyhyt, asiallinen ja ymmärrettävä. Informaatiota on syytä antaa henkilökohtaisesti jokaiselle tutkittavalle sekä suullisesti että kirjallisesti. Lisäksi tutkittavalla tulee olla mahdollisuus kysymysten esittämiseen. (Eettisten toimikuntien jäsenten ja tutkijoiden muistilista 2001.) Keskellä tällä on tarkoitus minimoida tutkittavien mahdolliset turhat ennakkoluulot ja saada aikaan luottamus niin tutkimusta kuin tutkijaakin kohtaan.

Havaitsin, että tutkimuskentälle pääsyn ja erilaisten portinvartijoiden epäluulon voittamiseksi oli eettisesti ehdottoman tärkeää jo tutkimusprosessin suunnittelun alkuvaiheesta lähtien sen avoimuus ja läpinäkyvyys. Turha asioiden salailu kostautuu tavalla tai toisella joko alussa tutkimusluvan epäämisenä tai myöhemmin mahdollisesti erilaisina hankaluuksina itse tutkimusvaiheessa. Vain tätä kautta saavutetaan tutkittavien luottamus – eikä vain heidän vaan myös organisaation hallinnon ja muiden vastuuhenkilöiden, joilla on tärkeä rooli tutkimuksen toteutumisessa ja mahdollisten tutkimustulosten hyödyntämisessä. Tutkimuksen paikallinen ja yhteiskunnallisesti laajempi tarkoituksenmukaisuus ja validius ovat merkityksellisiä tutkimuseettisesti. Paitsi tutkimusluvan saantia ne edesauttavat myös tutkimusprosessin sujuvaa läpiviemistä. Tarkoituksena on, että tutkimuksen tekemisen ja luvan saamisen vaihtoarvoksi syntyisi hyvä ja laadukas tutkimus, joka hyödyttäisi ainakin jossain määrin luvan myöntäjää ja kyseistä organisaatiota.

Tärkeää on vaatimus tutkijapersoonan ”sopivuudesta” esimerkiksi sosiaali- tai hoitotyön kentälle. Osallistuvaan havainnointiin perustuva tutkimus vaatii empaattista ja sosiaalista henkilöä, joka olisi kyllin joustava, niin että henkilösuhteissa ei tulisi tarpeettoman suuria ongelmia. Perusneutraalisuus, korrektius ja asiallisuus ovatkin tutkijan uskottavuuden parhaita tunnusmerkkejä. (Mäntysaari 1991, 101.) Suora henkilökohtai-

nen kontakti auttaneen niin tutkimussuunnitelman laatimisvaiheessa kuin itse luvanhakumenettelyssäkin. Sain omassa tutkimuksessani avainhenkilöksi Klubitalon johtajan, joka suhtautui myönteisesti tutkimussuunnitelmaani. Varsinaisesti kenttätutkimus käynnistyi Klubitalon taustayhteisön myönnettyä tutkimusluvan (hakemus / liite 1). Sitä edelsi yhteisökokouksen positiivinen kannanotto tutkimukseen. Tätä varten järjestin ennen kokousta Klubitalolla infotilaisuuden jäsenille, missä jaoin tutkimustiedotteen (liite 2). Kun avainhenkilönä on tutkimuspaikan hallintoon kuuluva kuten johtaja, saattaa se vaikuttaa tutkijan tai jäsenten asennoitumiseen ja käyttäytymiseen. Tiedostin tämän seikan ja pyrin ottamaan sen huomioon. Mielestäni tässä tapauksessa johtaja pyrki neutraaliin asennoitumiseen tutkimustani kohtaan. Talon tasavertainen työskentelytapa klubikokouksineen puolestaan tasapainotti tutkimustuloksiin vaikuttavia tekijöitä. Näin pyrin minimoimaan mahdollisia virhetulkintoja.

Pohdin tutkimukseni kuluessa ajatontakin eettistä peruskysymystä: missä määrin tutkijalla on oikeus tunkeutua ihmisten elämänkuvioihin, etenkin psyykkisiin sairauksiin (Kuula 2006, 64). Nehän koskevat juuri yksilöiden intimiteettiä. Näihin eettisiin kysymyksiin pyrin vastaamaan valmistautumalla mahdollisimman huolella tutkimuksen suunnitteluun, käytännön valmisteluihin ja luvanhakumenettelyyn. (liitteet 1 ja 2) Tutkimuksen esittely ja tiedotus sujuikin ilman suuria ongelmia. Asenne tutkimustani kohtaan oli lähes kauttaaltaan myönteistä. Itse jäsenistöön sainkin mielestäni suhteellisen nopeasti luottamuksen ja pääsy eri toimintoihin oli näin ollen lähes mutkatonta. Tutkimus oli yhteistyöhön perustuvaa. Sain osallistua Klubitalon eri toimintoihin esteettömästi. Haastatteluihin oli vapaaehtoisia hakeutujia. Sosiaalialan työtaustani auttoi valmistautumaan tutkimuksen eettisiin haasteisiin ja kohtaamaan myös vastoinkäymiset ammattimaisesti.

Tutkimusprosessin ja –menetelmien luotettavuuden kannalta tutkimuksessani nousi esiin useitakin kysymyksiä. Pohdin muun muassa sitä, onko kenttätutkimusvaiheeni yhdessä yhteisön kanssa tarpeeksi pitkä. Syntyikö itseni ja jäsenten välille tarpeeksi avoimuutta ja luottamusta, jotta käyttäytyminen, havainnointi ja merkitysten anto olisi ”todenmukaista ja oikein ymmärrettyä”? Entä haastateltavien sukupuolinen jakautuminen, koostumus tai määrä? Kirjoitinko tutkimuspäiväkirjani tarpeeksi yksityiskohtaisesti?

Kenttätutkimusvaiheen kyllästymispisteen suhteen oli vain itse tehtävä päätös osallistuvan havainnoinnin päättämisestä. Toisaalta ”jatkoaika” olisi saattanut tuoda lisämateriaalia tutkimukseeni, mutta toisaalta taas tunsin, että se ei merkittävästi olisi antanut uutta tuotosta varsinkin kun tutkimukselle täytyy tehdä tietty rajausta pohjattoman aineiston suhteen. Oman tutkijahavainnoijan roolini löytäminen tuntui aluksi haasteelliselta. Mielestäni se löytyi kuitenkin suhteellisen vaivattomasti ja nopeasti. Kuvaan sitä tarkemmin luvussa 2.4 Aineistot ja analyysi. Luonnollisesti tasapainoilu talon työtehtävissä ja tutkijana vaati ajoittain itsensä tarkkaamista. Jäsenten lähes kauttaaltaan välitön suhtautuminen auttoi kuitenkin tässä oman aseman ja keskinäisen luottamuksen löytymisessä. Oman käyttäytymiseni vaikutusta tutkimukseen on luonnollisesti vaikea täysin arvioida. Itse saattaa tiedostamattaan luoda määrätynlaisen kuvan tai roolin – luonnollisuuteen pyrkimisestä huolimatta. Mielestäni jäsenten ja henkilökunnan luonteva ja asiallinen suhtautuminen kertoi tutkimukseni kahden ja puolen kuukauden aikana, että olin hyväksytty ja ”oikeilla jäljillä”. Varautuneisuutta ja kritiikkiäkin löytyi: muun muassa pyyntö Klubikokouksessa keskeyttää äänitykseni jäsenvalinnan ajaksi henkilötietojen vuoksi.

Haastateltavien määrä ja koostumus on tutkimuksessa vaativa tehtävä: päätyykö valintaan summittaisesti vai tietyin perustein. Mielestäni tutkimuksessa, jossa muutenkin on paljon osallistuvaa havainnointia haastateltavien määrällä ei ole niin suurta painoarvoa. Itse sain vapaasti valita haastateltavat. Joidenkin suhteen kysyin henkilökunnan mieltä. Haastateltavat suostuivat kauttaaltaan pyydettyyn tehtävään. Perustelen haastateltavien valintaa lähemmin luvussa 2.4.

Tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen aiheuttaa myös päänvaivaa tutkimusprosessissa. Onko tuotos tarpeeksi tarkkaa ja yksityiskohtaista? Olenko kiinnittänyt huomioni olennaisiin asioihin? Itse tunsin tässä kohdin syyllisyyttä ja laiminlyöntiä: liian paljon huomioita jäi muistin varaan. Oli myös vaikea ratkaista, mikä oli tavallisen arkipäivän, mikä siitä poikkeavan kuvausta. Tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen vaati mielestäni hyviä kirjallisia kykyjä, joskin harjoittelu antoi siihen aikaa myöten vahvuutta.

Tutkimukseni aikana syventynyt kiinnostukseni jäsenten kokemuksiin ohjasi kuitenkin prosessin hienosäätöä, ja näin ollen tutkijana sain lisää ammatillista itsevarmuutta ratkaisuihini. Lopullinen vastuu päätöksistä on tutkijalla aina itsellään. Tutkimukseen kuu-

lunut monipuolinen ja ammattitaitoinen yksilö- ja ryhmäohjaus auttoi myös tässä prosessissa. Tutkija on loppujen lopuksi kentällä paljon yksin pohdintoineen ja ratkaisui-
neen, vaikka hänellä on mahdollisuus myös tutkimukselliseen yhteistyöhön itse koh-
deympäristön kanssa.

2.3 Etnografia tutkimusotteena

Empiirisen kuvauksen ja analyysin tehtävänä on selvittää täsmennettyä tutkimustehtä-
vää, tutkimusongelmaa ja saada vastaus esiin nouseviin kysymyksiin. Etnografialle on
luonteenomaista, että siinä hyödynnetään useammanlaisia tietolähteitä tutkimuskohteen
valottamisessa (Hammersley & Atkinson 1996, 2). Etnografian perinteisen määrittelyn
mukaisesti tutkija valitsee siinä antropologista perinnettä noudattaen tutkimisensa koh-
teeksi kohtalaisen suljetun yhteisön ja kertoo avauskertomuksessaan siitä, miten hän
pääsi sisälle yhteisönsä eli kentälle. Tutkijan odotetaan viipyvän kohtuullisen ajan vie-
raiden keskuudessa, jonka jälkeen hän tutkittavien ja omien kenttämuistiinpanojensa
avulla kirjoittaa kuvauksensa tutkimuskohteestaan (Salo 1999, 33-34).

Kimmo Vuorinen (2005, 63-78) on koonnut etnografian määritelmän seuraavasti: ”Et-
nografia on tutkimusmenetelmä, jota käytetään yhteisöjen kulttuuristen järjestelmien
tutkimiseen. Se liitetään perinteisesti etenkin antropologiaan ja sosiaalitieteisiin. Etno-
grafinen tutkimus koostuu yleensä aidossa ympäristössä tehtävästä kenttätyöstä, joka
sisältää osallistuvaa havainnointia, haastatteluja ja muita tiedonkeruutapoja. Tutkimuk-
sen yksityiskohdat vaihtelevat paljon tilanteen mukaan, ja itse tutkijalla on tutkimuk-
sessa aina hyvin suuri merkitys, Tiedonkeruun lisäksi etnografiaan kuuluu aina myös
aineiston kuvailu ja analyysi. Tutkimusmenetelmää käytetään useilla tieteenaloilla tut-
kimaan erilaisten yhteisöjen kulttuurisia järjestelmiä. Se ei ole mikään yksittäinen tie-
donkeruumenetelmä, vaan pikemminkin tutkimustyö, jossa tavoitteena on ymmärtää
ihmisten toimintaa ja sen sisältämiä sosiaalisia merkityksiä tietyssä ympäristössä.

Vaikka itse tutkimuksen yksityiskohdat saattavat vaihdella, etnografinen tutkimus sisäl-
tää yleensä luonnollisissa olosuhteissa tehtävää periodimaista kenttätyötä sen kulttuurin
tai ryhmän parissa, joka on tutkimuksen kohteena. Ajatuksena on tietoinen kohteeseen
sisälle meneminen, siihen henkilökohtaisesti tutustuminen, havainnointi ja oppiminen.
Etnografi toimii eräänlaisena kääntäjänä tai välittäjänä kohteen ja tutkimustulosten vä-
lillä. Kenttätyön avulla saadaan selville, mitä ihmiset tekevät; tutkijan tehtävänä on ana-

lysoida ja tulkita tuloksia. Etnografia ei ole koskaan puolueetonta, vaan tutkijan rooli vaikuttaa merkittävästi lopullisiin tuloksiin. Sana etnografia merkitsee kirjaimellisesti ihmisen kuvaamista tai ihmisestä kirjoittamista. Etnografia on käsitteenä melko yleinen ja epämääräinenkin; sitä käytetään paljon monenlaisten kenttätutkimusmenetelmiä hyödyntävien tutkimusten yhteydessä.”

Pääasiallisena etnografisena tietolähteenä oli osallistuva havainnointi tutkimuskentällä, lisäksi hyödynsin eri haastatteluja, kokouksen ääninauhoitusta sekä kirjallisia dokumentteja. Niiden avulla oli mahdollista eritellä tutkittavien ja tutkimuskohteen arkitodellisuutta. Tutkimukseni ydintä oli tutkittavan yhteisön elämään osallistuminen katselemalla, kuuntelemalla, toimintoihin osallistumalla ja lukemalla sekä niihin liittynyt ja kietoutunut kyseisistä havainnoista kirjoittaminen. Muiden aineistojen merkitys ilmenee osallistumalla, luodun kokonaiskuvan konkretisointina, kontekstointina, syventämisinä ja reflektointina.

Pyrin omassa tutkimusprosessissani kuten Eskola ja Suoranta (2000, 105-106) hahmotamaan toiminnallista kokonaisuutta kokonaisvaltaisesti. Olen halunnut säilyttää kokonaisuuden ehjänä. Näin tavoitteeni on ollut lukuisten havaintojen ja yksittäistapauksien kautta sekä toistamalla ja refleктоimalla näitä havaintoja muodostaa aineisto ja lähestymistapa, joiden kautta saan kokonaiskuvan tutkittavasta ilmiöstä. Kokonaisvaltaisuus on tavoitettavissa vain, kun tutkija osallistuu tutkittavaan toimintaan.

Alasuutari toteaa, että etnografia on lähtökohdiltaan aina kahden maailmankuvan välistä vertailua. Siinä kohtaavat tutkijan oma elämänmuoto ja tutkittavien elämänmuoto toiminta- ja ajattelutapoineen. Tutkija vertaa toisten toiminta- ja ajattelutapojen erilaisuutta tutkijan oman kulttuurinsa sosiaalistumisprosessissa omaksumaansa toiminta- ja ajattelutapaan. Tämä vertailu herättää tutkijan kysymään oman toimintansa perusteita ja itsestäänselvyyksiä. Sen kautta tutkija havainnoi, kokee ja oppii tutkimuskohteessaan asioita ja ilmiöitä, joita hän ei ymmärrä tai hyväksy. (Alasuutari 1996, 69.) Tutkimuksessani on kyse oman ja klubitalokulttuurin maailmojen erilaisuuden kohtaamisesta ja sen tuottamasta ilmiöymmärryksestä. Tästä lähemmin luvussa neljä, johon olen poiminut jäsenten tuottamaa keskustelua myös suurin lainauksin. Puhesitaatit ovat korostuneet erityisesti mielenterveyskuntoutujien ajatusmaailman kohtaamisessa, pysähtymi-

sessäni ja kiinnostumisessani siinä, varsinkin kun tuntemukseni on perustunut paljolti teorian tietoon tai kun käytännön arjen kohtaamisia on ollut vähän.

Etnografista tutkimusta tehneistä Maritta Törrönen (2000, 153) luonnehtii tutkimusotetaan reflektiiviseksi tiedontuottamiseksi aineiston keräämisen sijasta. Tällöin tutkija osallistuu tutkittavien (tässä tutkimusprosessissa Klubitaloyhteisön jäsenet) arkeen tiettyllä tavalla. Törrönen korostaa, että etnografinen tutkimus on prosessi, jonka eri vaiheissa joutuu pohtimaan niin kentälle pääsyä, havainnoinnin ja haastattelujen toteuttamista, tutkijan roolia ja suhteita tutkittaviin. Refleksiivisyys kertoo tutkittavien ja tutkijan välisestä vuorovaikutuksesta, mutta myös siitä, että tutkimusongelmaa kehitetään koko tutkimusprosessin ajan (Hammersley & Atkinson 1996, 16, 37). Aineiston tuottaminen kuvaa käsitystä yhteisesti tuotetusta tiedosta, jota tutkija kuitenkin tulkitsee. Omassa tutkimuksessani pyrin toteuttamaan tätä etenkin yhteisissä työtoiminnoissa, jossa korostui keskinäinen vuorovaikutus ja yhteistyö.

Kimmo Jokisen mukaan tulkinta edellyttää jäsenyyttä tutkittavassa kulttuurissa. Etnografinen tutkimus ei ole kuitenkaan pelkkää mukana olemista. Tulkintaprosessissa hyödynnetään sekä teorioita että käsitteitä. (Jokinen 1997, 25.) Reflektiivisyys antaa näin ollen tilaa myös tutkittavalle yhteisölle osallistua tutkimusaineiston tuottamiseen sen omilla ehdoilla. Törrönen käyttää ja painottaa jäsenyyden sijasta osallisuuden käsitettä, johon liittyy toimintaa, osallistumista ja siihen kuuluvia tunteita. Omaan tutkimukseeni suhteutettuna tämä merkisi muun muassa sitä, että jo tutkimuksen alkuvaiheessa informoidessani Klubitalon jäseniä ja luovuttaessani heille tutkimustiedotteen (liite 2), kerroin mahdollisimman tarkasti tutkimuksen sisällöstä ja sen tavoitteista, omasta ja heidän asemastaan tutkimuksessa. Painotin heidän mahdollisuuttaan ja tärkeyttään yhteiseen tutkimukseen, missä he tuottavat yhteistä tietoa ja merkitystä. Itse tutkijana pyrin ymmärrykseni mukaan tulkitsemaan ja välittämään tätä tietoa yhdessä reflektoiden. Mielestäni jo jäsenten luottamuksen saanti oli osa tätä yhteistyötä ja reflektointia, mikä voimistui tutkimuksen aikana. Jäsenten haastattelusitaatit ja pohdinnat neljännessä ja viidennessä luvussa kuvaavat tietoa eri ilmiöistä ja niiden merkityksistä.

Etnografisessa tutkimuksessa on 1900-luvun lopulla esiintynyt myös akateemisia menetelmäriitoja uudemman kriittisen postmodernin suuntauksen sekä perinteisen hierarkkisen antropologisen kuvauksen niin sanottujen suurten tarinoiden välillä. Lähinnä perin-

teinen antropologioiden kirjoitustapa joutui kritiikin alle. Perinteisten ja uusien suuntausten synteisin kautta on siirrytty ”nykyetnografiaan”. (Vaaranen 2002, 18, 29; Clough 1992; Lofland ja Lofland 1995, 217 sekä Goodall 2000, 197-198.)

Tutkimukseni on ollut pääosin osallistuvaa havainnointia klubitalon arjen eri toiminnoissa – lähinnä kohdistettuna havainnointina, missä olen osallistunut tutkimuskohteen arkielämään ja suunnannut havaintoni vain rajattuihin kohteisiin, tiettyihin tapahtumiin, tilanteisiin ja asioihin. Lähtökohtanani on ollut tutkimuskohteessa syntynyt mielenkiinto. Näin tutkimuskohde on tavallaan johdattanut minut tutkimusongelman äärelle. Myös avoin ja utelias lähestymistapani ja käyttämäni metodit ovat suunnanneet tutkimuspolkuani. (vrt. Vilkkä 2007, 44.)

2.4 Aineistot ja analyysi

Tutkimusaineiston keruu- ja analyysiprosessi ovat olleet vaativuuden suhteen oma osatutkimustehtävä. Aineiston analyysi alkoi jo sitä kerätessäni. Havaintoja tehdessäni ja niitä kirjatessani tein samalla jatkuvaa prosessointia ja priorisointia eri asioiden ja tapahtumien painoarvon ja tulkintanäkökulmien välillä. Tästä prosessista oli mahdollista kirjata tutkimusraporttiin vain se, minkä arvotin siinä olennaiseksi ja minkä pystyin pukemaan kirjalliseen muotoon (vrt. Pösö 2005, 120, 128). Näin ollen etnografiaa voidaan pitää koko tutkimusprosessin kattavana metodologisena lähestymistapana. Kyse on prosessista, jossa koko tutkimuksen ajan määritellään uudelleen tutkijan ja tutkimuskohteen suhdetta. Samalla siinä arvioidaan tässä vuorovaikutuksessa syntyvän informaation eli tietämisen luonnetta sekä sen tutkimuksellisen käyttämisen mahdollisuuksia ja oikeutusta. (Grönfors 1982, 145; Vanhala 2005, 42.)

Psykososiaalisen kuntoutuksen jäsenyhteisön maailma muodostuu siellä toimivien ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta ja siihen liittyvistä merkityksistä, joita yksilöt antavat asioille ja tapahtumille sekä yhdessä muovaavat niitä. Vuorovaikutukseen sisältyvät merkitykset ovat yhteydessä yksilöiden ja yhteisön arvoihin. Yksilöiden välistä vuorovaikutusta ja vuorovaikutuksen symboleja tutkittaessa käytetään laadullisia menetelmiä. Ne ovat joustavia ja herkkiä monille vastakkaisesti vaikuttaville tekijöille ja arvoille, joita tutkija väistämättä kohtaa tutkimuskohteessaan. Tutkittavat merkitykset ja

niiden kietoutuneisuus ilmenevät sanallisina tai sanattomina viesteinä ja symboleina, joita psykososiaalisella kuntoutuksella, toiminnoilla ja siihen liittyvään kulttuuriin kuuluvilla ilmiöillä on. Sanattomat viestit ovat ilmeitä ja eleitä – hiljaisuuttakin. Tutkijan tehtävänä on muotoilla havaitsemansa merkitykset ja symbolit tutkimuksen kielelle, jolloin ne välittyvät myös muille. Edellä mainituissa ilmiöissä tutkijan ja tiedonantajan välisen luottamuksen rakentaminen ja säilyttäminen on tärkeää, jotta laadullisen tutkimuksen kenttätöskentelyn vaihe voisi onnistua ja tuottaa luotettavaa tietoa. (Latvala 1998, 36–37.)

Varsinainen kenttätöväiheeni, joka muodostui tärkeimmäksi pääaineistoksi, tapahtui 2.4. – 24.6.2008. Se muodostui kaikkiaan 24 käyntikerrasta Klubitalossa. Niistä kymmenen on ollut kokopäiväistä ajoittuen noin kello 8.30 – 16. Muuten käynnit ovat tapahtuneet pääosin aamupäivisin noin 8.30 – 13 (taulukko 1). Käynneistäni ja havainnoinneistani pidin tutkimuspäiväkirjaa. Yritin päivän mittaan tallentaa asioita mieleeni ja käydä työrupeamien välillä kirjoittamassa niitä muistiin, jotten unohtaisi jotakin tärkeää. Myöhemmin illalla tein yhteenvedon päivän tapahtumista.

Taulukko 1. Tutkijan klubitalokäynnit

Huhtikuu 2008			Toukokuu 2008		Kesäkuu 2008	
Kokopäivä 8.30-16.00	Osapäivä 8.30-13.00	Iltapäivä 13.00-16.00	Koko- päivä	Osa- päivä	Koko- päivä	Osa- päivä
4	6	2	3	3	3	3
Yhteensä 12			Yhteensä 6		Yhteensä 6	
Koko- ja osapäivät yhteensä 24						

Klubitalokäynnit koostuivat lähes kaikista mahdollisista arjen töistä ja toimista yhdessä jäsenten kanssa. Pesimme wc:tä, pyyhimme pölyjä, imuroimme, tuuletimme mattoja, järjestelimme kirpputoritavaroita, asettelimme kukkia maljakoihin, valmistimme salaateja keittiössä, olimme tiskissä, tarjoilimme ruokaa, kävimme tekemässä hankintoja kaupungin varastolla, luimme sähköposteja, etsimme osoitteita kutsukirjeisiin, laskimme tilastoja, osallistuimme tiedotuslehden tekoon, istuimme monissa erilaisissa suunnitteluun liittyvissä kokouksissa, olimme kieliopintopiirissä, aterioimme, vietimme het-

kiä kahviossa lueskellen tai muuten rupertellen tai sitten sään salliessa ulkosalla. Toimimme pareittain tai useimmiten yhteisönä. Seurustellessa havainnoin samalla jäsenten ja yhteisön toimintaa. Oli antoisaa - joskin haasteellista - tehdä havaintoja sekä kuullen että ilmeitä ja eleitä hyödyntäen. Joskus hiljaisuuskin ”puhui”. Työpainetta ja stressiä ei esiintynyt - tietyt päivän rutiinit seurasivat säännöllisinä toisiaan, mikä toisaalta tuotti jänteveyttä jäsenten toimintaan ja turvallisuuden tunnetta heidän arkeensa.

”Tavanomaiset aamutouhut. Työnjako. Olin aamupäivän työ- ja opintoyksikössä: kirpputoritavaroiden pakkausta. Väkeä kohtalaisesti maanantaipäiväksi (n. 10 henkeä). Kahvi ja ruokailu. Seurustelua. Kello 11 Klubilehden toimituskokous – palautetta jäseniltä – uusia ideoita jatkoon. Uusi jäsen (minulle) mukana. Huom! Harvemmin käyneen jäsenen mielenkiintoisia ja aktiivisia kommentteja Klubilehden sisältöön, mitkä otettiin kiinnostuneina vastaan.”

Ote tutkimuspäiväkirjasta: 26.5.2008 / 17. kenttäpäivä (8.30–14.30)

En havainnut jäsenissä mainittavasti kyllästymistä suhtautumisessa eri työtehtäviin tai toimintoihin. Töiden vaihtelevuus vaikutti myönteisesti työmotivaatioon. Jäsenillä saattoi luonnollisesti yksilöllisesti olla tiettyjä suosittuja tehtäviä. Yleensä oli aikaa puhumiseen eri aiheista, kuten säästä, päivän tapahtumista, nukkumisesta, huonosta tai hyvästä olost, harrastuksista tai mieltymyksistä, joskus jopa aremmistakin omakohtaisista asioista, kuten mielenterveyteen liittyvistä kysymyksistä. Yritin ottaa rohkeasti esiin uusiakin keskustelunaiheita. Enimmäkseen asiat etenivät kuitenkin jäsenten ehdoilla. Huomasin, että oli olemassa erityisesti kaksi sääntöä tai aihealuetta, joita ei ollut syytä käsitellä: uskonto ja politiikka. Niiden rajapintoja oli joskus vain vaikea määritellä.

”Vapunaaton vastaanottoa. Merkittävän vappumuiston kertomista: kukin kertoi pienen tarinan, vappumuiston. Osa rohkeni avoimemmaksi – osa kertoi suppeamman tarinan... Yhteislaulua. Leikkimielistä kilpailua. Tarjoilua. Yhdessä viihtymistä.”

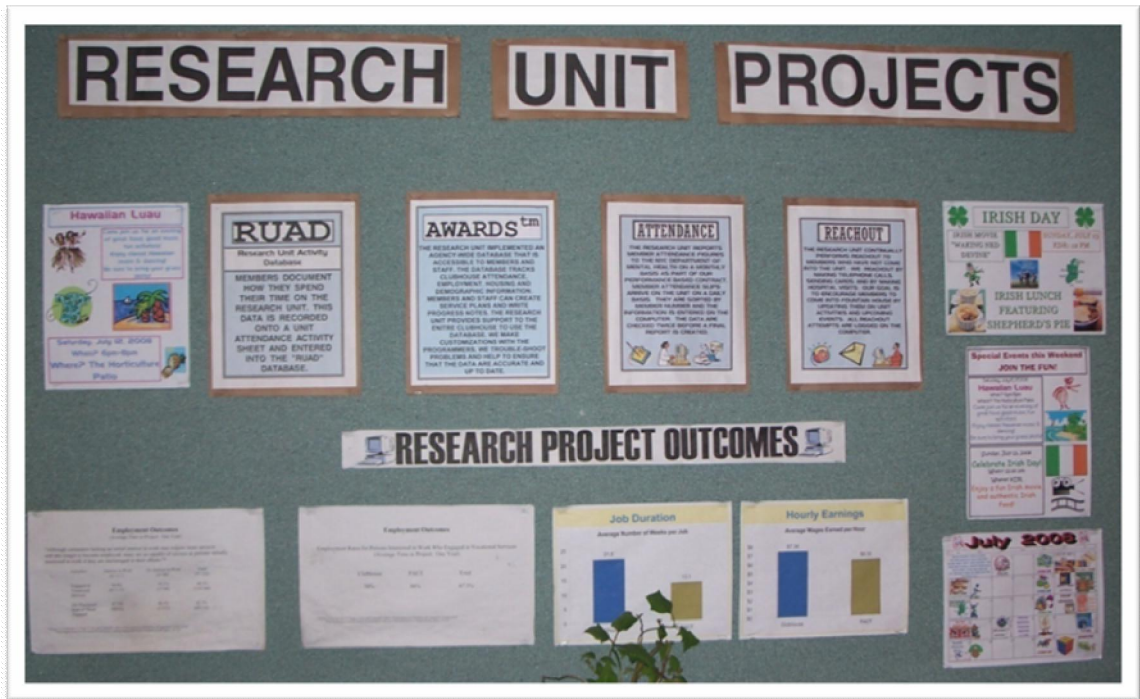
Ote tutkimuspäiväkirjasta: 30.4.2008 / 12. kenttäpäivä (8.30–16)

Talon yhteisökokoukset – klubikokoukset – olivat oma mielenkiintoinen ja toiminnan kannalta tärkeä alueensa. Niissä käsiteltiin pääasiassa talon hallinnollisia ja käytännöllisiä asioita, joita oli valmisteltu usein jo edeltävissä pientyöryhmissä. Johtajalla näytti olevan tärkeä rooli asioiden esittelyssä ja yleensä asiantuntijana. Jäsenillä oli ennakoon nähtävissä kokouslista. Samoin kokouspäätöksistä tiedotettiin pöytäkirjamuiston tai jäsenlehden välityksellä jäsenille. Kokouksessa useimmiten joku jäsenistä valittiin puheenjohtajaksi ja sihteerinä toimi henkilökuntajäsen. Itse osallistuin kolmeen klubi-

kokoukseen. Yhden kokouksista äänitin. Harmittavaa oli äänitystekniikan heikohko laatu isossa tilassa pidetyssä kokouksessa, koska jäsenet olivat verraten etäällä toisistaan. Siten kuuluvuus jäi ajoittain huonoksi. Jäljempänä tulososiossa (4.3) on otteita klubikokouksesta. Huomioni kiinnittyi lähinnä yhteisöllisyyden näkökulmasta kokousten ja muun toiminnan merkityksen vertailuun. Mielestäni klubikokoukset eivät välttämättä merkinneet samaa kuin muu yhteinen käytännön toiminta, vaikkakin kokoukset pyrkivät keskinäiseen demokraattiseen päätöksentekoon.

Siirtymätyöpaikkoihin tutustumiset olivat luku sinänsä. Tutustuin kahteen kohteeseen pintapuolisesti vierailemalla. Nämä käynnit tein yhdessä ohjaajan kanssa hänen tukikäyntinsä yhteydessä. Klubitalon toimintaan kuuluu ohjaajien säännölliset tukikäynnit jäsenten luona heidän siirtymätyöpaikoissaan. Sain sen vaikutelman, että kyseisiä työpaikkoja pidettiin hyvin tärkeinä jäsenistön taholta ja myös työpaikat suhtautuivat myönteisesti jäsenten työskentelyyn. Tosin siirtymätyöpaikkoja oli suhteellisen vähän ja epäselväksi jäi, miksi eri työpaikoilla oli nihkeähkö suhtautuminen uusien työsuhteiden luomiseen. Rajasinkin näin ollen tämän Klubitalon ”ulkopuolisen kentän” tutkimukseni ulkopuolelle. Lisätutkimuksen aiheena voisi näin ollen olla klubitaloyhteisön ja yhteiskunnan rajapinta ja sen kohtaaminen.

Tutkimukseni aikana tein joitakin konkreettisia tutkimusmatkoja opintokäyntien muodossa eri klubitaloihin, kuten New Yorkiin aatteensa syntysijoille sekä Tukholmaan ja Helsinkiin. Vierailut herättivät mielenkiintoisia ajatuksia: kyseisissä klubitaloissa aistin samanlaisen arvomaailman ja hengen kuin tutkimukseni Klubitalossa, vaikka ulkoisissa puitteissa ja kulttuureissa oli eroavuutta. Näin ne tutkimuksellisesti vahvistivat osaltaan laajemminkin klubitaloyhteisön jäsenistön osallisuuskulttuurin ilmiöitä: omaehtoisuutta, avoimuutta ja tasavertaisuutta. Tapasin klubitalojen avainhenkilöitä ja sain heiltä tutkimukseni kannalta relevanttia materiaalia, joita olen hyödyntänyt tutkimuksessani.

Kuva 3. Katsaus New Yorkin Fountain House:n ilmoitustaululle.

Jäsenhaastattelut samoin kuin ohjaajan haastattelun äänitin Klubitalolla käyntieni yhteydessä. Ne muodostuivat Klubitaloyhteisön osallistuvan havainnoinnin lisäksi tutkimukseni merkittäväksi aineistoksi tulosten käsittelyn kannalta. Nämä puolistrukturoidut teemahaastattelut olivat enemmänkin vapaita keskusteluita ja tapahtuivat kahden kesken talon kirjastohuoneessa. Niissä käsiteltiin mm. klubitalolle tuloa, suhtautumista toimintaan ja siihen kiinnostumista. Jäsenet pohtivat erityisesti yhteisön merkitystä, ja tulevaisuuden suunnitelmat olivat jonkin verran esillä. Mahdollisuus oli ottaa myös itse esille jokin tärkeä keskusteluaihe. Olin toimittanut heille etukäteen karkean haastattelurungon esille tulevista teema-alueista (liite 3).

Edellä mainitut äänitetyt haastattelut tein neljän jäsenen kanssa; kolmen miehen ja yhden naisen. Haastattelujen tehtävä ja merkitys oli saada tutkimukseen enemmän yksilönäkökulmaa ja syvempää kokemuksellisuutta, mikä toteutuikin. Pääpaino oli kuitenkin osallisuudessa yhteisöön ja haastateltavien arvomaailmassa. Haastatelluista jäsenistä kaksi ilmoittautui itse vapaaehtoisesti. Kolme on käynyt jokseenkin säännöllisesti klubitalolla, yksi miesjäsen nykyään harvemmin. Viimeksi mainitun halusin mukaan ei-säännöllisenä, ei-aktiivisena kävijänä tai jonkin verran Klubitalosta ”irtautuneena” jä-

senenä. Hän pyrki tutkimukseen vapaaehtoisena jäsenlehdessä olleen ilmoitukseni perusteella. Nais- ja miesjäsenen pyysin mukaan, koska tiesin heidän olevan aktiiveja Klubitalokävijöitä. Olin toiminut Klubitalolla suhteellisen pitkään, runsaat kaksi kuukautta, mikä puolsi aineiston heterogeenisyydestä ja kattavuudesta tekemäni arvion oikeutusta. Haastateltavien lukumäärän katsoin myös validiudessaan riittäväksi ”edustamaan” Klubitaloyhteisön eri päivittäisiä kävijöitä (noin 25 – 30), vaikkakin ”aktiivijäsenten” (kerran kuukaudessa kävijät) kokonaismäärä on näitä huomattavasti suurempi (noin 85 – 90). Haastateltavien jäsenten keski-ikä oli noin 44 vuotta eli jonkin verran yli jäsenten keskimääräisen iän (39 v).

Edellisten lisäksi äänitin yhden naisohjaajaan haastattelun sekä kuulin kahden taustaorganisaation edustajan mielipiteitä. Toinen heistä valaisi Klubitalon syntyä ja historiaa, toinen lähinnä hallinnollista ja taloudellista näkökulmaa. Myös johtajan kanssa keskustelimme sähköpostitse ja puhelimitse vielä varsinaisen kenttävaiheen jälkeenkin. Tällä tavoin sain laajempaa ymmärrystä talon eri toimintamuodoista ja paikallisesta kontekstista. Näiden keskustelujen tuotosta on esillä enemmän seuraavassa Klubitalon toimintaa kuvaavassa luvussa kolme.

Jäsenen yhdessä johtajan kanssa käymän kehitys- ja tavoitekeskustelun anti jäi vähemmälle. Se kosketti jäsenen henkilökohtaisia odotuksia ja tavoitteita Klubitalon toiminnassa suhteessa hänen omaan kuntoutussuunnitelmaansa. Tämän kaltainen yksilömateriaali ei auttanut osallisuuden syventämisessä, vaan keskittyi enemmän jaettuihin tilanteisiin.

Talonesittelyissä työntekijä ja jäsen kertoivat yhdessä Klubitalon toiminnasta ja tutustuttivat eri vierailijat taloon. Vierailijoina saattoi olla esimerkiksi muita hoitotahoja, opiskelijoita sekä ennen kaikkea uusia taloon tulevia jäseniä, myös yhdessä henkilökohtaisen hoitajansa kanssa. Ymmärtääkseni esittelyt olivat sen verran kysytyjä, että erityisesti muita kuin jäseneksi pyrkivien vierailuja jouduttiin rajoittamaan resurssien vuoksi. Esittelijät vaihtuivat työvuorojen ja heidän innostuksensa perusteella. Nämä talon ja toiminnan esittelyt olivat sisällöltään kattavia ja laadukkaita - jopa henkilökohtaisiakin, kun jäsenesittelijä saattoi kertoa samalla omaa taloon tulonsa taustaa. Näistä saattoi syntyä vuorovaikutteista ja hedelmällistä keskustelua esimerkiksi uuden tulevan

jäsenehdokkaan kanssa. Näin tapahtuma oli hyvinkin motivoiva tulokkaalle. Itse sain seurata kahta tällaista antoisaa esittelyä.

Toinen esittelyistä koski uutta taloon tutustujaa. Kyseinen naishenkilö tuli yksin ilman henkilökohtaista hoitajaa. Vapaaehtoisena jäsenesittelijänä toimi eräs hiljaisempi mieshenkilö. Mukana olivat lisäksi johtaja sekä tutkija havainnoijana. Tutustuja vaikutti ”hyväkuntoiselta” esittäen aktiivisesti monia haasteellisia kysymyksiä sekä kertoi omaakin sairaushistoriaansa. Ymmärtääkseni tutustuja ja esittelijä eivät tunteneet toisiaan. Hämmästykseni esittelijä toimi hyvin ”ammattitaitoisesti” eikä häkeltynyt vaikeidenkaan asioiden kohdalla tai asiat olivat kenties hänelle ”itsestään selviä” – itselleni vain uusia, ennen kohtaamattomia. Hän jopa motivoi tutustujaa tulemaan talon uudeksi jäseneksi. Johtaja puuttui esittelyyn vain vähän.

Lisäaineistona on ollut muu kirjallinen materiaali kuten klubitalotoimintaa koskeva kirjallisuus, esitteet, tutkimuskohteeni Klubitalon toimintakertomus sekä eri klubitalojen jäsenlehdet. Nämä olen eritellyt tarkemmin tämän luvun lopussa taulukossa 2.

Tutkimuksen analyysivaiheeseen liittyen litteroin nauhoittamani viisi haastattelua ja yhden klubikokouksen sekä puhtaaksikirjoitin tutkimusmatkapäiväkirjani. Nauhoja oli kaikkiaan noin kolmen tunnin verran, joista kerääntyi 23 liuskaa.

Taulukko 2. Tutkimusaineistojen esittely

Pääosin huhti-kesäkuussa 2008		Työpainotteisia päiviä Yksiköissä työskentelyt / osapäivää	
24	Klubitalokäyntiä / 21 työpainotteista päivää	12	Viestintäyksikkö
3	Klubikokousta / a 1 h / 1 äänitys	9	Työ- ja opintoyksikkö
2	Siirtymätyöpaikkaan tutustumista / a 1 h / kirjasto, yrityksen toimitilat	5	Ravintoyksikkö
3	Muihin klubitaloihin tutustumisia / New York, Tukholma, Helsinki 2008 - 2009 / a 2-3 h		
5	Jäsenen haastattelua / 4 äänitystä / a 0,5 h		
4	Viestintä johtajan kanssa 2008 - 2009 / 2 puhelinkeskustelua, a 0,5 h, 2 sähköpostia, a 1 s.		
2	Työntekijän haastattelua / 1 äänitys		
2	Hallituksenjäsenen haastattelua 2008 - 2009 / a 0,5 h, a 1 s.		
1	Kehitys- ja tavoitekeskustelu / 1 h		
2	Talonesittelyä / a 1 h		Mielenterveyskuntoutujan tutustuttaminen taloon Opiskelijavierailu
	Kirjallinen materiaali: Kenttä-/tutkimuspäiväkirja / 13 s. Klubitalon esite Suomen Fountain House – klubiverkosto ry:n esite Muita klubitalotoimintaa koskevia dokumentteja, tutkimuksia ja tiedotteita Klubitalon toimintakertomus Lehdet: Klubitalon jäsenlehdet 10/2008 ja 2/2010		Sisältää havainto- ja analyysimuistiinpanoja lähinnä vierailuista Klubitalolla huhti-kesäkuussa 2008

3 Miten klubitalo toimii?

Tämä luku pohjaa pääasiallisesti niihin erityyppisiin tutkimusaineistoihin, jotka laajuudessaan pyrkivät antamaan taustaymmärryksen ja vastauksen tutkimuskysymykseen, miten Klubitalo toimii. Jäsenten haastatteluihin keskityn neljännessä luvussa.

3.1 Fountain House – liikkeen historia

Klubitalomallin juuret pohjautuvat 1940-luvun puolivälin New Yorkin Rocklandissa toisensa tavanneiden potilaiden aloitteeseen. He olivat kokeneet psykiatrisesta sairaalasta kotiutumisen jälkeisen voimakkaan yksinäisyyden. Ystävät olivat hylänneet ja perhe oli torjunut heidät. He olivat ilman työtä ja osittain ilman vakinaista asuntoa ja joutuivat palaamaan usein takaisin sairaalahoitoon eli nykytermein ilmaistuna he olivat syrjäytyneitä tai syrjäytymässä. Nämä ihmiset ymmärsivät, että he tarvitsevat paikan, joka olisi heidän omansa ja johon he voisivat kuulua. Tukeva ja arvostava yhteisö antaisi heille voimaa palata takaisin muuhun yhteiskuntaan. Eräs merkittävä avainhenkilö yhteisön käynnistyessä oli Elisabeth Ker Schermerhorn, joka oli työskennellyt samassa psykiatrisessa sairaalassa mielenterveyshoitajana ja oli kiinnostuneena hankkinut lisätietoa psykiatrisista sairauksista niiden yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Hän oli myös tutustunut Sveitsissä ollessaan psykiatri Carl Jungiin. (Karlsson 2007, 38.)

Schermerhornin perustama ryhmä jatkoi kokoontumistaan iltaisin ja sai nimekseen WANA (We Are Not Alone). Heille järjestyi psykiatrisen sairaalan vapaaehtoistyöntekijän kautta asunto, jonka sisäpihalla oli suihkulähde. Tästä johtuu nimitys ”Fountain House”. Alun perin ryhmä perustettiin oma-apuryhmäksi, joka ei tarvitse henkilökunnan tukea. Viisikymmentäluvulta lähtien tulivat mukaan palkatut työntekijät. Merkittävien ensimmäisistä sosiaalityöntekijöistä oli John Beard. Hän uskoi vapaaehtoisuuden ja oman yhteisön elinikäisen jäsenyyden periaatteisiin, kehitti työpainotteisen päivän idean ja luotti jäsenten kykyyn antaa oma panoksensa yhteisön hyväksi. Klubitalon arkisissa toiminnoissa yhdessä henkilökunnan kanssa suoritettavat työtehtävät ilmensivät jäsenten lahjakkuutta ja kyvykkyyttä sekä uusien taitojen oppimista. Beard kehitti uuden ja vallankumouksellisen siirtymätyön idean. Se antoi jäsenille mahdollisuuden palata työelämään ilman puuttuvan työhistorian, -todistusten, -hakemusten ja -haastattelujen painolastia. Tämä järjestelmä auttoi jäseniä kohti itsenäistä työllistymistä. Se mahdollisti työn kokeilemisen osa-aikaisena eri työpaikoissa ilman sitoutumista kokopäivätyöhön. (Propst 2003, 29–31.)

Kuva 4. Suihkulähde New Yorkin Fountain House:n sisäpihalla.

Vuonna 1978 Fountain House sai monivuotisen avustuksen klubitalomallin levittämiseksi muiden mielenterveystyötä tekevien tahojen pariin. Siitä alkoi klubitalojen voimakas kasvu USA:ssa ja muualla maailmassa. 1990-luvulle tultaessa liike oli levinnyt jo Australiaan, useihin Aasian maihin, Venäjälle ja Itä-Eurooppaan. Ideologia ei tuntenut kulttuurisia rajoja.

Uusien klubitalojen lisääntynyt koulutustarve johti koulutuskeskusten perustamiseen vahvojen klubitalojen yhteyteen eri puolelle maailmaa. Seminaareja pidettiin joka toinen vuosi, ja näin tuettiin aloittelevia klubitaloja. 1980-luvulla uuden avustuksen turvin kehitettiin klubitalossa tapahtuvaa vertaiskonsultaatiota luomalla Faculty for Clubhouse Development, joka on klubitalojen laatua valvova elin. Vuonna 1993 Faculty otti käyttöön sertifiointiprosessin taatakseen klubitalotoiminnan laadun. Sertifiointi tapahtuu säännöllisillä klubitalossa tehtävillä konsultaatioilla. Kohteena olevan klubitalon vahvuudet ja heikkoudet määritellään ja tarjotaan kehittämissuosituksia heikkojen osalueiden parantamiseksi. Tämä vertaiskonsultaatio yhdessä virallisen sertifiointin kanssa tarjoaa klubitaloliikkeelle tehokkaan tavan yhteisöllisen mielenterveystyön jatkuvaan kehittämiseen ja parantamiseen. Lisäksi kaikkien klubitalojen jäsenet, henkilökuntajäsenet sekä hallitukset pyritään kytkemään mukaan klubitalojen laatustandardien luomiseen. Prosessi oli ainutlaatuinen siinäkin mielessä, että puolet standardien kehittäjistä oli klubitalojen jäseniä. Ensimmäiset laatustandardit hyväksyttiin vuonna 1989. Ne ko-

ettiin erittäin tärkeiksi. Seurauksena oli, että useat yksiköt halusivat myös pois klubitaloluettelosta tarkemman standardien tutkimisen jälkeen. (Propst 2003, 31-32.)

Klubitaloliike, sen konsultaatio- ja sertifiointiprosessit, laatustandardit, koulutuskeskukset ja johdon kansainvälisyys haluttiin virallistaa. Näin perustettiin vuonna 1993 Kansainvälinen klubitalojen kehittämiskeskus, International Center for Clubbhouse Development (ICCD). Organisaation hallitus ja kaikki sen toimielimet heijastavat sekä keskuksen kansainvälistä luonnetta että jäsenten osallisuutta kaikilla klubitoiminnan osa-alueilla. Vuonna 2002 kansainvälisiä koulutuskeskuksia oli yhdeksän. (Propst 2003, 32.)

Klubitalojärjestelmä käsittää kansainvälisen Fountain House -verkoston. Nykyään noin 30 maassa on runsaat 400 klubitaloa. Toiminta laajenee jatkuvasti uusiin maihin. Suomessa klubitalo toimii yli 20 paikkakunnalla. Niiden taustavoimana on tavallisesti jokin paikallinen mielenterveystyötä edustava yhdistys. (Klubitalon toimintakertomus 2008)

Ensimmäinen klubitalo avattiin Suomessa Tampereella 1995 Sopimusvuori ry:n päivähoitokotiyhteisöön osana yhdistyksen sosiaalipsykiatrista kuntoutusmallia. Tätä ennen yhdistyksen edustajat osallistuivat Fountain House –tiedotusprojektin seminaariin sekä Tukholman ja Kööpenhaminan klubitaloihin tehtyihin vierailuihin. (Karjalainen 2003, 54.)

Mielenterveyskuntoutujien Fountain House – yhteisön toiminta perustuu pysyväisjäsenyydelle, yhteisöllisyydelle, tasavertaisuudelle ja vapaaehtoisuudelle. Klubitalot eivät ole varsinaisia psykiatrisia hoitopaikkoja vaan yhteisöissä korostuu enemmänkin vertaistuki ja työpainotteisuus. Klubitalon kautta tuetaan jäsenten opiskelua ja etsitään polkuja työelämään. Kuntoutuvat jäsenet ja palkattu henkilökunta työskentelevät tasarvoisina suunnittelussa ja kehittämisessä - niin omassa klubitalossa kuin kansallisessa ja kansainvälisessä klubitaloverkostossa.

Tutkimani Klubitalon juurien syntyhistoria ulottuu 1980-luvulle, jolloin paikkakunnalle perustettiin Psykiatrisen Kuntoutuksen Tuki ry päivätoiminnan järjestämiseksi mielenterveyskuntoutujille. Psykiatrisessa sairaalassa alkunsa saanut päivätoiminnan kipinä konkretisoitui uudessa päiväkeskuksessa. Yhdistyksen taustavoimana oli useampi mielenterveysalan toimija. Päivätoiminta käsitti psykososiaalista kuntoutusta ja vertaistoimintaa – ei

hoitoa eikä terapiaa. Samaisen psykiatrisen sairaalan sosiaalityöntekijä oli myöhemmin tutustumassa Tukholmaan aiemmin perustettuun Fountain House –mallin mukaiseen klubitalotoimintaan. Oman talon toimintaa kehitettiin standardien mukaisesti ja itsenäinen Klubitalo katsottiin perustetuksi vuonna 1999. Tuolloin rahoitus järjestyi Rahaautomaattiyhdistys ry:n kautta ja Klubitalolle löytyi uudet kunnostetut toimitilat. (Psykiatrisen Kuntoutuksen Tuki ry:n puheenjohtajan haastattelu 6.4.2009.)

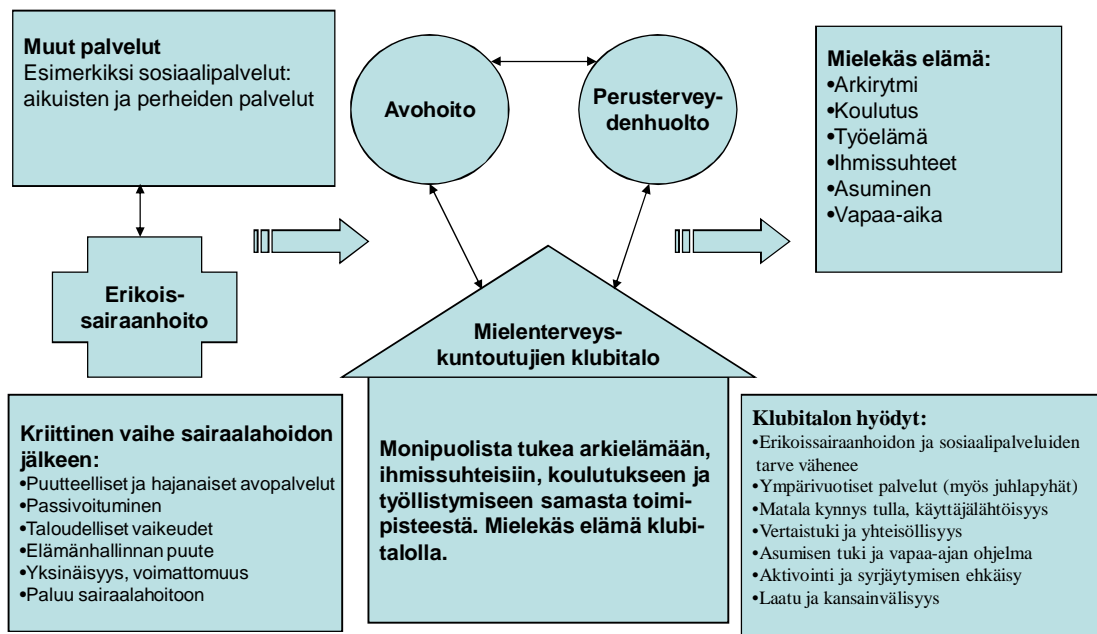
3.2 Klubitalon asema ja aate

Mikä on mielenterveyskuntoutujien tilanne nykyisin? Mielisairauksiin ja mielenterveyden häiriöihin liittyvä stigma, häpeällisyyden ja salattavuuden leima on esimerkki yhteisöllisistä tekijöistä, joka voi vaikuttaa sairastuneen elämään enemmän kuin tauti sinänsä. Sairauden yhteiskunnalliset seuraukset – eristäytyminen, perheensisäinen syyllisyys, perheen ulkopuolisiin kontakteihin liittyvä salailu, sairaan kaventuvat mahdollisuudet työelämässä ja yhteiskunnassa, ulkopuolisten osoittama vieroksunta – voivat johtaa tilanteeseen, jossa sairauden kuva ja käsityksemme sairauden kulusta ovat turhan synkkiä. (<http://info.stakes.fi/mielekaselama/FI/mielenterveydenedistäminen/>.)

Kunnallinen mielenterveystyön kenttä on ollut voimakkaan murroksen alaisena. palvelurakenteen muutos on pelkistynyt sairaaloiden ulosajoksi. Voimavarat eivät ole siirtyneet riittävästi avopalveluihin ja sairaanhoitopiirien sisällä syntyneet säästöt eivät myöskään ole helpottaneet kuntien taloudellista asemaa. Kenttää hallitsevat nyt hallinnolliset muutokset, joilla mielenterveystoimistoja siirretään kuntien omaksi toiminnaksi. Siirtojen myötä nousee monenlaisia kysymyksiä ja ongelmia erityisesti potilaiden hoidon jatkuvuuden ja laadun näkökulmasta. Julkisuudessa on esitetty epäilyjä, että mielenterveyspotilaat ovat heitteillä ja vastuuta hoidon kokonaisuudesta ei ole millään taholla. Tässä yhteydessä muiden toimijoiden, yhdistysten ja yksityisten rooli on kasvanut entisestään. ([http://info.stakes.fi/mielekas elama/FI/toimijoita/kunnat.htm](http://info.stakes.fi/mielekas/elama/FI/toimijoita/kunnat.htm))

Yhtenä tärkeänä esimerkkinä kolmannen sektorin mielenterveyspalvelujen tarjoajista on Fountain House –klubitalojen verkosto. Alla oleva Klubitalon ilmoitustaululta löytämäni esite kuvaa kokonaisvaltaisesti klubitaloyhteisöjen asemaa, merkitystä ja tehtävää yhteiskunnan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmässä (Suomen Fountain House – klubitaloverkosto ry:n esitteestä lähinnä piirrosteknisesti mukaeltuna).

Klubitalon tuki kohti mielekästä elämää

Kuva 6. Klubitalon aseman kuvaus sosiaali- ja terveystalouden kentässä esitteen mukaan

Klubitalokuntoutusmallin mukaisesti mielenterveyskuntoutujien kokonaisvaltaisen kuntoutumisen tapahtuu perusterveydenhuollon, avohoidon ja klubitaloyhteisöjen kolmikentässä. Sitä täydentävät erikoissairaanhoito ja muut palvelut sosiaalipalveluineen, kuten aikuis- ja perhesosiaalityö toisiaan tukien.

Kuntoutustarpeen taustalla on muun muassa henkilöiden eri syistä johtuva elämänhallinnan puute, voimattomuus tai hajanainen ja puutteellinen palvelutarjonta. Klubitalo auttaa niin asumisessa, koulutuksessa, työllistymisessä kuin vapaa-ajan harrastuksissakin. Kokonaisvaltaisen kuntoutuksen tavoitteena on jäsenten mielekäs elämä eri sisäl-

töineen. Tähän klubitaloyhteisö tuo psykososiaalista tukea esimerkiksi arkirytmien, ihmissuhteiden ja vertaistuen avulla. Tutkimuksen aikana tulivat jäsenten kohdalla heidän kertomuksissaan esille edellä mainitut yhteiskunnalliset näkökohdat ja Klubitalon myönteinen vaikutus heidän elämäänsä. Näitä kuvauksia on enemmän luvussa neljä.

Kiteytetysti voi sanoa, että klubitalo pyrkii tarjoamaan jäsenilleen neljä perusoikeutta: oikeuden paikkaan, johon voi tulla ja jossa on mahdollisuus tuntea itsensä tervetulleeksi, tarpeelliseksi ja arvostetuksi, oikeuden mielekkääseen työhön, oikeuden mielekkäisiin ja tasavertaisiin ihmissuhteisiin sekä oikeuden paikkaan, johon voi myös aina palata – klubitalon jäsenyydelle ei määritellä ikärajoja (Suvikas 2007, 258). Klubitalot perustelevat itse asemaansa seuraavin argumentein: turvallisuus, laatu ja arvostus, nopeus ja vaivattomuus sekä talous. Turvallisuus tarkoittaa muun muassa perinnettä ja historiaa valmiine toimintamalleineen, vertaistukineen, tukiasuntoineen sekä työ- ja opiskelutukineen. Laatu ja arvostus puolestaan merkitsevät esimerkiksi standardeja sekä laadunvarmistusta ja –takuuta, tutkimuksia vaikuttavuudesta, THL:n ja muiden yhteistyökumppaneiden verkostoa, organisoitua kansainvälistä koulutusta sekä muuten yksilöllisiä palveluja kuntoutujien erilaisiin tarpeisiin. Nopeus ja vaivattomuus klubitaloargumenttina merkitsevät vähäistä byrokratiaa niin, että klubitaloon on helppo tulla ilman lähetettä. Monipuoliset palvelut saadaan saman katon alta. Taloa voidaan laajentaa tai uudisrakentamiseen päästään nopeasti, ja näin ollen muuttuviin tarpeisiin voidaan reagoida lyhyellä aikajänteellä. Ostopalvelu- tai vastaava menettely helpottaa myös käytäntöjä kuntien hallinnossa. Klubitalojen keskeinen sijainti kulkuyhteyksien takia on samoin jäsenistön palvelujen saatavuuden kannalta tärkeä. Taloudellinen argumentti tarkoittaa kuntien kannalta toiminnan edullisuutta esimerkiksi päivä- ja työtoimintaan verrattuna sekä yleisesti kustannustehokkuutta. Jäsenistön työllistymisen kautta saadaan lisäksi enemmän verotuloja. (Koskinen 2008, 53.)

3.3 Klubitalojäsenyys

Tutkimani Klubitalon henkilökuntaa tai henkilökuntajäseniä on viisi johtaja mukaan luetuna. Talossa toimii lisäksi opiskelijoita. Jäseniä on ollut vuoden 2008 lopussa noin 350, joista on niin kutsuttuja aktiivijäseniä neljäsosa. He osallistuivat toimintaan vähintään kerran kuukaudessa. Miehiä heistä on noin 60 prosenttia. Jäsenten keski-ikä on 39 vuotta, ja aktiivisin jäsenryhmä on 35-39-vuotiaita. Päivittäin talossa työskentelee noin

30 jäsentä. Jäsenmäärän kehitys on ollut talon 10-vuotishistorian aikana tasaisesti kasvava: vuoden 2000 noin 150 jäsenestä vuoden 2008 noin 350 jäseneseen – keskimäärin 25 uuden jäsenen vuosivauhtia. Tämä liittyy niin sanottuun klubitalon ainaisjäsenyyss-käsitteeseen. Jäsenyyttä ei talon puolesta periaatteessa irtisanota. Klubitalon rahoitustu-lot muodostuvat suurimmaksi osaksi Raha-automaattiyhdistys ry:n (53 %) ja kuntien (41 %) avustuksesta. Loppuosa on talon sisäistä tuloa. (Klubitalon esite ja toimintaker-tomus 2008.)

Klubitalon johtaja ja jäsen kertoivat (18.6.2009) tarkentaessani myöhemmin tietoja uu-deksi jäseneksi tulosta seuraavaa: Standardin (2.) mukaan jäseneksi pääsee kuka tahan-sa, jolla on tai on ollut mielisairaus, ellei hän sillä hetkellä merkittävästi uhkaa Klubita-loyhteisön yleistä turvallisuutta. Mielisairaus-termistä on kiistelty Suomessa jo vuosia, koska se on koettu usein leimaavaksi, mutta sille ei ole vielä löydetty yhtä yksiselitteis-tä korvaavaa termiä, joka kertoisi, että on kyseessä vakava ja pitkäaikainen mielen sai-raus. Termi pitkäaikainen on myös ongelmallinen nuorten jäsenten kohdalla.

(Klubitalon johtajan ja jäsenen haastattelu 18.6.2009.) Mielisairaus-nimikkeen käyttö standardeissa vaikuttaa vanhahtavalta. Muun muassa Suomalaisen Lääkäriseuran Duo-decimin käypä hoito –suosituksissa ei nimikettä enää käytetä.

Koska Klubitalon henkilökunta ja jäsenet eivät suoranaisesti ole "mielen sairauden ammattilaisia", on välttämätöntä, että joku muu taho tietää tulevan jäsenen täyttävän edellä mainitun jäsenyyden kriteerin. Tällöin edellytyksenä on, että hänellä on psykiat-rinen hoitosuhde. Yleensä hoitosuhde on sairaalaan tai mielenterveystoimistoihin. Ky-seiset tahot tuntevat Klubitalon. Ne myös ottavat Klubitaloon ensikontaktin ja sopivat tutustumisajan. Useimmiten tutustumiskäynnille tulee mukaan jokin työntekijä kysei-sestä yksiköstä. Tutustumisaikoja saa suhteellisen helposti. (Klubitalon johtajan ja jäse-nen haastattelu 18.6.2009.) Erään tällaisen omakohtaisesti koetun Klubitalon esittelyn kuvasin aiemmassa luvussa 2.4.

Tutustujalle kerrotaan lyhyesti klubitalotoiminnan periaatteet ja esitellään talo. Mukana on jäsen-työntekijäpari. Siinä yhteydessä käydään lyhyt alkukeskustelu, jossa kysytään ja kirjataan seuraavat asiat: nimi, kotikunta, tutustumispäivä sekä tieto siitä, onko hen-kilö ollut mielenterveyssyistä hoitosuhteessa ja jos, niin missä. Kun hoitosuhde on Klu-bitalon tuntemaan tahoon, niin pelkkä maininta siitä riittää. Muussa tapauksessa pyyde-

tään henkilöä toimittamaan hoitavan tahon allekirjoittama suositus. (Klubitalon johtajan ja jäsenen haastattelu 18.6.2009.)

Klubitalon jäsenten sisääntulomenettely suhteellisen tiivine yhteyksineen hoitaviin tahoihin viittaa diagnosoikeskeisyyteen ja näin ollen myös medikalisaatioon. Toisaalta juuri standardinormisto (katso luku 3.5. standardi 2) edellyttää tätä. Kuitenkin itse toiminnassa hoitotyötä eikä näin ollen lääkehoitoa korosteta, mikä vaikuttaisi jäsenillä keventävästi syntyneeseen sairauden leimaan.

Alkukeskustelussa kysytään, toivooko tutustuja yhteydenottoa Klubitalolta. Yhteydenotto suoritetaan, jos henkilö ei seuraavan kuukauden sisällä ole käynyt Klubitalolla. Alkukeskustelulomakkeen allekirjoittavat tutustuja ja esittelijät. Klubitalon jäseneksi voi halutessaan liittyä jo tutustumiskäynnillä tai koska tahansa sen jälkeen. Silloin käydään jäsenen kanssa keskustelu, johon on olemassa erillinen lomake. Siinä kysytään tarkemmin jäsenen sekä hoitavan tahon yhteystietoja ja kartoitetaan lyhyesti hänen koulutuksensa, työkokemuksensa, asumistilanteensa ja toimeentulonsa. Tärkeintä tässä jäsenkeskustelussa on kuitenkin saada selville, mitkä ovat jäsenen omat kuntoutumistavoitteet ja mitä hän odottaa Klubitalolta. Näitä tavoitteita tarkennetaan myöhemmin tavoitekeskusteluissa. Jäsenkeskustelu käydään kahden kesken tulevan jäsenen ja hänen valitsemansa työntekijän kanssa. Tuleva jäsen voi pyytää halutessaan myös jotakin toista jäsentä mukaan keskusteluun. Samoin hänen toiveenaan saattaa olla esimerkiksi asumisen tukipalveluja edustavan henkilön tai muun hoitavan tahon edustajan läsnäolo. (Klubitalon johtajan ja jäsenen haastattelu 18.6.2009.)

Jäsenen kanssa käydyn keskustelun jälkeen seuraava vaihe on jäsenyyden vahvistaminen Klubikokouksessa. Jäsenkeskustelun käynyt työntekijä esittää kyseisen henkilön jäsenyyden vahvistamisen Klubikokoukselle, eikä sitä siinä vaiheessa enää "ruodita". Jäseneksi tulossa on näin ollen kyse henkilön omasta halusta liittyä jäseneksi. Osa uusista Klubitaloon tutustujista haluaa liittyä jäseneksi nopeasti, toiset taas pidemmän harkintajan jälkeen. He voivat silti käydä Klubitalolla ja varmistua näin, haluavatko liittyä jäseneksi vai eivät. Varsinkin nuorilla kävijöillä sairauteen identifioituminen ei ole helppoa esimerkiksi kroonistumisesta tai muiden jäsenten sairauskokemuksista johtuvan pelon vuoksi ja liittymisprosessi voi kestää siten kauemmin tai myös voi olla kyse tilapäisestä mielentilan häiriöstä, joka nuoren kohdalla ei välttämättä kroonistu ja tilanne voi

yllättäen muuttua paremman terveydentunnon suuntaan. Henkilö voi periaatteessa irtisanoa jäsenyytensä, vaikkakin standardien mukaisesti jäsenyys on yhteisön taholta pysyvää. Käytännössä jäsenyydestä irtisanoutujia on minimaalisen vähän. Syynä voi olla sellainen elämäntilanteen muutos, jossa klubitalotoimintaa ei omakohtaisesti katsota tarpeelliseksi tai myös jokin periaatteellinenkin tekijä. (Klubitalon johtajan ja jäsenen haastattelu 18.6. ja 3.8.2009.)

Edelliseen liittyvä jonkinasteinen ”varovaisuus” jäseneksi liittymisessä tai Klubitalokäyntien vakinaistumisessa voi kuvata arvolatautunutta tilannetta jäsenistössä. Se ilmeni epäsuorasti myös jäsenten haastattelujen yhteydessä.

”No, minä itse kun tulin tänne, niin minä varmaan vuoden tai puolitoista en tehnyt muuta kuin ainoastaan siivosin tuon kahvion ja eteisen ja sitten mulle tehtiin tämmönen kusu – kuntoutussuunnitelma...” (miesjäsen 36 v)

”Me käytiin täällä tutustumassakin, mutta se ei iskenyt ollenkaan silloin, ehkä mä en ollu vielä silloin valmis tämmöseen – se jäi jotenki niinku kytämään ... Mä kävin välillä toisaalla muissa ryhmissä. Toukokuussa oli viimeinen istunto ja ajattelin, hyvänen aika, kyllä mulla täytyy joku paikka olla. Niin minä vaan yks aamu tulin sitten tänne, että mulla ei ollu saattajaa eikä mitään. Se oli varmaan jotenki niinku kypsiny...” (naisjäsen 54 v)

Käytännössä jäsenten tulomuotoja ja -sytä Klubitaloon on monenlaisia – ehkäpä niin monia kuin on klubilaisiakin. Haastatteluissa ja muussa kanssakäymisessä jäsenten kanssa ilmeni erilaisia tarinoita heidän alkutaipaleestaan Klubiyhteisössä. Luvuissa 4.1 ja 4.4 olen esittänyt lisää joitakin tähän liittyviä otteita haastatteluista.

3.4 Klubitalon käytännön toiminta

Klubitalon toiminnan ytimen muodostaa työpainotteinen päivä. Siinä jäsenet ja työntekijät tekevät yhdessä Klubitalon ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyviä monipuolisia töitä. Oleellista niin työskentelyssä kuin kaikessa muussakin Klubitalon toiminnassa ovat sosiaaliset suhteet. Työt tehdään usein pareittain tai pienissä ryhmissä, ja kukin jäsen osallistuu toimintaan omien voimavarojensa mukaan. Keskeistä on saada osallistumisen kautta onnistumisen kokemuksia ja siten luottamusta omaan osaamiseen ja omiin voimiin. Työpainotteiseen päivään sisältyy paitsi työskentelyä, myös monenlaista muu-

ta toimintaa: opintoryhmiä, terveellisiä elämäntapoja edistäviä ryhmiä, lyhyitä kouluksia ja kokouksia (Katso kuva 1). (Havainnot ja Klubitalon toimintakertomus 2008, 8.)

Eräs jäsen kuvaa teoksessa Mielenterveyskuntoutujien klubitalo työpainotteisen päivän sisältöä ja merkitystä seuraavasti: ”Itse olen kokenut työpainotteisen päivän positiivisena asiana, vaikka alussa se tuntuikin raskaalta. Kuntoutuessani sairaudestani olen huomannut, että työpainotteinen päivä on muuttunut helpommaksi ja miellyttävämmäksi. Tärkeää on se, että klubitalolla voi työskennellä omien voimavarojensa mukaan. Jos ei jaksakaan olla työssä koko aikaa, voi lähteä kotiin kesken työpainotteisen päivän. Työskentely ei vaadi ehdotonta sitoutumista, mikä on mielestäni hyvä ja jäsenten erilaiset voimavarat huomioon ottava asia. Olen viime aikoina tehnyt töitä toimistoyksikössä: kirjoittanut puhtaaksi tekstejä, lukenut ja lähettänyt sähköpostia, kirjoittanut jutun tiedotuslehteen, ollut mukana lehden toimituksessa, siivonnut, kääntänyt tekstejä suomeksi, esitellyt taloa ja pitänyt standardi-infoja sekä toiminut tukihenkilönä. Tunnen onnistuneeni hyvin näissä tehtävissä ja olevani tärkeä osa talon toimintaa. Pidän erityisesti työskentelystä erilaisten ihmisten kanssa ja ryhmätyö on minulle miellyttävin työtapo. Olen saanut klubitalolla uusia tuttavuuksia, joiden kanssa on mukava jutella asioista. Nuorten aikuisten ryhmässä ja toiminnallisessa ryhmässä olemme käsitelleet sairauttamme ja sitä, miten tulemme toimeen sen kanssa. Lisäksi työpainotteinen päivä on auttanut minua kehittämään erilaisia hyödyllisiä taitoja. Aion vielä opetella keittiötöitä, koska monipuolisen ja terveellisen ruoan valmistus on hyvä osata. Minua kiinnostaa myös työskentely palveluyksikön muissa tehtävissä, kuten tilastoinnissa, vastaanotossa, kahviossa, puhtaaksikirjoituksessa ja puhelinvaihteessa. Uskon myös, että työpainotteisen päivän avulla pystyn vielä palaamaan takaisin työelämään.” (Klubitalon jäsen 2003, 88-89.)

Tutkimani Klubitalon toiminta on jaettu kolmeen eri yksikköön: viestinnän yksikköön, ravintoyksikköön sekä työ- ja opintoyksikköön. Viestinnän yksikön keskeisimmät työalueet ovat tiedottaminen, toiminnan tilastointi, yhteydenpito poissaoleviin jäseniin sekä hallinto. Yksi tärkeistä tehtävistä on oman tiedotuslehden julkaiseminen. Lehti ilmestyy keskimäärin kymmenen kertaa vuodessa. Yksikkö on myös koordinoijana uusien jäsenten vastaanottamisessa ja perehdyttämisessä. Talon esittely, alkukeskustelut se-

kä perehdyttäminen liittyy osaksi myös muiden yksiköiden toimintaa. (Klubitalon toimintakertomus 2008, 8-9.)

Toimin etnografina työpainotteisten päivien muodossa eri yksiköistä eniten viestintäyksikössä, kaikkiaan kahtentoista päivänä, suureksi osaksi osapäivinä. Tällöin osallistuin muun muassa erääseen Klubilehden numeron suunnittelukokoukseen (Tutkimuspäiväkirja 14.4.2008). Osallistujia oli paljon, noin kymmenkunta jäsentä, mukana myös henkilökuntaa. Kokouksessa jaettiin jäsenille eri työtehtäviä koskien lehden kirjoitusten ja sisällön laadintaa. Ideointi ja kommenttien antaminen oli vilkasta. Lehden toimituskunta sai työstään myös palautetta. Klubitalon Sanomien pohjalta järjestetään jäsenille niin sanottua publisher-koulutusta, jossa opetellaan eri tekstien ja kuvien asemointia atk:n avulla. Itsekin sain olla mukana tällaisessa koulutuksessa. Joillekin jäsenille opiskelu harjoittelutehtävien tuotti vaikeuksia tai ainakin heillä oli vahvoja ennakoasenteita tietotekniikkaa kohtaan. Toisaalta toiset jäsenet toimivat kokeneempina opastajina. Viestintäyksikön päivät koostuivat arjessa muun muassa sähköpostien lukemisesta kuvien skannaukseen sekä eri tilastoista ja puhtaaksikirjoituksista poissaolevien jäsenten kutsujen lähettämiseen. Yksikön toimintaa kuvasti monet erilaiset suunnittelukokoukset ja paperityöt. Eri yksiköt järjestivät keskenään myös yhteisiä kokouksia. Ihmettelin jäsenten jaksavuutta, motivoituneisuutta ja pitkäjänteisyyttä näiden henkisten työtehtävien parissa.

Ravintoyksikön keskeisiin työtehtäviin kuuluu ruoan valmistus, leipominen, kahvitarjoilujen järjestäminen, kahvion hoito sekä pyykkihuolto. Yksikön työ vaikutti suhteellisen suosituksi. Monille jäsenille keittiötyö oli tuttua. Työpainotteisen päivän ohjelmassa jäsenten vaihtuvuus keittiöllä ei ollut suurta. Uusille jäsenille keittiöllä työskentely tuntui kevyemmältä laskulta Klubitalon toimintaan. Toisaalta ravintoyksikön vastuu ja hektisyys painottui aamupäivään, jolloin tärkeimpänä työnä oli lounaan valmistus. Lounastavien jäsenten lukumäärä saattoi joinakin päivinä olla kohtalaisen suurikin, noin parikymmentä henkeä. Ravintoyksikön työpäivään osallistui aamupäivisin noin puolisen tusinaa jäsentä, osa myös iltapäivisin. Työskentelin ravintoyksikössä kaikkiaan viisi osapäivää. Pidin sen konkreettisista työtehtävistä. Siellä oli selkeä ruoan valmistukseen liittyvä työnjako. Vuoro alkoi aterian työvaiheiden ja -tehtävien suunnitella sekä niihin tarvittavien jäsenten valinnalla. Eri työtehtäviin ilmoittautuminen oli vapaaehtoista, usein oman mieltymyksen mukaista. Jäsenten ”kierrättäminen” oppimi-

sen ja vaihtelun vuoksi eri työtehtävissä vaikutti joskus haasteelliselta keittiövastaavalle. Useimmiten työnjako tapahtui joustavasti ja ongelmitta pienin määräyksin. Keittiön vastuuhenkilö oli työn helpottamiseksi laatinut jo aiemmin viikkoruokalistan. (Tutkimuspäiväkirja 11.4.2008)

Työtehtävissä osa jäsenistä järjesteli aamutiskiä, osa teki alkuvalmisteluja ruoka-aineiden noudoin, osa siirtyi salaattintekoon, loput varsinaisen ruoan valmistukseen, perunoiden kuorintaan, jälkiruoan tekoon. Jotkut jäsenistä kattoivat pöydät, toiset toimivat tarjoilijoina. Useimmiten, jos työntekijöitä oli runsaammin, työskentely tapahtui pareittain. Tällöin, jos työltä ehti, oli aikaa pieniin rupatteluihin. Itsellänikin oli työparina joku jäsenistä - joskus uusi tutustuva tai vastatullut opettelemassa myös noviisina työtehtäviä. Tällöin koettiin tiettyä yhteenkuuluvuutta. Havahduin joskus, kun työpari saattoi yllättäen kysellä omasta tutkijanroolistani. Toisinaan jäsen avautui kertoen sairaudestaan ja sen luonteesta. (Tutkimuspäiväkirja 19.5.2008)

Työ- ja opintoyksikkö vastaa puolestaan Klubitalon jäsenten työllistymisen ja opiskelun tukemisesta. Yksikkö koordinoi ja kehittää siirtymätyötä ja tukee jäseniä yksilöllisesti erilaisissa työllistymiseen ja opiskeluihin liittyvissä kysymyksissä. Se järjestää Klubitalolla työ- ja opintokoulutuksia, joita vetävät pääosin jäsenet ja henkilökunta. Yksikössä tehdään myös erilaisia toimistotehtäviä, kuten siirtymätyön ja tuetun työn tilastointia, arkistointia sekä käännöstitä. (Havainnot ja Klubitalon toimintakertomus 2008, 10-11.)

Yksikön tehtävänä oli kehittämispäivien järjestäminen. Osallistuin yhteen tällaiseen kehittämisaamupäivään, jota ohjasi yksikön vastaava henkilökuntajäsen (Tutkimuspäiväkirja 25.4.2008). Mukana oli neljä jäsentä sekä joitakin ohjaajia. Päivä alkoi pienryhmissä työskentelyllä. Aiheena olivat tuolloin erilaiset haasteelliset päätökset koskien muun muassa siirtymätyöpaikkoja ja kurinpitoa. Ryhmien tuotoksena korostettiin jäsenten tasavertaisuutta ja vastuuta. Jäsenten taholta tuli myös erilaisia näkökulmia asioihin – useimmiten mietinnän jälkeen tai mielipidettä tiedusteltaessa. Otin osaa myös työ- ja opintoyksikön saksankielen opintoryhmään, jota veti jäsenohjaaja. Mukana oli muutama jäsen. Käänsimme harjoitustekstiä, mitkä käsittelivät enemmänkin kielen alkeita.

Vapaa-ajan toimintaa järjestetään säännöllisesti iltatapaamisina kerran viikossa ja viikonlopputapaamisina keskimäärin kaksi kertaa kuukaudessa. Myös tiettyinä juhlapyhinä on pyritty järjestämään vapaa-ajan toimintaa. Vapaa-ajan tapahtumat ovat olleet sisällöltään monipuolisia. Ne ovat koostuneet monipuolisista toiminnoista, kuten etninen ruokailu, lautapelit, elokuvien katselu, kitarakerho, teatteriryhmä, käsityökerho, luistelu, pyöräretki, ulkopelit, piknik, saunailta, museovierailu, teatterivierailu, luontopolku, biljardi sekä opiskeluprojektiin liittyvä vertaistuki-ilta. (Klubitalon toimintakertomus 2008, 14.) Itse en tutkijana osallistunut Klubitalon vapaa-ajan ohjelmaan, vaikkakin se olisi tuottanut tutkimukselle mielenkiintoisia näkökulmia. Rajasin sen sijaan kenttävaiheen koskemaan talon varsinaista päivätoimintaa.

Jäseniltä pyydetään palautetta työntekijöiden toiminnasta, esimerkiksi suhteesta omaan ohjaajaan. Palautteen anto ei ole ollut kuitenkaan runsasta. Vastaukset vahvistavat osin myös sitä, että ohjaajien antamaa yksilöllistä tukea pitäisi kuntoutujien mielestä olla enemmän. Rajoittavana tekijänä ei välttämättä ole suinkaan henkilöstöresurssit, kuten ulkopuolisesta äkkiä saattaisi näyttää, vaan yhteisen toimintaideologian painottaminen, mikä pyrkii ei-terapeuttisuuteen. (Klubitalon johtajan ja jäsenen haastattelu 3.8.2009)

Kuva 5. Klubitalon kirjastohuone

3.5 Standardit oppaina

Klubitalojen kuntoutusmalli määritellään Kansainvälisen klubitalojen kehittämiskeskuksen ICCD:n vuonna 2002 vahvistamissa standardeissa. Niissä ilmaistut periaatteet ovat keskeisiä autettaessa ihmisiä, joilla on mielenterveyteen liittyvä sairaus, tulemaan toimeen ajan mittaan avopalvelujen avulla ilman sairaalahoitoa ja samalla saavuttamaan sosiaalisia, taloudellisia ja ammatillisia tavoitteita. Standardit toimivat myös jäsenten perusoikeuksien määrittelynä ja eettisenä ohjesääntönä henkilökunnalle, hallitukselle ja hallintoon osallistuville henkilöille. Ne edellyttävät klubitalon toimivan paikkana, joka kunnioittaa jäseniään ja antaa heille mahdollisuuksia. Tämä luo pohjan klubitalojen laadunarvioinnille. Maailmalajaajuinen klubitaloyhteisö käy standardit läpi kahden vuoden välein ja muuttaa niitä tarpeen mukaan. (Pöyhönen 2003, 15.) Tätä prosessia ohjaa kyseisen Kansainvälisen klubitalojen kehittämiskeskuksen standardikomitea Standards Review Committee, joka koostuu eri puolella maailmaa toimivien sertifikaatin saaneiden Klubitalojen jäsenistön ja henkilökunnan edustajista (Klubitalon jäsenlehti 2008, 4).

Klubitalossa standardikeskusteluja käydään viikoittain. Tämä tapahtuu lähinnä uusien jäsenten tiedottamisen vuoksi: miksi standardeja tarvitaan yhteisössä ja kuinka ne muotoutuvat käytännössä ”lihaksi”. Mitä ne merkitsevät? Keskustelua käydään myös Klubitalon jäsenlehdessä. (Klubitalon johtajan haastattelu 7.10.2009.)

Standardeja on kaikkiaan 36 kappaletta. Seitsemän ensimmäistä käsittelevät jäsenyyttä, seuraavat neljä henkilösuhteita ja edelleen kolme standardia klubitalon tiloja. Kuusi seuraavaa standardia sisältää työpainotteisen päivän, neljä standardia työllistymisen, siirtymätyön sekä tuetun ja itsenäisen työn. Talon toimintaa asunto-ohjelmineen on seitsemässä standardissa, ja viisi viimeistä standardia sisältää ohjeistuksen rahoituksesta, johdosta ja hallinnosta. Standardien koonnos esitetään Stakesin ja Suomen Fountain House – klubitalojen verkoston toimittamassa teoksessa Mielenterveyskuntoutujien klubitalo. (Pöyhönen 2003.)

Jäsenyyttä käsittelevistä standardeista keskeisin on ensimmäinen, jonka mukaan jäsenyys on vapaaehtoinen ja aikarajoitteeton. Samoin klubitalo itse päättää uusien jäsenien hyväksymisestä. Jäseneksi tulon edellytyksenä on todettu mielisairauden diagnoosi. Jäsenillä on valinnanvapaus ja tasavertainen oikeus talon eri toimintoihin tai yhteistyöhön

eri ohjaajien kanssa riippumatta diagnoosistaan tai toimintakyvystään. (Standardit 1-3.) Heille taataan myös allekirjoitusoikeus eri asiapapereihin henkilökunnan ohella sekä jäsenten paluu takaisin yhteisön toimintaan, jollei siitä ole jäsenistölle uhkaa. Klubitalo yrittää tavoittaa tehokkaasti myös sieltä mahdollisesti putoavia jäseniään takaisin toiminnan piiriin. (Standardit 4-7.) Vuosittain University of Massachusetts Medical School (2009) tekee kaikille klubitaloille laajamittaisen kansainvälisen kyselyn, jossa kartoitetaan myös jäsenten taustadiagnoseja. Vuoden 2007 tietoihin perustuvan klubitalokyselyn perusteella yhteisöjen jäsenistä lähes puolella (48 %) oli skitsofreniadiagnosi. Seuraavaksi yleisimpiä olivat kaksisuuntainen mielialahäiriö (16 %), vakava masennus (12 %). Diagnoosi ei ole tiedossa kuudella prosentilla. Tutkimassani Klubitalossa ei kartoiteta jäsenten taustadiagnoseja, kuten ei osassa muistakaan klubitaloista.

Kaikki klubitalon kokoukset pidetään avoimina sekä jäsenille että henkilökunnalle (8. standardi). Klubitalossa on henkilökuntaa sopivassa suhteessa jäsenistöön nähden. Henkilökunnalla on yleisluonteinen rooli, yhteinen vastuu työllistymisestä, asumisesta, ilt- ja viikonlopputoiminnasta sekä muuten eri yksiköistä. Klubitalon vastuu on jäsenillä ja henkilökunnalla – viime kädessä klubitalon johtajalla. Keskeistä on jäsenten ja henkilökunnan sitoutuminen kaikkeen klubitalon toimintaan. (11. standardi.)

Klubitalo on erillinen yksikkö, jolla on oma nimi, osoite ja puhelinnumero (12. standardi) sekä omat toimitilat. Se on erillään mielenterveyskeskuksista ja laitoksista, eikä sen tiloja käytetä muuhun tarkoitukseen. Klubitalon tilat on suunniteltu niin, että ne mahdollistavat työpainotteisen päivän ja ovat samalla viihtyisät ja kooltaan tarkoituksenmukaiset sekä viestittävät arvostusta ja kunnioitusta (13. standardi). Jäsenet ja henkilökunta pääsevät kaikkiin klubitalon tiloihin. Pelkästään henkilökunnalle tai jäsenille tarkoitettuja tiloja ei ole (14. standardi).

Työpainotteisen päivän tarkoituksena on sitouttaa jäsenet ja henkilökunta huolehtimaan yhdessä klubitalon toiminnasta. Päähuomio kiinnittyy jäsenten vahvuuksiin, taipumuksiin ja kykyihin. Itse klubitalolla päivään ei saa sisältyä lääke- tai päivähoidoa eikä terapiaa. (15. standardi.) Työn täytyy olla klubitalon toimintaan ja yhteisön kehittämiseen liittyvää – ei esimerkiksi klubitalolla tapahtuvaa maksullista tai ilmaista työtä ulkopuolisille henkilöille tai yhteisöille. Jäsenille ei myöskään makseta palkkaa klubitalotyöstä, eikä muuta keinotekoista palkkiojärjestelmää saa esiintyä. (16. standardi.)

Talo on avoinna vähintään viitenä päivänä viikossa, ja työpainotteisen päivän tulee vastata tavanomaisia työaikoja (17. standardi). Talo on organisoitu yhdeksi tai useammaksi työyksiköksi, joissa kussakin on riittävästi henkilökuntaa, jäseniä ja mielekästä työtä täysipainoisen ja sitoutumista tukevan työpainotteisen päivän toteuttamiseksi. Yksiköiden kokouksia pidetään jäsenten ja henkilökunnan suhteiden ylläpitämiseksi sekä päivän töiden organisoimiseksi ja suunnittelemiseksi. (18. standardi.) Työ on suunniteltu auttamaan jäseniä saamaan takaisin omanarvontuntonsa, itseluottamuksensa ja mielekkyyden elämälleen. Sen tarkoitus ei ole olla mihinkään tiettyyn työhön valmentavaa koulutusta. (19. standardi.) Jäsenillä tulee olla mahdollisuus osallistua kaikkiin klubitalon töihin, kuten hallintoon, tutkimukseen, jäseneksi ottoon ja perehdyttämiseen, yhteydenpitoon poissaoleviin jäseniin, henkilökunnan työhönottoon, valmennukseen ja arviointiin, suhdetoimintaan, edunvalvontaan sekä klubitalon tehokkuuden arviointiin. (20. standardi.)

Klubitalon tulee mahdollistaa jäsentensä paluu ansiotyöhön siirtymätyön ja itsenäisen työn avulla. Siksi se ei työllistä jäseniään klubitalon sisäisessä liiketoiminnassa, erillisissä klubitalon yrityksissä eikä suoja työpaikoissa. (21. standardi.) Klubitalolla onkin oma siirtymätyöohjelmansa (22. standardi.), mikä tarjoaa jäsenoikeutena mahdollisuuksia työskennellä liike-elämän ja teollisuuden työpaikoissa. Siihen kuuluu olennaisena piirteenä se, että sijainen taataan kaikille siirtymätyöpaikoille jäsenten poissaolojen ajaksi. Lisäksi määritellään tarkemmin työskentelyyn, työoloihin ja työsuhteisiin liittyviä asioita.

Klubitalo auttaa ja tukee tuetun ja itsenäisen työn ohjelman avulla jäseniä hankkimaan työpaikkoja, säilyttämään ne ja parantamaan työllisyyttään entistä paremmin työpaikoin. Toiminnassa tuetun työn tunnusomainen piirre on se, että klubitalo pitää yhteyttä jäseniin ja työnantajaan. (23. standardi.) Kyseistä standardia on tarkennettu muutokseksi niin, että jäsenet ja henkilökunta yhdessä selvittävät, millaista tukea, kuinka usein ja missä fyysisessä paikassa sitä tarvitaan (Klubitalon jäsenlehti 2008, 4). Itsenäisessä työssä käyvillä jäsenillä on edelleen käytettävissään kaikki klubitalon tukimuodot ja palvelut, kuten etuuksiin liittyvä edunvalvonta sekä apu asuntoasioissa ja hoidollisissa, oikeudellisissa, taloudellisissa ja henkilökohtaisissa asioissa. Heillä on oikeus osallistua klubitalon ilta- ja viikonlopputoimintaan. (23. ja 24. standardi.)

25. standardin mukaan klubitalon tulee sijaita alueella, jonne pääsee paikallisliikenteen kulkuneuvoilla niin, että sekä toimintaan osallistuminen että siirtymätyössä käyminen on mahdollista. Se tarjoaa tai järjestää toimivia vaihtoehtoja silloin, kun julkiset kulkuyhteydet ovat puutteelliset.

Klubitalon jäsenet ja henkilökunta tarjoavat tukipalveluja, jotka on sijoitettu talon työyksiköihin. Niitä ovat etuuksiin liittyvä apu, asuminen ja edunvalvonta sekä apu laadukkaiden terveydenhoidon, mielenterveyden, lääkinnän ja päihdehuollon palvelujen hankkimisessa yhteiskunnalta. (26. standardi.) Klubitalo on myös sitoutunut järjestämään kaikille jäsenille valikoiman turvallisia, asianmukaisia ja kohtuuhintaisia asumisvaihtoehtoja. Sillä on käytettävissään nämä kriteerit täyttäviä asumismahdollisuuksia, tai jollei ole, se kehittää oman asunto-ohjelmansa. Nämä asunto-ohjelman kriteerit esitellään lähemmin 27. standardissa. Yhteiskunnallisiin tukipalveluihin on tullut lisäyksenä vuonna 2008 maininta terveiden elämäntapojen edistämisestä (Klubitalon jäsenlehti 2008, 4).

Klubitalo auttaa jäseniään pääsemään ammatillisiin ja koulutuksellisiin tavoitteisiinsa hyödyntämällä paikkakunnan aikuiskoulutusmahdollisuuksia. Sillä on myös sisäistä koulutustoimintaa, jossa merkittävästi hyödynnetään jäsenten opetus- ja ohjaustaitoja. (28. standardi.) Kyseiseen standardiin on lisätty vuonna 2008 maininta jäsenten itsenäisestä asumisesta (Klubitalon jäsenlehti 2008, 5).

Klubitalolla on vastuu oman tehokkuutensa objektiivisesta arvioinnista ja menetelmä siitä varten. Samoin johtaja, jäsenet, henkilökunta ja muut asianmukaiset henkilöt osallistuvat klubitalomallia käsittelevään kolmen viikon koulutukseen sertifioidussa koulutuskeskuksessa. (29. ja 30. standardi.)

Klubitalolla on itsenäinen hallitus, tai jos se on liittynyt taustaorganisaatioon, sillä on erillinen neuvoa antava hallitus. Tämän tulee koostua henkilöistä, jotka ovat sellaisessa yhteiskunnallisessa erityisasemassa, että he voivat tarjota klubitalolle taloudellista, oikeudellista, lainsäädännöllistä, potilasetujärjestöihin liittyvää tukea, yhteiskunnallista tukea sekä edunvalvontaa. (32. standardi.)

Standardit 33 ja 34 sisältävät ohjeet talousarviosta sekä henkilökunnan palkkauksista. Viimeinen standardi (36) määrittelee jäsenten ja henkilökunnan yhteistyötä. Klubitalolla on avoimia keskustelutilaisuuksia ja toimintatapoja, jotka tekevät mahdolliseksi jäsenten ja henkilökunnan aktiivisen osallistumisen päätöksentekoon, yleensä yhteisymmärryksessä ja yksimielisesti asioissa, jotka koskevat hallintoa, toimintaperiaatteista sopimista sekä klubitalon tulevaisuuden suuntalinjoja ja kehittämistä. (Pöyhönen 2003, 20.)

Havaitsin tutkimukseni aikana yhteisössä ja jäsenten haastatteluissa, että itse standardisanaa ei niinkään mainittu jokapäiväisessä kielenkäytössä. Standardit olivat ennemminkin huomaamatta toiminnan taustalla. Standardikeskustelut kuuluivat ”rutiininomaisina” viikko-ohjelmaan (kuva 1). Kiteytetysti voi sanoa, että ne ovat tietyllä tavoin tienviittoina Klubitaloyhteisössä. Standardikeskusteluissa pyrittiin saamaan myös oman yhteisön kantaa kulloinkin keskusteluissa käsiteltäviin standardeihin. Näin niihin voitiin saada tuoretta näkemystä ja kehitystä.

”... Sääntöjä aikanaan kun luin, niin huomasin, että ne on aika pitkälti jo ajateltu valmiiksi ja niitä sovelletaan ja kerrataan... ne ei tyhjenny... mä jotenki luulen, että standardit on syntynyt ja ne on mukailtu aika pitkän aikavälin – en ole siitä aika varma – kuluessa, että minkälaisia kokemuksia on saatu ja millaisia havaintoja on tehty ja siitä sitten on muotoiltu standardit, joiden mukaan meidänkin talo toimii. Ne on vissiin nähty semmoisiksi periaatteiksi, että ne käytännössä ja teoriassa toimii...” (miesjäsen 36 v)

Jäin miettimään tässä yhteydessä standardikeskustelujen ylläpitämistä ja tärkeyttä – edustavathan ne Klubitalon arvoja. Jäivätkö standardit enemmän henkilökunnan vastuulle, kun ne eivät arkikeskusteluissa korostuneet? Oliko taustalla mahdollisesti laatusertifikaatin täytyminen?

3.6 Osallisuus yhteisöön ja voimaantuminen

Klubitalojäsenet tarvitsevat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja erilaisia voimavaroja kuntoutumisen polullaan. Tutkimukseeni liittyvä teoria koskeekin osallisuuteen sekä empowermentiin – voimaantumiseen ja valtaistumiseen liittyvää yhteisöllisyyttä. Voimaantumisella tarkoitetaan henkilön kuulemistä, kuulluksi tuloa, mukana olemista toiminnan tai palvelun suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Freire (2005, 187) korostaa aidossa osallisuudessa toimijan valinnan vapautta, yhteistyötä ja kommunikaatiota. Osallisuus on ilmi-

öön liittyvä tunne, osallistuminen siihen liittyvä konkreettinen teko ja toiminta. Voimaantumisen voi kokea eriasteisena prosessina tietyssä yhteydessä tai paikassa – tässä tapauksessa Klubitaloyhteisössä.

Hokkasen (2009) mukaan voimaantuminen on elämään merkitystä, sisältöä ja laatua tuottava prosessi, jolla on positiivinen vaikutus ihmisen itsetuntoon ja ehkä myös toimijuuteen. Voimaantuminen voi tavoittaa kunkin ihmisen täysin uniikkina erityistapauksen poikkeustapauksena, jolloin ketään ei jätetä empowerment -prosessin ulkopuolelle sopivan vertaisryhmän tai yhteisön puuttumisen tähden. Vaikuttaisi siltä, että valtaistumisprosessi käynnistyy vain, jos joillakin ryhmän jäsenillä on luottamusta omaan itseensä ja vaikutusmahdollisuuksiinsa. Valtaistuminen voi esiasteeenaan edellyttää voimaantumista, mikä toimii sille ikään kuin katalysaattorina. Näiden kesken tarvitaan sosiaalityössä dialogia.

Sosiaalipedagogiikassa aito yhteisö nähdään rakentuvan vuorovaikutuksesta ja yhteistoinnista sekä tilan antamisesta myös yhteisön jäsenten persoonallisille piirteille, tarpeille ja toiminnalle. Henkilökohtaiset ja kokemuksellisesti merkittävät suhteet ovat tärkeitä yhteisön jäsenten välillä. Samoin merkittävä on positiivinen yhteenkuuluvuuden tunne. Tämä kaikki edellyttää persoonallista ja yhteisöllistä kasvuprosessia. (Kurki 2002.) Havaitsin tutkimukseni aikana Klubitalolla samansuuntaisia elementtejä. Jäsenten tasavertaisuus ei tarkoittanut tasapäistäväää asennetta, vaan kukin sai toimia omine yksilöllisine piirteineen ja tuoda oman luovuutensa yhteiseen käyttöön. Omatoimisuuteen kannustettiin. Yhteisön standardit ovat rakentuneet ja jalostuneet yhteiskunnallisesti yhteisön historian aikana edesauttamaan jäseniä toiminnassaan vuorovaikutteisuuteen ja yhteisöllisyyteen.

Osallisuus voidaan nähdä yksilöiden autonomiasta ja omista voimavaroista lähtevänä, jossa osallisuuden kautta pyritään henkilön subjektiivisuuden lisäämiseen ja oman elämänhallinnan vahvistamiseen. Tällöin lähtökohtana on tasavertainen kumppanuus. (Haahtela 2006. 68) Laajasti ymmärrettynä osallisuus on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista – tunnetilaa. Osallisuuden rakentuminen on vastavuoroista toimintaa - osallistumista, joka edellyttää yhteisöltä jäsentensä huomioon ottamista ja jäseniltä aktiivista mukaan tuleamista. (Oranen 2002, 9.) Thomas (2002) on esittänyt seuraavat osallisuuden ulottuvuudet: mahdollisuus valita, mahdollisuus saada tietoa, mahdollisuus vaikuttaa prosessiin, mahdollisuus ilmaista itseään, mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemi-

seen sekä mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. Edellä kerrotut periaatteet eivät mielestäni olleet vain Klubitalon standardinormistoja, vaan toteutuivat siellä käytännön arjessa.

Haahtela (2006) on kuvannut sosiaalityön osallisuuskeskustelussa neljää osallisuuden käsitettä: inclusion, life politics, participation ja empowerment. Nämä näkökulmat kertovat siitä, millaisia mahdollisuuksia sosiaalityön asiakkaalla on kokea osallisuutta ja miten tähän osallisuusprosessiin pystyvät vaikuttamaan niin yksilö, sosiaalityön järjestelmä kuin ympäröivä yhteiskunta. Klubitaloyhteisössä painottuvat mielestäni lähinnä osallisuuden participation- ja empowerment-näkökulmat.

Participation-käsitteessä osallisuus tuotetaan sekä sosiaalityön järjestelmästä että asiakkaasta itsestään käsin. Luodaan ideaali malli täysivaltaisesta kansalaisesta, jota osallistumisella tavoitellaan. Siihen sisältyy ajatus aktiivisesta yksilöstä, joka osaa, haluaa ja saa vaikuttaa itselleen tärkeiksi katsomissaan asioissa. Yksilössä lisääntyy osallisuus siinä mielessä, että osallistuminen on prosessinomaista etenemistä syrjäytymisestä sosialisaation kautta osallistuvaksi. Henkilöllä on valta ja vastuu siitä, millaisena hän haluaa näyttäytyä sosiaalityön järjestelmän kontekstissa. Lähtökohtana on yksilön omista lähtökohdista nostama tieto. Tarkoituksena on päästä asiakkaan ja työntekijän edustaman järjestelmän kanssa sellaiseen dialogiin, joka tuottaa osallisuuden kokemuksen ja liittää samalla vahvemmin yhteiskunnalliseen järjestelmään. (Haahtela 2006, 47–70.) Klubitaloyhteisössä korostuu enemmän tasavertainen jäsenyys kuin asiakkuus-käsite. Havaitsemani keskinäinen luottamus, yhteistyö ja vertaistuki olivat edistämässä tätä osallisuutta.

Yhteisöllisyys muodostuu yhdistävän tekijän ympärille, joten yhteisöstä voi tulla jäsenilleen itseisarvo sekä korvaamaton kokemus yhteisyyden, solidaarisuuden, osallisuuden, yhteisymmärryksen ja yhdessä vaikuttamisen merkityksestä omassa elämässä. Tärkeänä pidetään sitä, että kuulutaan johonkin. Tämän tunteen voi saavuttaa kuulumalla yhteisöön. Yhteyksien syntymisen kautta tulee taas yhteyden jakaminen. Yhteisöissä kaikki ovat vastuussa toisistaan ja jokainen on toista varten. (Hyväri 2001, 167, 171, 221.) Yhteisöhoidon etuna pidetään mahdollisuutta jakaa kokemuksia toisten kuntoutujiin kanssa. Keskustelut voivat auttaa ihmistä ymmärtämään omaa käyttäytymistään, omia tunnetilojaan ja vaikuttimiaan. Paraneminen voi jopa alkaa yhteisössä tapahtuvasta itsensä ymmärtämisestä. (Airas 1979, 182–183.) Olen näkemässä ja koin Klubitaloyhteisön osallisuuden toteuttajana –

tuottamisareenana. Yhteinen toiminta ja yhteisökokoukset olivat tästä havainnollisena esimerkkinä.

Terapeuttisissa yhteisöissä on periaatteena osallistujien välinen vastavuoroisuus ja samanarvoisuus. Päätökset pyritään tekemään yhdessä keskustelemalla ja jokaisen mielipide otetaan huomioon. Tavoitteena on avoin kommunikaatio jäsenten ja henkilökunnan välillä, missä onnistuminen edellyttää välitöntä palautteen saamista ja antamista. Ihmisiä ei myöskään luokitella sairaiksi tai terveiksi, vaan nähdään, että jokaisella on vaikeuksia, mutta osa ihmisistä tarvitsee niiden ratkaisemiseen enemmän muiden apua. Yhteisöissä jäsenet auttavat toisiaan ja samalla he kehittävät vuorovaikutustaitojaan sekä luovuuttaan. (Airas 1979, 177; Latvala ym. 1995, 69.) Vaikka viralliset terapeuttiset yhteisöt eroavat ulkonaisesti klubitalotoiminnasta, on kuvatuissa yhteisöllisissä toimintaperiaatteissa samankaltaisuutta. Klubitalot eivät pyri ammatillisesti terapeuttisuuteen, mutta tutkimukseeni kuuluvassa Klubitaloyhteisössä ei voinut välttää sitä havaintoa, että toiminnalla oli terapeuttisia, psykososiaalisesti kuntouttavia vaikutuksia. Myös jäsenten haastatteluissa tämä tuli voimakkaasti ilmi.

Klubitaloyhteisössä, jossa jäsenten tarkkaa sairauskuvaa ei periaatteessa aina tunneta, sairauslähtöisyyttäkään ei pyritä korostamaan. Siten rakentavalla ja ennakkoluulottomalla luovuudella on enemmän mahdollisuuksia yhteisössä. Toisaalta vastapainona on jäseneksi tulovaiheen mielenterveysdiagnoosivaatimus. Jatkossa klubitalokäyntien edetessä sairauskuvaa tosin pyritään asettamaan taka-alalle.

”... Ehkä muutaman kerran pikkuinen häivähdyks, että joku jäsen ois vähän huonommassa kunnossa, mutta ei silleen aiheuttanut mitään katastrofia. Hirveen mukavia on kokouksetkin...” (naisjäsen 54 v)

Kuntoutuksessa korostuu yhteisöllisyys etenkin pitkäaikaispotilailla, sillä heillä on usein puutteita sosiaalisissa taidoissaan. Heidän voi olla vaikea selviytyä arkisten asioiden hoitamisesta, kuten raha-asioista sekä huolehtia henkilökohtaisesta siisteydestä ja hygieniasta. (Ojanen ja Sariola 1996, 138.) Yhteisöhoidossa pyritään luomaan turvallinen ympäristö kriisien kohtaamiseen, kuntoutukseen, asumiseen ja elämäntaitojen oppimiseen. Sen avulla skitsofreniaa sairastavat voivat harjaannuttaa ihmissuhde- ja elämäntaitojaan sekä oppia tulemaan toimeen sisäisen maailmansa kanssa ja solmimaan ihmissuhteita (Joukamaa ja

Isohanni 2002, 42.) - näin myös klubitalojen kohdalla. Varsinaisiin kriisihoitoihin klubitaloilla tuskin on tarpeeksi resursseja (katso kohta 4.3 koskien jäsenen kuolemantapausta), mutta henkilökohtaisiin kriisejä ennaltaehkäiseviin käsittelyihin klubitalon psykososiaalisella kuntouttavalla työotteella ja vertaistuellalla on merkitystä.

”Jotenki näki niinku ihmisiä, oli erilaisia murheita, taustat on onneksi takana sillä lailla... Vertaistuki on ollut tärkeä ja ohjaajien antama henkinen tuki- sai itsetuntoa takasi – olin aivan nollissa... Jos minä jotakuta voin vähän jelepata... Täällä on monia semmosia nuoria, joille on niinku vähän äitihahmona. Minusta on ihan mukava, kun ne tulee kertomaan asioistaan...” (naisjäsen 54 v)

Empowerment voidaan nähdä toisaalta prosessina ja toisaalta päämääränä. Robert Adamsin (1996, 5) mukaan sosiaalityössä empowerment merkitsee, että yksilöillä, ryhmillä ja yhteisöillä on mahdollista vaikuttaa ja muuttaa elinolosuhteitaan, saavuttaa haluamiaan asioita ja auttaa myös toisia näissä pyrkimyksissä. Bob Mullaly (2007, 298-299) painottaa vahvasti yhteisöllistä näkökulmaa empowermentin määrittelyssä. Klubitalojen tunnistettavuus yhteiskunnassa taholta ja niiden merkityksen arvostaminen todistaa saavutuksista jäsenistön aseman suhteen.

Empowerment -käsite esiintyy useilla tieteenaloilla. Siitosen (1999, 164) kasvatustieteellisen teoreettisen ajattelun mukaan ihmisen voimaantuminen on yhteydessä hänen hyvinvointiinsa, joka rakentuu hänen omista lähtökohdistaan. Jos ihminen voi voimaantua omista lähtökohdistaan tietyssä kontekstissa, voimaantumisen kokemusta seuraa todennäköisesti myös hyvinvoinnin kokemus. Voimaantumisen osaprosesseista erityisesti vapaus, itsemäärääminen, toivottuihin tulevaisuuden tiloihin pyrkiminen, turvallisuus, hyväksyntä, toimintavapaus, itseluottamus, positiiviset tunnekokemukset ja toiveikkaus ovat merkityksellisiä hyvinvoinnin kokemisessa.

Jo se, että kuuluu johonkin ryhmään kuten Klubitaloyhteisöön, on virallisesti sen jäsen, on mahdollisuus osallistua vuosi-, yhteisö- ja erilaisiin suunnittelukokouksiin, sanoa mielipiteensä asioista – päättää yhdessä sekä se, että sinua henkilökohtaisesti kutsutaan mukaan – kotiin lähetetyin kirjein, kaikki tämä – havainnoin Klubitalolla – on jäsenen osallisuuden kokemista ja samalla valtaistumista matkalla kohti lisääntyvää voimaantumista. Jäsen siirtyy osallistumisen – toiminnan – kautta yhteisöön ja sen myötä osallisuuden tunteen kautta hän voimaantuu.

Juhani Räsänen (2006, 102) määrittelee voimaantumisen seuraavasti: ”Voimaantuminen on ihminen-ympäristösuhteesta nouseva persoonallinen, sosiaalinen ja henkinen prosessi, johon sisältyy sisäinen voiman tunne vapaasti valitusta ja vapaasti toteutetusta tietoisesta oman kehityksen haltuunotosta, päämäärän asettamisesta ja uskosta sen saavuttamiseen. Voimaantumisen kokemus syntyy valtaistumisesta ja osallistumisesta ihmillisen historiankulun ja arjellisuuden tapahtumiin, joihin yksilö on kietoutunut.” Klubitalojäsenten ilmaisemat positiiviset kommentit ilmaisivat näitä kokemuksia yksilöllisinä tai osana yhteisömaailmaa. Muutamista tällaisista oli esimerkkihavaintoja kuten eräästä tärkeimmistä, keskustelukulttuurin kehittymisestä ja vahvistumisesta jäsenillä. Sama näkemys oli ohjaajillakin. Ilmiö liittyy jäsenen persoonalliseen ja sosiaaliseen rohkaistumiseen. Arasta ja estyneestä jäsenestä on kehittynyt Klubitalovaiheen aikana rohkeampi verbaalinen ilmaisija – ei pelkää dialogisuhteessa vaan myös Klubitalon eri yhteiskokouksissa.

Vaikkakaan klubitaloyhteisö ei suoranaisesti ole hoidollinen eikä jäseniä kutsuta asiakkaiksi, voidaan työntekijä-jäsen –suhde tai jäsenten keskinäinen suhde nähdä Mönkkösen (1996) tavoin vuorovaikutuksellisenä tai dialogisena. Hänen näkemyksensä mukaan asiakaslähtöisyys edellyttää vuorovaikutuksen ymmärtämistä vastavuoroisena kehityksenä, molempien osapuolien kehittymisenä toistensa kautta. Asiantuntijoiden valmiit oletukset ja luokitukset saattavat jähdyttää dialogisen liikkeen paikoilleen. Ensinnäkin olisi hyväksyttävä asiakkaan oma elämismaailma. Työntekijän olisi pyrittävä olemaan myös asiakkaan ongelmien kanssa dialogisessa suhteessa, jolloin ongelmat tulevat uudelleen määriteltyiksi. Eri näkökulmien kautta omien ajattelutapojen tarkistaminen kehittää asiantuntijuutta, joka joutuu näin ikään kuin koetukselle eikä voi pysähtyä tietämiseen. Moniammatillisessa työssä myös viranomaissuhteet joutuvat uudelleen tarkasteltaviksi. Tavoitteena tulisi kehittää asiantuntijuutta ja asettaa ”vallat” keskinäiseen vuoropuheluun. (Mönkkönen 1996, 51–54.) Näin ollen myös asiakas joutuu kehittymään suhteessa työntekijöihin.

Klubitalossa työskennellessäni kiinnittyi huomioni muutamaan sellaiseen ilmiöön, joissa oli erotettavissa selkeämmät henkilökunnan ja jäsenten positiot. Työ- ja opintoyksikössä oli projektityöskentelyssä – Klubitalolla oli meneillään muutamia opiskeluun ja työelä-

mään liittyviä projekteja – yksikön vastaavalla henkilökuntajäsenellä päävastuu näistä tehtävistä ja niihin liittyvistä hankesuunniteluista. Ne vaativat runsaasti yhteisiä kokouksia – eivät niinkään käytännön toimintaa paperityötä lukuun ottamatta. Havaitsin ohjaajan joutuvan aktiivisemmin motivoimaan jäseniä toimintaan ja vastuuseen. Mukana oli usein samoja jäseniä. Keskinäinen dialogisuus oli tuolloin haasteellista. Toinen merkittävä asetelma olivat kehitys- ja tavoitekeskustelut ohjaajan ja jäsenen välillä, joissa henkilöiden eri positiot saattoivat korostua. Tietysti oli ratkaisevaa heidän asennoitumisensa tilanteeseen ja erityisesti työntekijän taito tasavertaiseen dialogisuuteen. Kokemukseni edellä mainituista seuraamistani tilanteista olivat pääosin positiivisia. Niissä havaitsi suuntaa valtaistumisen ja voimaantumisen dialogisuuteen muun muassa ohjaajan kannustavan, myönteistä palautetta korostavan ja vastuuta antavan asennoitumisen myötä. Jäsen koki vallan tunnetta suhteessa omaan itseensä, mikä toimi katalysaattorina edelleen omalle voimistumisprosessilleen. Esimerkkinä oli jäsenten mahdollinen osallistuminen ulkopuolisen kouluttajatahon koulutukseen. Joillakin jäsenillä aiemmat opiskelut olivat keskeytyneet sairauden puhjettua. Usko opintojen jatkumiseen ja omiin voimavaroihin oli hiipunut. Jäsenen voimaantumisprosessin myötä ne kuitenkin palautuivat.

Voimaantumisen voi kiteytetysti sanoa olevan elämänhallinnan lähtökohta. Tällöin saattaa olla kyse avuttomuudesta tai vallanpuutteesta - aina syrjäytymiskehitystä myöten. Omat tavoitteet jäävät saavuttamatta. Voimavarat ja mahdollisuudet ovat puutteellisia sekä vaihtoehdot rajallisia. Työmahdollisuudet ovat sellaisia, joissa yksilö ei voi valita, mitä tekee tai miten tekee. Voimaantumisen käsitettä on käytetty erityisesti tavoitteellisen prosessin etenemistä tai lopputulosta arvioitaessa. Se soveltuu sosiaalityössä niin sosiaalisten vähemmistöjen asemaa kohentavien interventioiden kuin vammaisliikkeen ja viime aikoina myös terveyden edistämiseen tähtävien interventioiden taustakäsitteeksi. Monisisältöisenä voimaantumisella voidaan ymmärtää paitsi yksilöllistä etenkin yhteisöllistä ilmiötä. Se voidaan kokea myös valtaistumisen käsitteenä. Luontevasti voimaantuminen ymmärretään näin eräänlaiseksi kattokäsitteeksi. (Järvikoski 1994, 118-119, 209.)

Enemmistö Klubitalon jäsenistä oli työelämän ulkopuolella joko pysyvästi eläkkeellä tai saivat kuntoutusrahaa. Monet olivat kokeneet erilaista syrjäytymistä elämässään ja elivät vieläkin sen uhan alla. Klubitalo soi mahdollisuuden omiin tavoitteisiin pyrkimiseen kuten työpainotteiseen päivään, erilaisiin harrastuksiin, opiskeluun tai siirtymätyöhön. Jäsenillä oli mahdollisuus myös valintoihin, yhteisöllisyyteen sekä yksilö- että vertaistukeen.

4 Millaisena Klubitalon toiminta näyttäytyy jäsenilleen?

Tämä luku pyrkii antamaan vastauksen tutkimuskysymykseen, millaisena Klubitalon toiminta näyttää jäsenilleen ja perustuu pääasiassa jäsenten haastatteluihin. Muu havainnointi toimii haastattelujen rinnalla. Olen suhteuttanut jäsenten arkisen toiminnan merkityksiä myös muuhun dokumentoituun tutkimusaineistoon.

Hermeneuttisessa, filosofisessa näkökulmassa niin sanotun hermeneuttisen kehän (spiraalin) yhden merkityksen mukaisesti tiedonmuodostus on prosessi, jolla ei tarvitse olla mitään absoluuttista alkua. Tällöin on kyse esiymmärryksestä, jonka täytyy olla aina kaiken uuden ymmärryksen taustalla. Esiymmärrys voi muuttua ja korjautua ymmärtämisen ja tulkinnan edetessä – ei kuitenkaan täysin, vaan se voi säilyttää kosketuksen aikaisempaan. (Siljander 1988, 115-119.) Itselleni klubitalokulttuuri oli aiemmin ennen tutkimustani vierasta, joten kohdallani esiymmärryksen saaminen korostui. Jouduin ennen etnografista kenttävaihetta tutustumaan kirjalliseen materiaaliin, jotta itselleni muodostuisi käsitys kyseisen yhteisön toimintakulttuurista ja tavoitteista.

Kehän toisessa merkityksessä ymmärtäminen tapahtuu osien ja kokonaisuuden tulkinnan kautta. Esimerkiksi tekstiä (haastatteluja / havaintoja) tulkittaessa sen osia ei voi ymmärtää ilman kokonaisuutta, mutta osien tulkinta vaikuttaa kokonaisuuden tulkintaan. Kehä (ymmärrys) etenee osien ja kokonaisuuden välisenä dialektisena suhteena. Tällä ajatuksella on Gadamerin (2004) mukaan jo vanha filosofinen perinteensä. (Siljander 1988, 115-119.) Klubitalossa suorittamani kenttätutkimusvaihe havaintoineen, haastatteluineen ja samaan aikaan muun dokumentaarisen materiaalin hyödyntäminen oli edellä kuvattua dialektista suhdetta. Ajoittain eri havaitut ilmiöt palvelivat kokonaisuuden ymmärtämistä ja toisinpäin. Varsinkin jäsenten haastattelut kuten myös arjen havaitut toiminnot auttoivat ymmärtämään heidän kokonaistilannettaan.

Kolmannen merkityksensä mukaan, joka liittyy kahteen edelliseen, hermeneuttinen kehä tarkoittaa tulkintojen ja käsitteenmäärittelyn keskeneräisyyttä. Vasta tutkimus voi osaltaan johtaa käsitteiden määritelmien muuttamiseen. Sen edetessä tutkija pyrkii kyseenalaistamaan omia ennakkokäsityksiään ja korjaamaan niitä. Se on kuitenkin Siljan-

derin (1988) mukaan empiiris-analyttiselle tutkimusperinteelle ongelmallista. Oman tutkimukseni kenttävaihe oli suhteellisen lyhytkestoinen, jolloin suuret käsitteiden määritelmien muutokset eivät korostu. Edellä mainitut tutkimusmuodot voivat kuitenkin täydentää toisiaan. (Siljander 1988, 115–119.) Tutkimustaustassani tämä on sallinut etnografian moninaisuutena, teoriaosuuden esiin tuomisen jo tutkimusprosessin varhaisessa vaiheessa suhteessa esiymmärrykseen.

Koskelan (2007) mukaan keskeisen ilmiön löytäminen on tärkeä osa ja avain analyysisessä - myös välttämätön, jotta sen varaan voidaan mahdollisesti rakentaa tutkittavaa ilmiötä selittävä teoria tai mallinnos. Tämän keskeisen ilmiön löytymiseksi aineistosta luonnehditaan sitä kuvaamalla sen piirteitä. Kävinkin haastattelut läpi useaan kertaan tarkastellen niitä eri näkökulmista haastateltujen positiivisten, negatiivisten ja kehittämistä painottavien mielipiteiden kannalta. Vertailin kannanottoja huomioiden henkilöiden taustaa, ikää ja sukupuolta, vietettyä ajanjaksoa tai säännöllisiä käyntejä klubitalolla, aktiivisuutta, motivaatiota, sitoutumista jne. Käytin tekstissä eri värejä, alleviivasin ja koodasin aineistosta haastateltujen näkemyksiä tai piirteitä eri ilmiöihin tai toimintoihin. Ryhmittelin ja teemoittelin – etenkin pääilmiötä ja sen luonnetta. Luin ohessa päiväkirjamerkintöjäni sekä vertailin havaintojeni ja haastattelujeni tuottamia eri merkityksiä keskenään. Kertaamalla aineistojani uudelleen pääsin entistä ymmärrettävimpiin ajatusrakenteisiin.

Oivalsin, että aineiston ominaisuuksista toiminta ja siihen sitoutuminen eli osallisuus nousi keskeiseksi ilmiöksi, jota saattoi kuvata eri vaihteluasteikolla. Analysoinnissani avautuikin haastattelujen ja havaintojen perusteella neljä eri elementtiä: aika, paikka, toiminta ja konteksti. Näistä aika on konkreettisimmin hahmoteltavissa käsittäen pääosin nykyisen ajan sekä ajan ennen Klubitaloa ja Klubitalolle tuloajan – myös tulevaa aikaa. Paikkaan liittyvä elementti tarkoittaa jäsenten kuulumista osana verkostoon, sen tiettyyn paikkaan, joko virallisiin verkostoihin tai vaihtoehtoisin – kuten tässä tapauksessa Klubitaloon. Toiminnan elementti on puolestaan suurelta osalta itse jäsenen Klubitalon arjen ja yhteisön kulttuurin kuvausta. Jäsenen kontekstin elementti on kunkin jäsenen elämänkonteksti, johon Klubitaloyhteisö yksilön näkökulmasta sijoittuu.

Lopuksi pyrin sijoittamaan päätelmäni ja tulokset alan muuhun tutkimuskenttään. Paitsi joitakin viimeaikaisia kotimaisia tutkimuksia, joista lähemmin jäljempänä, on alalta

tuotettu myös kansainvälisiä tutkimuksia. Tuoreimpia on Magnus Karlssonin tutkimus vuodelta 2007: *Vänskap och arbete? En dokumentation och utvärdering av Fountain House i Stockholm*, missä tutkitaan mielenterveysongelmaisten henkilöiden niin sanottuja oma-apujärjestöjä.

Olen käsitellyt Klubitalon toimintaa edellä osittain jo jonkin verran eri dokumenttien kuten toimintakertomuksen ja esitteiden kautta. Seuraavassa analyysiprosessissa tarkastelen jäsenen osallisuudessa ilmenneitä teemoja aikaa (4.1), paikkaa (4.2), toimintaa (4.3) ja kontekstia (4.4). Niiden rajapinnat saattavat osittain olla häilyviä, kuten itse Klubitalon toimintaan ja sen jäsenilleen antamaan kuvaan liittyvien kysymystenkin.

4.1 Jäsenyys ei lakkaa

Ajan elementti jäsenyi nelitasoisesti: aika ennen Klubitaloa, Klubitaloon tulo ja aloitus, tämänhetkinen tilanne sekä tulevaisuus. Tärkeänä näistä nousi haastatteluissa ja keskusteluissa esiin Klubitaloon tuloon ja aloitukseen liittyvät asiat – myös tämä hetki, erityisesti niiden yhteydessä saatu tuki. Tulevaisuuden aikaperspektiiviä ilmeni enemmän yhteisön jäsenilleen antaman merkityksen yhteydessä.

Useimmat jäsenet olivat kuulleet Klubitalosta hoitajaksoillaan, tutustuneet taloon omahoitajansa johdolla ja käyneet kuntoutussuunnitelmansa mukaisesti tietyn aikavälin puitteissa määrääjain Klubitalolla. Sitoutuminen käynteihin tai jäseneksi liittyminen ei kuitenkaan aina tapahtunut yksiselitteisesti. Joillakin on saattanut olla alkuvaiheessa useamman vuoden mittainen tauko käynneissä ja sen jälkeen on palattu taas uudelleen Klubitalolle ja käynnit ovat tämän jälkeen jatkuneet enemmän tai vähemmän säännöllisinä. Virallisesti jäseneksi on liitytty vasta myöhemmin. Voi sanoa, että Klubitaloyhteisö on näin ”löydetty uudelleen” alkututustelun jälkeen. Aluksi yhteisö ei vain ”sytyttänyt” ja ajatus jäi ”kytemään”, kuten jotkut jäsenet sen ilmaisivat. Tämä saattaa selittyä tapahtumiin ja ilmiöihin liittyvään kehitykseen, niiden oikea-aikaisuuteen tai tilannekohtaisuuteen. Elämä on paljolti satunnaista ja tilannesidonnaista henkilöiden kehityshistoriaan ja elämänkaareen liittyvää.

”No, mä itse oon tullut klubitalolle, kun tää on perustettu ja tämä toiminta oli silloin vielä alkuvaiheessa. Nämä huoneet oli vielä tyhjiä eikä täällä ollut semmoisia tarvikkeita eikä materiaaleja...- eikä siirtymätyöpaikkojakaan ollut vielä silloin. Sitten siinä mä olin useamman vuoden poissa ja sitten parin – kolmen vuoden päästä tulin uudetaan ja huomasin, että oli menty valtavasti eteenpäin...” (miesjäsen 36 v)

Monet haastateltavista kertoivat myös Klubitaloa edeltävästä ajasta: monilla siihen on kuulunut eriasteista psyykkistä sairautta, uupumusta ja erilaisia ongelmia, laitosjaksoja sairaalassa sekä eri kuntoutuspolkuja avohoidossa. Joskus päiväryhmän loputtua klubitalo oli tarjonnut uuden areenan vertaistuen jatkumiselle.

”... Sairaus on tähän päivään saakka vaikuttanut minun elämään ja hankaloittanut sillä tavoin, että en pysty hakeutumaan koulutukseen. Minulla on keskittymishäiriötä, lukutaidottomuutta, unohdan kaiken lukemani ... Sitten on tämmöinen, keskittymiskyky on vähissä. Olen ollut kahdeksan vuotta psykiatrisessa kuntoutuksessa. ... Lisäksi on varsin runsas psyykinen lääkitys.” (miesjäsen 38 v)

Jäsenet elivät vahvasti Klubitalon nykyhetkeä. Arjen käytännönläheiset, omaan itseen liittyvät asiat olivat esillä: ruoka, vointi, nukkuminen. Keskustelut pyörivät myös työtehtävien ympärillä niihin liittyvissä asioissa. Havainnoinkin, että Klubitalon jäsenetyllä päiväohjelmalla, työpainotteisella päivällä oli selvä vaikutus jäseniin. Se tuotti kiinteyttä ja turvallisuutta heidän muuten runsaaseen vapaa-aikaansa. Monet – ”yöihmisetkin” – yrittivät nousta aamuisin ja saada päivänsä alkuun klubitalolla – mutta osa jäsenistä tuli ainakin iltapäiväohjelmaan mukaan.

Säännölliseen, tiiviihköön päiväohjelmaan esiintyi kriittistäkin näkemystä:

”... Mää en niinku aikataulutusta nää sillä lailla, että se pitää mennä... Mä ymmärrän, että tietyt raamit pitää tämmöisessä yhteisössä olla, OK. Mutta jos se lähtee taas meidän hallinnan puolelle...” (miesjäsen 50 v)

Joitakin tiettyjä tulevaisuuteen liittyviä elementtejä kuitenkin tuli esiin. Vahvimmin nousi esiin jäsenten hyvinvointiin liittyvät asiat kuten opiskelu, työ ja harrastukset. Jäsenille on annettu mahdollisuus tulevaisuuden kysymysten pohdintaan tavoite- ja kehityskeskusteluissa, joita he kävivät säännöllisin väliajoin yhdessä ohjaajien kanssa.

Pysyvällä jäsenyykäytännöllä oli tärkeä merkitys. Se loi pitkäjänteisyyttä ja turvallisuutta. Jos käynnit harvenivat, kutsuttiin jäseniä kirjallisesti sovituin aikaväleihin klubitalolle – standardin mukaisesti. Klubitaloyhteys sekä -osallisuus osoittautuvat jäsenten

hoito- ja kuntoutuspolun yhdeksi vaiheeksi - sillaksi heidän kuntoutuksessaan ja elämänvaiheissaan. Se voi osalla jäädä myös pitkäaikaiseksi ja kantavaksi periodiksi. Jotkut jäsenet ovatkin osallistuneet Klubitalon toimintaan koko sen kymmenvuotisen historian ajan. Kuvaamassani Klubitalossa oli sen ensimmäisen toimintavuoden jäsenistä vielä kymmenen jäsentä tutkimukseni aikana aktiivisesti mukana (n. 90 aktiivijäsentä 2008) (Klubitalon johtajan haastattelu 3.8.2009).

4.2 Eihän tää mikään yritys ole

Jäsenet olivat lähes yksimielisesti kokeneet taloon saapumisensa positiivisena ja vastaanoton olleen hyvä: yhteisöön oli helppo tulla, kynnys on ollut matala. Positiivisena koettiin erityisesti se, että mieleisen työn voi valita itse ja aloittaa pienistä tehtävistä vaikkapa vain osapäiväisesti. Näin valtaistuminen, oman vallan mahdollisuus konkretisoitui. Jäsenet saivat samalla hyvin opastusta työtehtäviensä perehdytykseen.

”...Mä alotin ihan pöyän kattamisesta, en ottanu mitään hirveitä urakoita...Ensin mä olinkin noin puoli päivää vain. Nykyään mä oonkin suurin piirtein koko päivän, kun mä tuun. Se meni niin mukavasti se aamupäivä, ja ihmiset oli hirveän ystävällisiä ja mukavia. Tänne oli silleen kiva tulla.” (naisjäsen 54 v)

Edellä mainitut kuvaavat jäsenten voimaantumisen prosessinomaisuutta. Jäsenillä on mahdollisuus vaikuttaa ja muuttaa elinolosuhteitaan. Heidän itsemääräämisesä toteutuu, samoin hyväksyntä, toimintavapaus, itseluottamus, positiiviset tunnekokemukset ja ennen kaikkea toiveikkuus. (Katso luku 3.6 Adams ja Siitonen)

Paikan elementtinä nousi päällimmäisenä haastatteluissa esiin se, kuinka monet jäsenet olivat lähes kokeneet Klubitalon sen periaatteiden mukaisesti ei-terapeuttisena. Toisaalta tässä oli paradoksi, koska kuitenkin he kokivat saaneensa Klubitalossa hoidollista ja kuntouttavaa tukea elämäänsä. Jäsenet eivät yleisesti verranneet Klubitaloa muihin hoito- tai kuntoutusyksiköiden palveluihin. Vain muutama jäsen käytti puheessaan vertailevia ilmaisuja. Jonkin jäsenen mielestä hän oli saanut ”sopivampaa” ammatillista tukea muista keskustelu- tai päiväryhmistä. Eräs jäsen oli muun muassa jättänyt säännölliset klubitalokäyntinsä ja siirtynyt päiväryhmään muualle. Klubitalon ohella monella olikin ajankohtainen hoitoyhteys johonkin psykiatriseen hoito- tai kuntoutusyksikköön. Toi-

saalta talon toiminnallisuus oli vahvaa juuri työpainotteisuuden ja ohjauksellisuuden vuoksi. Tämän jäsenet kokivat erityisen merkittäväksi runsaan vapaa-ajan tuomissa ongelmatilanteissa. Klubitalo vaikuttaa näin ollen tärkeältä tekijältä erityisesti psykososiaalisen kuntoutuksen palvelukentässä.

”... Jos täällä tulis hirveen jyrkät rajat silleen, missä itse kukin haluaa olla ja tehdä. Se ei aina välttämättä vastaa tarkoitustaan tämmöisessä yhteisössä. Jossain virallisemmassa yhteisössä, jossa on etiketti ja kaikki tämmöiset muodollisuudet niin tärkeitä... se ei toimi. Tää on semmoinen – me katsomme näin, että se ei ole tarpeellista...” (miesjäsen 36 v)

Marju Vuorisen (2008) opinnäytetyö Keski-Uudenmaan Klubitalon vaikutuksia psykososiaaliseen toimintakykyyn vahvistaa saamaani näkemystä. Tutkimuksen mukaan Klubitalon toiminnan aikana kuntoutujien käsitys itsestä muuttuu myönteisemmäksi ja he kokevat selviytyvänsä arjessa paremmin kuin aikaisemmin. Sosiaaliset taidot voimaantuvat ja elämään tulee uusia ja mielenkiintoisia asioita. Myös Koskisen (2008) tutkimuksessa Lohjan klubitalosta jäsenet ovat yksimielisiä siitä, että talon toiminnalla on kuntoutumisen kannalta myönteisiä vaikutuksia. Mielen sairauksien ja häiriöiden tuloksena on liian usein yksinäisyyteen ja toimettomuuteen ajautuminen. Jäsenet katsovat Klubitalon olevan portti yhteiskuntaan ja uuteen elämänhallintaan.

Vuorisen (2008) tutkimuksen mukaan kuntoutujat suhtautuvat tulevaisuuteen luottavammin kuin aikaisemmin. Klubitalon toiminnan he kokevat parantaneen elämänlaatuun: kuntoutujat kokevat masennuksen lieventyneen, stressinsietokyvyn parantuneen ja sairaalahoidon tarpeen vähentyneen. Toiminta on myös auttanut heitä palaamaan työn ja opiskelun pariin. Tutkimuksessa luotiin psykososiaalista toimintakykyä mittaava arviointimittari, jota on tarkoitus käyttää vastedes työ- ja koulutusvalmiuksia arvioitaessa esimerkiksi vertaamalla kyseisiä toimintakyvyn muutoksia eri ajankohtina.

Jotkut jäsenet pitivät talon työskentelyilmapiiriä hyvänä ”normaaliin työelämään” verrattuna. He kokivat, että tulosvastuista kilpailua ei esiinny samalla tavalla kuin muissa työyhteisöissä. Monet jäsenet ovat mieltäneet tavalliseen työelämään paluun vaikeaksi – lähes mahdottomaksikin pitkine työaikoineen ja hektisine työvaiheineen, kuten eräs jäsen totesi: *”Minusta ei ole enää klo 8 – 16 –työaikaa noudattavaksi.”*

Kriittisiä arviointeja Klubitaloa kohtaan ilmeni tutkimukseni aikana vähän. Tällaisia edusti muun muassa näkemys talon strukturoitua aikaa, hallinto- ja työkäytäntöjä sekä

tietotekniikkaa kohtaan. Ilmiö on usein tuttua muissakin yhteyksissä varsinkin keski-ikäisen sukupolven kohdalla. Kritiikkiä saattoi suuntautua juuri viestintä- sekä työ- ja opintoyksikköön.

”En niin hirveesti kaipaa semmosta...touhuamista ... Oon ja ihmettelen ja käyn... Ei oo sellaista mikä sytyttäis ja kiinnostais...”. Klubitalossa näki ajoittain niin sanotusti ”no-jatuolissa lepäileviä”, jotka ilmaisivat asennoitumisensa: ”He ovat tehneet jo osuutensa”.

Ohjaajilta toivottiin heidän valmistelu- ja suunnittelukokouksien kiireiltään enemmän aikaa entistä syvällisempiin keskusteluihin jäsenten kanssa. Ehkäpä jäsenet olivat aiemmissa hoitoyhteyksissä tottuneet saamaan hoitajilta itselleen enemmän henkilökohtaista aikaa. Tämä odotus saattoi vaikuttaa vielä Klubitalossakin.

”... Mun kohalla ei oo tullu semmosta mahdollisuutta ees, missä täällä istus jonkun kanssa, esimerkiksi jonkun ohjaajan kanssa ja pohdiskelis niinku, filosofois ihmisen elämästä...”(miesjäsen 50 v)

Lisääntynyt tietotekniikka korostui erilaisten lomakkeiden ja tilastojen täyttämässä, varsinkin oman tiedotuslehden teossa. Niissä tarvittiin yhä enemmän atk-apua. Vaikka tiedonsaantiväline koettiin hyödylliseksi ja nopeaksi ja vaikka jäsenillä oli mahdollisuus opastukseen, esiintyi itse konetta kohtaan negatiivisia asenteita. Jäsenillä saattoi liittyä vastustukseen ekologisia kestävän kehityksen periaatteita.

”... Tietokonekin on sellainen kone, joka on leimallista tälle meidän nykypäivälle, sen hallinta ja kaikki tämmönen... Mä ite kuulun siihen sukupolveen, joka, jolle tämä tietokoneen tulo, että se ei oo ollut sellainen asia, että se lapsesta asti ois ollu itsestään selvyyys...” (miesjäsen 36 v)

”... Määhän pelkäsin tietokoneita ihan hirveästi, että mä en uskaltanu koskea, mää sanoinkin, että mää teen mitä tahansa muuta, mutta en tee sitä...” (naisjäsen 54 v)

”...Tämmöset direktiivit, aikataulutukset ja sitten se tekniikkariippuvuus, onks ne kaikki todella... tarvitaanko me kaikkii niitä vai voisko joku vapauttaa enemmän resursseja? Voiko se antaa enemmän voimavaroja jäsenistölle, jos tää tehtäs toisella tavalla eikä mentäs aina sen maailman mukana?” (miesjäsen 50 v)

Viestintäyksikkö Klubilehden tuottamisineen näyttäytyi kuitenkin toisaalta tärkeänä jäsenistölle. Sinne oltiin halukkaita ilmoittautumaan työpainotteiseen päivään. Se piti jä-

seniä tiedollisesti ajan tasalla heidän arkeaan uhkaavassa eristäytymisessä ja syrjäytymisessä.

Jäsenten esittämät kehittämissuositukset talon toimintaa ajatellen olivat yleensä niukakkoja. Nämä saattoivat suodattaa pois erilaisissa henkilökunnan kanssa pidetyissä yhteisissä kehittämissalavereissa, kuten esimerkiksi jäsenlehden suunnittelupalavereissa. Mielenkiintoiselta kuulosti erään jäsenen ehdotus elävän filosofisen ajattelun ja pohdinnan lisäämisestä taloon.

Monet ovat kokeneet suoranaista ikävän tunnetta taloa kohtaan. ”Klubitaloon voi aina tulla ja palata – ovi on aina auki!”, eräs jäsen kertoi. Tämä pitää konkreettisesti paikkansa, klubitalon jäsenyys on standardien mukaisesti katkeamatonta – jollei itse sanoudu jäsenyydestä irti. Eräs jäsen puolestaan koki Klubitalolle paluun lähes ”pakonomaiseksi”: *”Ainoa mahdollisuus oli tulla tänne, kun sairaalajakson jälkeen yritin selviytyä yksin ja epäonnistuin.”*

Klubitaloyhteisö koettiin omassa elämässä lähes ”toisena kotina”. Siitä todistavat muun muassa positiivisia tunne-elämyksiä herättäneet yhteiset ruokailu- ja kahvihetket: vahva, juhlava yhteisöllisyys oli aistittavissa keskinäisissä aterioinneissa osan jäsenistä tarjoillessa ruoan pöytään. Keskinäinen palvelu ja kiitos tuntuivat hyvältä. Tämä ei koskenut pelkästään itse ateriointihetkeä, vaan myös ruoanvalmistusta. Kulttuurissamme muutenkin on koettu ruoka ja siihen liittyvät esityöt, sen tarjoaminen, kattaminen ja yhteinen nautinta lähes pyhäksi tapahtumaksi, johon liittyy runsaasti tunne-elämystä.

Klubitalon ruokailuun liittyvät tilanteet vahvistivat useita yhteisöllisyyteen liittyviä piirteitä kuten läheisyyttä, yhteistä kokemusta, vuorovaikutteisuutta, dialogisuutta, tasavertaisuutta, osallistumista ja osallisuutta. Jäsenet ja ohjaaja työskentelivät keittiössä yhdessä. Yhteisöllisyys jatkui koko aterioinnin kestäväksi traditiona. Jaettiin keskenään mielipiteitä ja kokemuksia eri mieltymyksistä, ateria-aineksista, mausta ja ruokailuun liittyvistä muistoista. Alueelliset ruokakulttuuriin liittyvät piirteet tulivat esille. Tämä oli myös neutraalia henkilökohtaista aluetta, jossa toisten näkemyksiä arvostettiin – ei arvosteltu. Hyvät tavat ja kohteliaisuudet pääsivät kunniaan. Se, että sai olla antavana ja auttavana osapuolena toiselle koettiin erityisen merkitykselliseksi. Itse koin sen tunteen vahvasti omassa tarjoiluvuorossani.

Aterian valmistaminen antoi mahdollisuuden jäsenten luovalle toiminnalle:

”... Me työskentelimme kesälomittajan kanssa. Me ei oltu kumpikaan tehty tuota chili con carnea ja me naureskeltiin ja mietittiin, ei kumpikaan... Sitten vasta katottiin jostain ohje ja ruvettiin tekemään. Kyllä siitä vaan ruokaa tuli. On tullu muutamia muitakin – oli maksakastike. Yksi ohjaaja innostu maksaan ihan kauheesti. En minäkään ollut tehnyt aiemmin. Olin tehnyt maksapihvejä, mutten maksakastiketta. Summanmutikassa ruvettiin sitä tekemään, ja kyllä siitä tuli kastiketta. Semmosia ihania hetkiä.” (naisjäsen 54 v)

Klubitalon ateriointihetkessä kuvastui myös keskinäinen luottamus. Ruoka valmistettiin vuorottain yhdessä pukeutuneena hygieenisesti keittiöasuihin. Toivomukset eri ruokalojeista pyrittiin ottamaan huomioon, samoin mahdolliset erityisruokailijat. Ateriaan kuului usein myös pieni jälkiruoka-annos, mikä teki ruokahetkestä juhlavamman. Perinteinen kahvi aterioinnin päätökseksi voimisti vapaaseen keskusteluun.

4.3 Oon kyllä luku standardit, mutt´ en oo hirveen innokas niihin

Toiminnan elementtiä ja jäsenten arkeen liittyvää analyysia on valottanut yksittäisten haastattelujen ohella erityisesti oleskeluni ja havainnointini Klubitalossa. Haastattelut vahvistivat usein käytännön kokemuksiani tai olivat niiden kanssa samansuuntaisia. Klubitalon arjessa työpainotteisessa päivässä korostui toiminnallisuus - työpajamaisesti ja kuntouttavasti. Työtehtäviin ei suinkaan aluksi sitouduttu kovin vahvasti, vaan jäsenet kokivat saaneensa aikaa ja valinnanmahdollisuuksia erilaisten tehtävien hoitamiseen – enemmänkin toiminta vaikutti eri tehtäviin houkuttelevalta motivoinnilta. He kokivat tämän myönteisenä – ”ei niin virallisena”. Jäseniä miellytti se, että he alusta alkaen pääsivät mukaan eri tehtäviin – tuettuna ja opastettuna. Toimintatavan kokivat erityisen myönteisiksi itsensä ”kokemattomiksi tai osaamattomiksi” tuntevat – rohkaisua saatuaan: *”Sitä (keittiötyötä / tutkijan täsmennys) ei ole oikeastaan kokenut edes työnteoksi – se on semmoista ajankulua.”*

Jäsenillä saattoi esiintyä eroavuutta asennoitumisessa Klubitalon eri toimintoihin sukupuolittuneena työnjakona. Jotkut tehtävät, kuten keittiö- tai siivoustyöt vaikuttivat luontevammilta naisille. Keittiössä saattoi nähdä kuitenkin miehiäkin. Heitä Klubitalokävijöistä oli enemmistö (60 %). Keittiötyöt olivat myös monille entuudestaan tuttuja – nii-

hin oli aluksi turvallisinta ryhtyä. Ne myös antoivat toteuttajilleen lisää itsetuntoa: ”*Semmosia ihania hetkiä – onnistumisen kokemuksia!*” Yksiköiden tietokonetyöskente-
lyn haasteellisuutta ja vierautta käsittelin edellisessä luvussa.

Mielenkiintoisena huomiona voi mainita Klubitalon nimipäivämenettelyn. Nimipäivän lähestyessä jäsenelle lähetettiin kutsukirje nimipäiväkahville. Tuolloin hänelle laulettiin onnittelulaulu. Näin jäsen saattoi kiinnittyä paremmin yhteisöön, jos käynnit olivat jos-
tain syystä harvenneet. Henkilöstä välittämisen tunne korostui.

Havaitsin Klubitalossa, kuten Outi Hietala, Sari Valjakka ja Nina Martikka (2000) omassa tutkimuksessaan, että klubitaloyhteisössä työntekijä tai jäsen, jolla on talon kannalta arvokkaita ominaisuuksia saavuttaa usein arvostetun aseman. Yksikään sosiaa-
linen yhteisö ei näin ollen ole vapaa jäsentensä luokittelusta, erottelusta ja erottavien tekijöiden arvottamisesta. Samalla kun klubitalojen toiminta perustuu aktiivisuuden, ta-
voitteellisuuden ja tuottavan työn ihanteisiin, niiden toteuttaminen tuo vääjäämättä klu-
bitaloyhteisöön myös hierarkisuutta ja kilpailua.

Jäsenen valinta siirtymätyöpaikkaan, mikä oli hänen kannaltaan keskeinen asia, saattoi olla yksi tällainen vaikea kysymys. Yksilöllisiä perusteluja käsiteltiin jäsenen tavoite- ja
kehityskeskustelussa. Tämä yksilötapaamisissa syntynyt työntekijöiden ymmärrys vai-
kutti ensisijaiselta päätöksentekoperusteelta, jota oli vaikea avata tarkemmin varsinais-
essa siirtymätyöpaikan virallisesti vahvistavassa yhteisökokouksessa. Käytännössä
menettely käsiteltiin siellä läpimenoasiana, johon yksittäisten jäsenten oli vaikea ottaa
tarkemmin kantaa – ehkäpä tietämättömyyden tai rohkeuden puutteen.

Huomioni kiinnittyi myös tutkimusaikanani tapahtuneeseen erääseen episodiin. Se liit-
tyi erään jäsenen - talon ehkä osallistuvimpia ja aktiivisimpia henkilöitä – kuolemantä-
paukseen ja sen jälkikäsitteilyyn. En ollut paikalla niinä päivinä kun tieto tapahtuneesta
tuli Klubitalolle, ja kenttätyöni aikana asia jäi ”hämärän peittoon”. Olin ehtinyt suorit-
taa jo jäsenten haastattelut aiemmin, joten nekään eivät voineet välittää tapahtuneen ai-
heuttamia tunteita. Kuitenkin aistin tapahtuneen ympärillä hiljaisuuden. Kokouksessa
tai aamupalaverissa oli asia ollut esillä, mutta jota ehkäpä asian arkaluontoisuuden ja
vaitiolosäädösten vuoksi ei oltu käsitelty kovin syvällisesti. Havaintoni ilmentävät sitä,
että henkilökohtaisia, mahdollisesti tragedisia asioita tai ongelmia ei Klubitaloyhteisös-

säkään ole helppoa käsitellä. Mielenterveyskuntoutujien kohdalla tapahtuma saattaa vaatia tietyllä tavoin yhteistä kriisikäsitelyä tilanteen helpottamiseksi ja tunteiden ilmaisemiseksi. Tilannetta voi keventää se tietoisuus, että kullakin jäsenellä on periaatteessa mahdollista käsitellä sitä omissa hoitoyhteisössään. Toisaalta yhteisöllinen työskentely tällaisissa tilanteissa olisi luontevampaa ja vaikuttaisi yhteisön jäsenten keskinäiseen yhteenkuuluvuuteen.

Osallisuus yhteisöön arkisena läsnäolona koettiin tärkeäksi – ja sen huomasi: yhteiset kahvi- ja ruokailuhetket, tauot, pienet jutustelut, toisten tukeminen ja kohteliaisuus. Tämä ilmeni puheissa ja kielenkäytössä. Toisten kunnioittamista osoitti se, ettei halventavia nimityksiä tai muuta vastaavaa esiintynyt keskinäisessä kanssakäymisessä. Osittain tämä voi johtua myös siitä, että on opittu tuntemaan jo toisia – ollaan kuin suurta yhteistä perhettä. Huomasin, ettei suorien ja syvempien tunteiden ilmaisu ole kuitenkaan tavanomaista tai helppoa yhteisössä. Kuvatunlainen toisia kunnioittava asenne ja käyttäytyminen oli itselleni kuitenkin hämmästyttävä kokemus mielenterveysalalla, koska olin aiemmissa hoitoyhteisöissä työskennellessäni kokenut enemmän tai vähemmän toisesta piittaamattomuutta ja itsekkyyttä - usein karkeaakin kielen käyttöä. Keskinäinen yhteenkuuluvaisuuden henki voitaneen tulkita siksi vertaistueksi, mitä arvostettiin sen vuoksi, että terapiaan tai syvällisiin keskusteluihin Klubitalossa oli vähän mahdollisuutta. Se oli tasavertaista suhtautumista, henkistä tukea ja ”lämpimyyttä”.

Amerikkalainen tutkimus osoittaa samaa. Schonebaumin, Boydin ja Dudekin (2006, 1420) klubitalojen toiminnan tehokkuutta selventävässä kvantitatiivisessa tutkimuksessa vertailtiin klubitalon työllistämismallin tuloksia toiseen rinnakkaismalliin (PACT). Työhönsijoittumismäärissä ei esiintynyt merkittäviä eroja. Sen sijaan työn kestot olivat klubitaloissa vertailuohjelmaan verrattavia pidempiä, mikä on merkittävä saavutus klubitalomallille. Toiminnassa pidetään tärkeänä jäsenten valmentamista työhön työpainotteen päiväohjelman avulla sekä sellaisen yhteisön luominen, mikä mahdollistaa jäsenten ja henkilökunnan välisen kestävän suhdeverkoston tukipalveluineen. Tehokkaampi työhön valmistaminen ja tuki on saattanut vaikuttaa tutkimuksen osoittamien paremmin palkattujen työpaikkojen saamiseen klubitalojäsenten kohdalla.

Lisäksi yhteisölliset tilanteet, kuten Klubikokouksessa tekemäni havainnot ilmensivät jäsenten toimintaa, suhtautumista, vuorovaikutuksellisuutta ja käyttäytymistä yhteisös-

sä. Erityisesti kiinnittyi huomioni siihen, että usein joku jäsenistä toimi puheenjohtajana ohjaajan ollessa sihteerinä. Kokousasiat oli pääasiassa valmisteltu perusteellisesti jomonissa aiemmissa työryhmissä. Kokousosallistuminen oli vaihtelevaa: paikalla oli keskimäärin noin 10-15 henkeä, samoin vain osa jäsenistä käytti aktiivisemmin puheenvuoroja. Seuraamieni kokousten päätöksen teossa tukeuduttiin ohjaajiin, erityisesti johtajaan ja hänen kantaansa - silloinkin, kun hän ei ollut paikalla.

Puheenjohtaja (jäsen): *”Tuleeko tälle muutokselle (viikonlopputapahtuma) kannatusta - tälle esitykselle?”*

Sihteeri (ohjaaja): *”... Saanko ehdottaa, että vielä käsiteltäs tätä asiaa ja kyseltäs ihmisiltä.”*

Puheenjohtaja: *”Jätetään pöydälle.”*

Sihteeri: *”Täytyy sitten kun johtajakin on paikalla...”* (klubikokous 5.6.2008)

Edellä mainittu osoittaa, että yhteisö voi olla myös hierarkinen ideaalisista demokraattisista pyrkimyksistä huolimatta. Jäsenillä on kuitenkin vaikutusmahdollisuuksia. Moni toimii aktiivisesti asioiden valmistelemissä kokouksissa. Mahdolliseen auktoriteettiin tukeutumista näkyi eritoten niissä tapauksissa, joissa päätös oli vaikea tai jos kyseessä oli taloudellinen tai muu erityiskysymys. Jäsenten työntekijöihin tukeutumisesta yhteisö-/klubikokouksissa en havainnut vertailutietoa aiemmista tutkimuksista (vrt. Hietala ym. 2000; Karlsson 2007; Koskinen 2008; Schonebaum ym. 2006; Valkonen ym. 2006; Vuorinen 2008).

Klubitalon joustavuus, tavoitteellisuus ja mielekkyys eri toimintoihin myös motivoi jäseniä ja saa heissä aikaan luovia ideoita. Työtehtävät koettiin paitsi kevyiksi myös haasteellisiksi. Jäsenten mielestä Klubitalo oli tunnustettu ja tunnustettu. Klubitalon yhteisölliselle hengelle sekä ajankulun ja vertaistuen merkitykselle sen jäsenille on syytä antaa arvonsa psykososiaalisessa kuntoutuksessa: *”Jotakin olis puuttunu päivästä jossen käyny täällä...”*

4.4 Miten sitten tästä Klubitaloista eteenpäin?

Jäsenen kontekstin elementti on se kunkin jäsenen elämäntilanne, johon Klubitalo yhteisö yksilön näkökulmasta sijoittuu. Se liittyy laajemmin mielenterveyskuntoutujien yhteiskunnalliseenkin heräämiseen.

Klubitalossa työskennellään työpainotteisena päivänä tiiviisti yhdessä jopa yli seitsemän tuntia. Tämä yhteisön vahva vuorovaikutus auttaa oppimaan tuntemaan vertaisjäseniä. Näin kiinteää ja ajallisestikin runsasta yhteisöllistä mahdollisuutta jäsenet tuskin kokevat muissa kuntouttavissa toiminnoissa.

Jäsenet kantoivat itse vastuun osallistumisestaan. Heidän kyvyilleen löytyi käyttöä ja ne kehittyivät. Tätä vahvistivat myönteiset keskustelut Klubitalossa. Jäsenet kertoivat pysyvänsä paremmin mukana elämässä ja yhteiskunnassa heidän syrjäytymisuhkan vähennyttä.

”... Kyllähän tämä Klubitalosysteemi ja puhuminen näistä mielenterveysongelmista, niin ne mun mielestä liittyy laajemmin tällaiseen mielenterveyskuntoutujien yhteiskunnalliseen järjestäytymiseen, jos vois sanoa lainausmerkeissä heräämiseen. On herätty huomaamaan tällainen ryhmä, mikä on yhteiskunnassa, minkä hoito on jäänyt vähän kuin syrjään – jotenkin niinku unohettu.” (miesjäsen 36 v)

Haastateltu ohjaaja koki jäsenissä tapahtuneet muutokset seuraavasti:

”Monikin (jäsen) tulee uutena ja arkana hiirulaisena, jos näin sanoisi. Tään työn hieno puoli on se, että näkee, kuinka ihminen vahvistuu ja voimistuu. Tietysti näitten sairauksien myötä tulee takapakkeja, mutta sellainen pohja on luotu Klubitalolle käymiseen, että tänne on helppo tulla uudestaan, taas aloittaa sitä kuntoutumista ja vahvistumista...”

Klubitalotoiminnan yhteisöllisenä merkityksenä korostui yhteisön avoimuus – kynnystä pyritään pitämään matalana - syrjäytyneimmillekin. Jäsenten säännölliset klubitalokäynnit onnistuneiden oppimiskokemusten ja kasvavan itsetunnon myötä kohottivat heidän motivaatiotaan. Vaikka kaikkia eivät eri tehtävät kiinnostaneet, he halusivat kuitenkin ”tuoda oman kortensa kekoon”. Löytyi siis paitsi omakohtaista vastuunottoa myös yhteisvastuullisuutta.

Jäsenten omaehtoisuus ja aloitteellisuus suhteessa yhteisöön ja ohjaajiin, keskinäinen vuorovaikutus koettiin haasteellisena:

”... Vaikkapa joku tulee sairaalasta, on sairaalassa oppinut sellaisen sairaalahierarki-an. Ylhäältä päin tulee – kerrotaan ne asiat, mistä sun pitää kertoa mielipiteesi. Siinä on aikamoinen matka tähän, että odotetaan, että sun pitää kertoa mielipiteesi asioista... Kyllä se, että mitä enempi käy täällä, niin rohkastuu kertomaan.” (ohjaaja/nainen)

Valkosen ym. (2006) tutkimus vahvistaa sitä, että mielenterveyskuntoutujien näkökulmasta työssä korostuvat sen tarjoamat mahdollisuudet mielekkääseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen, taloudellisen tilanteen kohentumiseen sekä itsetunnon vahvistumiseen itsensä toteuttamisen kautta. Työssä selviytymistä ja viihtymistä edistävät sekä yksilölliset että sosiaaliset tekijät ja tarpeenmukaiset työjärjestelyt. Kuntoutujan elämäntilanteen kannalta tarkoituksenmukaisen tukipalvelun löytäminen ja hänen omia odotuksia vastaavaan työympäristöön työllistyminen näyttävät tukevan työn toimimista kuntoutujan mielenterveyttä ja hyvinvointia edistävänä osana elämää. Klubitalon työtoiminta perustuu merkittävästi tälle pohjalle. Jäsenten työlle antama merkitys sekä arjen työpäivänoitteisessa päivässä että haastatteluissa vahvistivat omalta osaltaan tätä.

Jäsenten toiveena oli tiedonsaanti ja tietoisuus omakohtaisesta tilanteestaan, mitkä nähtiin voimavarana eristäytymistä ja syrjäytymistä vastaan. Havainnoissani ja keskusteluissa korostuivat enenevästi jäsenten tavoitteellisuus, omien taitojen kehittäminen ja niihin saatu ohjaus sekä tuki – vertaistukea vähättelemättä. Toisten, vastaavissa tilanteissa olevien kohtaaminen, heidän vaikeuksiensa kuuleminen auttoi omassakin tilanteessa.

”... Koulutusyhteyksien kehittäminen eri oppilaitosten välillä, justiin niinku tuettu työllistäminen ja tälleen on mun mielestä semmosia, jotka mä näen tärkeiksi juuri tuossa sisäänajovaiheessa ... tällaiset on täällä mun mielestä suht hyvin hoidettu. Minä näkisin silleen, että miten sitten tästä Klubitalosta eteenpäin, että oisko mahdollisuus neuvotella noitten oppilaitosten kanssa siitä, että voitais varata aloituspaikkoja vaikka semmoisille ihmisille, jotka ovat käyneet täällä jonkin aikaa, joiden voidaan arvioida suoriutuvan ehkä vähän kevennetyimmässä opiskelussa alussa. Mä luulen, että työpäivänoitteinen työllistyminen ja kouluttaminen on tässä vielä alkuvaiheessa ... Olen mielissäni pannut merkille, että joitakin sellaisia henkilöitä, joita olen nähnyt täällä alkuvaiheessa, ne ovat sitten lähteneet opiskelemaan. Että tavallaan Klubitalo on tehnyt tehtävänsä heidän kohdallaan...” (miesjäsen 36 v)

Edellä mainittu vahvistaa yhteiskunnassamme mielenterveysasiakkaiden valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tärkeyttä.

Mieleeni on jäänyt erään klubitalojäsenen kertomuksesta episodi, joka koski hänen elämäntilanteensa ja –ratkaisujaan. Henkilön taustalla oli ollut väkivaltainen puoliso, josta hänelle oli jäänyt alitajuntainen pelko miessukupuolta kohtaan. Klubitalolla oli luonnollisesti miesjäseniä ja jonkinlaista kriminaalikutoutusta suunniteltiin tuolloin

Klubitalolle. Kuitenkin prosessinomaisena kehityksenä henkilö ajan mittaan vapautui pelostaan. Tämä osoittanee yhteisön terapeuttista hyvinvointia tuottavaa merkitystä.

Klubitalolla tehtävä työ kuntouttaa, jopa takaisin työelämään. Havaintoani vahvistaa Magnus Karlssonin (2007) ruotsalainen tutkimus. Oma-apu toteutuu paitsi mielekkään työn myös vertaistuen kautta. Samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat tukevat toisiaan. Klubitaloa kuvaava ajatus onkin ”ystävyyden ja työ”. Se tarjoaa mahdollisuuden sosiaalisiin suhteisiin ja mielekkääseen työhön henkilöille, joita on kohdannut psyykkinen sairaus. Klubitalo keskittyy jäsenen terveeseen puoleen, kun taas hoito ja viralliset kuntoutustahot keskittyvät yksilön sairaaseen puoleen. Eräs jäsen kiteyttää asian: ”Klubitalolla saa olla terve siitä huolimatta, että on sairas”. Työn merkitys niin psyykkisesti sairaille kuin terveillekin on merkittävä. Se antaa identiteetin, jäsentää vuorokausirytmää ja luo sosiaalisia suhteita. (Karlsson, 2007)

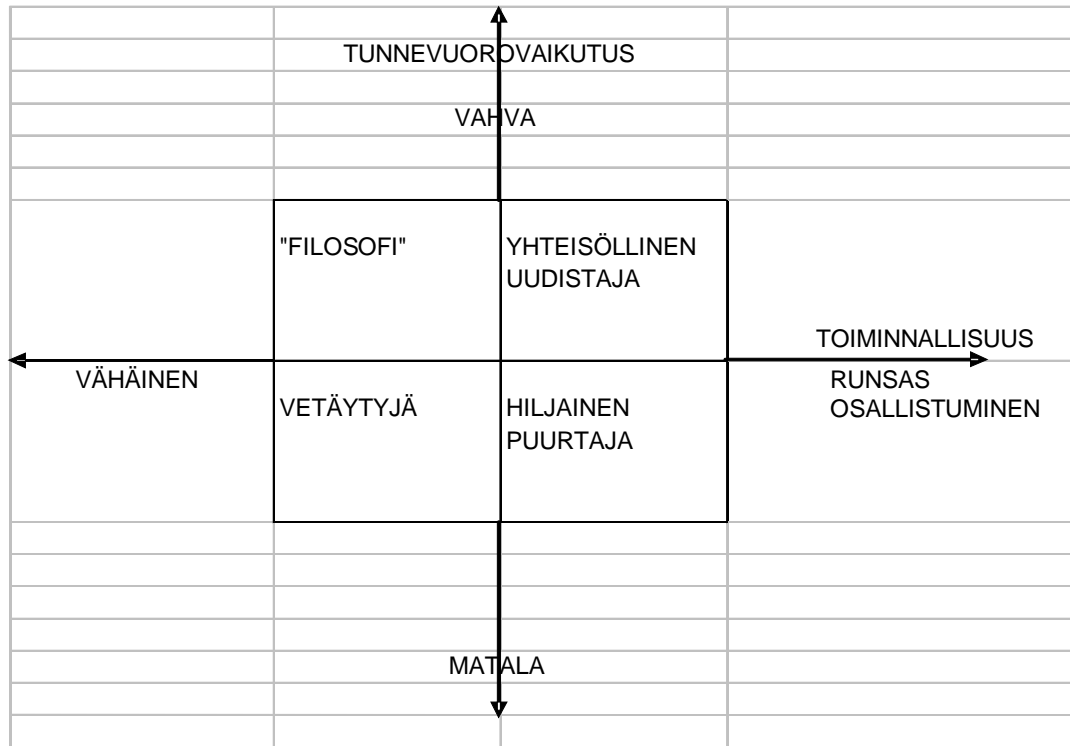
5 Klubitalojäsenten osallisuus toimintaan

Tämä luku pyrkii antamaan vastauksen siihen tutkimuskysymykseen, miten jäsenet ovat osallisina Klubitalon toiminnassa. Hahmotan osallisuutta jäsenten tyypittelyn avulla. Samalla pyrin tutkimustulosten suhteen tuomaan esille niiden merkityksiä Klubitalolle ja sen kehittämiseksi.

Tutkimusaineiston käsittelyvaiheessa klubijäsenten osallisuuden monimuotoisuudesta syntyi itselleni tietynlainen esiymmärrys. On monta tapaa olla osallinen, samoin tilaa monelle olla osallinen. Osallisuuden voi määritellä yksilökohtaisesti sekä prosessina. Luvussa 3.6 käsitelin osallisuuden ulottuvuuksia.

Esiymmärryksen synnyttämä osallisuuden malli muotoutui analyysikehikon kaltaiseksi nelikentäksi, jossa perusakseleina ovat klubijäsenten käytännön toiminta (x-akseli) ja heidän tunnevuorovaikutuksensa (y-akseli). Toiminnallisuus kuvaa näin ollen osallistumisastetta ja tunnevuorovaikutus myös dialogisuutta. Vaihteluvälit ovat vähäisestä toimintaan osallisuudesta aktiivisesti toimivaan jäsenen sekä matalasta tunnevuorovaikutuksesta runsaaseen. Näiden välimaastoista näyttäisi löytyvän karrikoidusti neljä eri ”ideaalijäsentyyppiä”: yhteisöllinen uudistaja (toiminnallinen – runsas tunnevuorovai-

kutus), hiljainen puurtaja (toiminnallinen – matala tunnevuorovaikutus), ”luova filosofi” (vähäinen toiminnallisuus – vahva tunnevuorovaikutus) sekä passiivinen vetäytyjä (vähäinen toiminnallisuus ja matala tunnevuorovaikutus). Korostetuimmillaan kyse on ääri-ilmiöistä, joiden välimaastoon jää enemmän tai vähemmän kuvatulnaisia henkilöitä.

Kuvio 1. Klubitaloyhteisön jäsenten osallisuuden neljä perustyyppiä

Yhteisöllinen uudistaja oli motivoitunut ja sitoutunut, lähes säännöllinen klubitalokävijä, jolle yhteisö merkitsi paljon. Hän on avoin, vuorovaikutuksellinen, luova ja idearikas, usein Klubitalon kantava voima energisen käytännön toiminnallisuutensa ja sitoutuneisuutensa vuoksi. Klubitaloyhteisössä tämä voisi merkitä jäsenen ”hyödyntämistä” eri vastuutehtävissä. Toisaalta standardi-ideologiassa on hyvä tiedostaa hänen kohdallaan haasteellisuus yhteisön tasavertaisuudessa, jotta kaikkien kyvyt pääsisivät esille. Ajoittain saattaa olla tarve jäsenen ”hidastamiseen”, myös henkilökohtainen jaksamiskulma olisi syytä huomioida.

”Yhteen aikaan kirjoitin lehteen (Klubitalon jäsenlehti) hirveesti juttuja... Nää tietokoneohjelmat on mulle hirvittävän... Kun mulle tuli se pysyvä eläke, mää aattelin, että töihin mä en enää mee. Sitä mitä mä teen, niin minä teen täällä, sen verran kun teen... Ikääntyvien yliopiston luentoja mää käyn kuuntelemassa... varsinkin historia

minua kiinnostaa...” (naisjäsen 54 v)

Hiljainen puurtaja on puolestaan nimensä mukaisesti toiminnallisesti aktiivinen ja hänellä saattaa olla mielessään paljon kehittäviä ajatuksia, mutta ne eivät välttämättä pääse vahvasti esille – varsinkaan yhteisöllisissä tilanteissa. Hiljaisen puurtajan tunteet tulevat ilmi kahdenkeskisissä luottamuksellisissa ja syvällisissä keskusteluissa, eivät yksilöllisissä tilanteissa. Häneen kohdistuva rohkaisu ja motivointi tunteiden ilmaisuun tukisivat asianomaista ja vaikuttaisivat lähiyhteisöön rakentavasti. Klubitaloyhteisössä olisi hyvä saada hänen ideansa hyötykäyttöön esimerkiksi yhteisökokouksissa huomiolla jäsen, ettei hän jäisi muiden varjoon. Tämä on haasteellista varsinkin puheenjohtajalle. Olisi hyvä tuntea jäsenten ominaisuuksia. Yhteisön ja klubikokousten ideologiaa on hyvä ”punnita” käytännössä, toteutuuko jäsenten osallisuus ja tasavertaisuus.

”... Ei kannata laittaa ketään tekemään sellaista tehtävää, jos hän ei yksinkertaisesti vain tykkää... Ruoanlaitto on hirveen terapeutista... se on ihan kivaa... jotenkin minä koen, että sen kautta minä jotenkin löydän paremmin semmosen... ehkä se on minun henkilökohtainen mieltymys, kaikki ei varmaan tunne sitä samalla lailla... Viestintäyksikkö on vähän semmonen, että se on vähän sillai juridisempaa, tilastoja täytyy pitää aika tarkasti, se on tämmöistä paperisotaa...” (miesjäsen 36 v)

Luova filosofi on idealistinen persoona monine ajatuksineen, mielipiteineen ja ehdotuksineen. Hän saattaa edustaa voimakkaasti jotakin marginaaliaatetta ja siksikin hän on neljästä tyypistä poikkeavin. Hän on kuitenkin uskollinen klubitaloaatteelle, vaikkakaan ei sitoudu kovin vahvasti toiminnallisuuteen. Kyseinen henkilö edustaa ehkä rajallista osallistumisen astetta, mutta dialogisuus on hänen vahvempi puolensa. Näytti siltä, että tällainen idealistijäsen jäi erikoisilta vaikuttavien mielipiteiden vuoksi saamatta Klubitaloyhteisössä tarpeeksi huomiota. Klubitalon haasteena olisi varmaan huomioida tarkemmin kyseisen henkilön mielipiteitä. Tärkeät vartenotettavat ideat voidaan helposti ohittaa asennoitumisen myötä.

”... Mä oon pikkusen semmoinen haaveilija ja filosofi ja mä istuskelen ja ihmettelen täällä... Mää poikkean ajatuksiltani varmaan aika paljon, mä pohdiskelen aika syvällisesti ihmisen ja luonnon välisiä suhteita... Mää oon semmoinen niittyahon ajattelija, pohdiskelen näitä elämän kysymyksiä mahallani tuolla pusikossa. Kuvaan hämähäkkiä ja ihmettelen, että minkä takia hämähäkki on ja mitä tällä lajilla on merkitystä kokonaisuuden kannalta ja miks hirvikärpänen on olemassa, mitä se vaikuttaa tähän kaikkeen ja mää oon sillä tasolla, että mää saatan maata tuolla turpeikossa mahallani ihmetellen muurahaisen menoa ja sen olemassaolon ihmeellisyyksiä... Mää vetäydyn tuonne pois tästä teknologian seasta ja huomaan olevani 2-3 viikkoa täysin puhelimitta,

tietokoneita, täysin mitään vempaimia, niin se avaa valtavat voimavarat ja resurssit tuolta sisältä ja alakaa elämään ihan toisenlaista elämää... Mää en kule elämässä sen mukaan mitä kello näyttää... Taistelen tietyllä tavalla tätä yhteiskuntaa vastaan... Oon valtavirtaa vastaan kulkija... (miesjäsen 50 v)

Passiiviselle vetäytyjälle Klubitalo jää usein välivaiheeksi. Hänen käyntinsä on epä-säännöllistä eikä hän välttämättä löydä ”omaa paikkaansa” yhteisöstä. Klubitaloideologia ei ”sytytä” häntä. Jäseneksi hän voi kuitenkin liittyä eikä hän jätä välttämättä kokonaan Klubitaloa. Henkilösuhteet pysyvät neutraaleina ja toimivina. Hän ei poistu talosta mieltään osoittaen. Hän voi vierailta silloin tällöin yhteisössä tapaamassa tuttuja. Viihteelliset harrastustoiminnat saattavat kiinnostaa häntä enemmän kuin tutut henkilöt. Kiinteitä ystävyysuhteita ei kuitenkaan näyttäisi syntyvän. Osallistuminen ja dialogisuus vaikuttaa tällä henkilöllä olevan vähäistä. Klubitalon kannattaisi yrittää saada selville kyseisen jäsenen piilokritiikki, vaikkei hän sitä kovin paljon toisikaan esille. Toiminnan kehittämisen kannalta se olisi kuitenkin tärkeää. Mahdolliset ”turhat jäsenkadot” voitaisiin tällä tavalla minimoida.

”Tämä Klubitalo on jotenki jäänyt... tilalle on tullut oikeastaan tuo päiväri... En kykene noiden yksiköiden toimintaan... en saata ilmestyä paikalle, vaikea sitoutua... Minä olen enemmän iltaihminen ja tommonen niinku viikoloppuihminen... siihen mä haluaisin, ett olis joskus näitä ilta- tai viikonlopputapahtumia enemmän. Siihen tulis varmaan lähettyä useammin... vaikkapa museoon tai petangia pelaamaan.” (miesjäsen 38 v)

Klubitalon yleisen suvaitsevaisuuden ilmapiirin johdosta kaikki edellä kuvatut tyypit saavat yleensä tilaa ja osallisuutta yhteisössä. Näin ollen he tuntevat olonsa turvalliseksi ja voivat motivoitua ja sitoutua kullekin ominaisella tavalla klubitaloideologiaan. Ainoastaan passiivinen vetäytyjä on tietyssä määrin poikkeus. Kyseistä jäsenyyppiä yritetäänkin motivoida ja houkutella kiinteämmin Klubitaloyhteisöön.

Dialogisuuden ja osallistumisen näkökulmasta vastavuoroisuuteen, jäsenten huomioon ottamiseen ja aktivoimiseen (Oranen 2002, 9) sekä henkilökunnan / ohjaajien ja jäsenten dialogiseen vuoropuheluun (Mönkkönen 1996, 51-54) on hyvä näin ollen panostaa.

6 Ulos Klubitalosta

Tutkimukseeni liittyvänä yhtenä käytännön tavoitteena oli saada se loppuun ja näin ollen päästä ulos Klubitalosta. Näin ei suinkaan tapahdu aina klubitalojäsenille. Toisille Klubitaloyhteisö on pysyvämpi arkielämän yhteisö, toisille taas irtautumisväylä tai siirtymävaihe entistä itsenäisempään elämään – joskin eriasteisin sitein klubitaloyhteisöön kiinnittyneenä – mielensisäisinä voimaannuttavinakin muistoina.

Tutkimani Klubitalo pyrki olemaan kuntouttava yhteisö. Samaa ovat kuvanneet eri tutkimukset (vrt. Hietala ym. 2000, Karlsson, 2007, Koskinen, 2008 ja Vuorinen, 2008). Valkosen ym. (2006) tutkimuksen mukaan kuntoutujat ovat kokeneet klubitaloyhteisöön kuulumisen tärkeäksi tueksi sairaudesta toipumisessa ja selviytymisessä. Osallistumisen katsottiin tarjonneen mielekästä tekemistä ja tukeneen säännöllistä päivärytmiä sekä vahvistaneen itsearvostusta. Samaa vahvistaa oma osallistuva havainnointini tutkimuskentällä. Myös jäsenten haastattelut ja eri Klubitaloa koskevat dokumentit perustelevat edellä mainittua.

Klubitaloon tulo, motivoituminen ja osallisuuteen sitoutuminen on jäsenillä ollut kokonaisuutena suhteellisen selkeää. He ovat lähes yksimielisesti kokeneet taloon kiinnittymisen positiiviseksi. Tämä johtuu siitä, että työhön osallistumisessa esiintyy määrätynlaista vapaaehtoisuutta ja valinnanvapautta. Työtehtäviin perehtymiseen on saatu hyvin opastusta. Monet suorastaan ikävöivät taloa ja siellä käyntejä – sitä voisi kuvata jopa positiivisen riippuvuuden käsitteellä.

Klubitalotoiminnan yhteisöllisenä merkityksenä korostui sen avoimuus – kynnystä pidetään matalana - syrjäytyneimmillekin. Tutkimuksessa kuvatut eri työtehtävät ja rutinit, kuten ruokailu sekä monet yksilöä huomioivat toimintakäytännöt lisäsivät yhteisöllisyyttä. Jäsenten säännölliset Klubitalokäynnit onnistuneiden oppimiskokemusten ja kasvavan itsetunnon myötä kohottivat heidän motivaatiotaan. Joskaan kaikkia eivät eri tehtävät kiinnostaneet, he halusivat kuitenkin ”tuoda oman kortensa kekoon”. Löytyi siis paitsi omakohtaista vastuunottoa myös yhteisvastuullisuutta.

Klubitalon joustavuus ja toisaalta tarkka aikatauluohjelma oli tärkeää jäsenille. Se toi sekä vapaaehtoisuutta että tavoitteellisuutta toimintaan. Klubitalon yhteisöllistä henkeä sekä ajankulun ja vertaistuen merkitystä jäsenilleen on syytä arvostaa psykososiaalisessa kuntoutuksessa. Rissanen (2007, 186) korostaa tutkimuksessaan ja omakohtaisten kokemustenkin perustella, että sairaalasta kotiutuva kuntoutuja tarvitsee usein monipuolista tukea ja apua arkielämässään. Skitsofreniaa sairastavilla ei välttämättä ole läheisiä ihmisiä, kuten ystäviä ja sukulaisia, jotka voisivat auttaa. Yksinäisyys on monelle ongelma. Hyviä keinoja yksinäisyyden torjumiseen ovat vertaistuen eri muodot, osallistuminen erilaiseen järjestötoimintaan ja harrastuksiin. Tätä todistivat tutkimassani Klubitalossa jäsenten sitoutumisen, osallistumisen ja osallisuuden kokemukset uhkaavaa eristymisvaaraa vastaan.

Tutkimuskohteen toiminta ja tulosten mahdollinen yleistettävyyys suhteessa muiden klubitalojen jäsen- ja toimintakulttuuriin ei ole suoraviivaisesti arvioitavissa. Yhtenäisten standardien mukainen toimintapolitiikka aiheuttaa kuitenkin samanlaisuutta toiminoissa. Klubitaloilla on eroavuuksiakin toiminnan eri painotusarvojen mukaan, kuten opiskelu, työ, asuminen, vapaa-aika. Näin ollen tutkimukseni argumentaation näkökulmasta saadut tulokset puoltavat myös mahdollista tulosten kattavuutta ja siirrettävyyttä sekä vahvistavat ja täydentävät alan aiempia tutkimuksia. Vieraillessani muiden maiden klubitaloissa en voinut välttyä havainnoinneissani jäsenten ja toiminnan samankaltaisia elementtejä. Paikat vaikuttivat kodikkailta, turvallisilta ja olivat tärkeitä jäsenille. Nämä työskentelivät kukin omissa toiminnoissaan ja suunnittelupalavereita oli parhaillaan käynnissä. Myös keskinäisissä ruokailutilanteissa aisti yhtenevän tunnelman. Tapasin samalla jäseniä, jotka tekevät tieteellistä tutkimusta yhteisön parissa.

Tutkimuksen valossa näyttää siltä, että standardien seurauksena uuden mahdollisen jäsenen Klubitaloon sisääntulovaiheessa diagnoosivaade medikalisoi sairauskuvaa. Henkilökunnan mielipide tulovaiheen alkukeskustelussa vaikuttaa tähän, joten yhteisökokouksen ja yhteisöllisyyden tasa-arvoistava merkitys on vaarana vähetä. Kehittämisen kannalta Klubitalon laaja-alaisempi sietokyky yhteisön periaatteissa, kokonaisvaltainen lähestyminen kyseisiin asioihin ja medikaalille lähestymistavalle täydentävämpi vaihtoehto olisivat paikallaan.

Tutkimukseni havaintoineen vahvistaa sitä jo aiemmin osoitettua näyttöä, että klubitaloyhteys näyttäytyy jäsenten hoito- ja kuntoutuspolun yhdeksi tärkeäksi vaiheeksi - sil-laksi heidän kuntoutuksessaan ja elämänvaiheissaan. Tähän liittyy usein samanaikaisia muita hoidollisia tai yhteiskunnallisia yhteyksiä ja voimavaroja. Klubitaloyhteisö näyt-tää kaiken kaikkiaan löytäneen oman erityisen paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa yhtenä kolmannen sektorin vaikuttajista. Osalle mielenterveysasiakkaista yhteisöön osallistuminen vahvana arkikiinnityksenä ilman laitosympäristöä on ehdoton edellytys kuntoutumisvaiheissaan etenemiselle. Tutkimukseni on tuottanut tietoa ja vahvistanut aiempia tutkimuksia Klubitaloyhteisöjen jäsenten arkeen tuottamasta psykososiaalisesta hyvinvoinnista. Toivon, että tätä tietoa hyödynnetään mielenterveyskuntoutuksen paris-sa. Klubitalot voisivat edelleen kehittää toimintaansa näiden suuntaa antavien ideolo-gisten linjojen mukaisesti.

Mielestäni tutkimukseni on antanut Klubitalon jäsenille mahdollisuuden tuoda äänensä esiin ja lukijalle mahdollisuuden saada kokonaiskuva yhteisön arkisesta toiminnasta. Jäsenet ovat etenkin haastattelusitaattien muodossa ilmaisseet kannanottoja Klubitalon merkityksestä itselleen. Lukijalle jää tutkimuksen perusteella arvioitavaksi tämän yhteis-ön merkitys jäsenen arjessa ja yhteiskunnassamme ylipäättänsä.

Lopuksi siteeraan erään jäsenen pääkirjoitusta ja tuntoja Klubitalon jäsenlehdessä (2/2010, 3): ”... Illan sinisessä hetkessä sade piiskaa ikkunoita. Pöydälläni kolme kynttilää... Puhe-lin odottaa, että joku haluaisi soittaa... Voisinhan yrittää olla vielä turhempi pisara maan päällä. Minun maailmani on täynnä pieniä ihmeitä. On minun osani nauttia näistäkin het-kistä, huomata ihmeellinen luonto ympärilläni; talvi valmistautuu lepoon. Jospa minäkin; vaatisin vähän vähemmän itseltäni, antaisin luvan olla olematta aina niin täydellinen. An-taa anteeksi kiusaavat pikku virheet, löysätä vyötä ja syödä vielä yhden palan. Hellittää hieman kaasujalkaa, huomata myös maisemat. Muistaa, että on turhaa etsiä itseään, sillä sehän on meissä, minussa, koko ajan. Se pitäisi tietysti voida löytää missä vaan, milloin tahansa. Eihän itsestään voi irrota, eihän? Juuri nyt minä voisin olla olematta. Juuri nyt minä voisin yhtä hyvin olla olemassa. Tahdon olla osa elämän mysteeria. Varmuutta vailla – varmana siitä, että elämä kantaa.”

LÄHDELUETTELO

Adams, Robert (1996) Social work and empowerment. Macmillan Press Ltd.

Airas, Erkki (1979) Vapaiksi yhdessä. Porvoo: WSOY.

Alasuutari, Pertti (1996) Erinomaista rakas Watson. Helsinki: Hanki ja jää.

Clough, Patricia T. (1992) The End(s) of Ethnography. From Realism to Social Criticism. New York: Lang.

Eettisten toimikuntien jäsenten ja tutkijoiden muistilista. Sosiaali- ja terveysministeriön sivut. [Http://www.etene.org/](http://www.etene.org/) Lääketieteellinen tutkimuseettinen jaosto, 2001, 2003. Luettu 2.11.2008.

Eräsaari, Leena (1995) Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2000) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Freire, Paolo (2005) Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Gadamer, Hans-Georg (2004) Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Tampere: Vastapaino.

Goodall, H. Lloyd Jr (2000) Writing the New Ethnography. Walnut Creek: Alta Mira Press.

Grönfors, Martti (1982) Kvalitatiiviset kenttätöyömenetelmät. Juva: WSOY.

Haahtela, Riikka (2006) Osallisuuskeskustelut sosiaalityössä. Neljä näkökulmaa sosiaalityössä tuotettuihin asiakkaan osallisuusmahdollisuuksiin. Progradu –tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalityön laitos.

Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (1996) *Ethnography. Principles in Practice*. London: Tavistock / Routledge.

Hellaakoski, Aaro (1946) *Huojuvat keulat. Runoja*. Porvoo: WSOY.

Hietala, Outi, Valjakka, Sari & Martikka, Nina (2000) ”Täällä tehdään töitä itseä varten.” Klubitalot ja jäsentalot mielenterveyskuntoutuksen ja työllistymisen uusina vaihtoehtoina. *Kuntoutussäätiön tutkimuksia 65/2000*. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Hokkanen, Liisa (2009) *Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina*. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyväri, Susanna (2001) *Vallattomuudesta vastuuseen –Kokemuksen politiikan sankarit*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Jokinen, Kimmo (1997) *Suomalaisen lukemisen maisemaihanteet*. Jyväskylä: SoPhi, Jyväskylän yliopisto.

Joukamaa, Matti & Isohanni, Matti (2002) *Skitsofrenia*. Teoksessa Lepola, Ulla, Koponen, Hannu, Leinonen, Esa, Joukamaa, Matti, Isohanni, Matti & Hakola, Panu (toim.) *Psykiatria*. WS Bookwell Oy, 37-52.

Järvikoski, Aila (1994) *Vajaakuntoisuudesta elämänhallintaan? Kuntoutuksen viitekehysten ja toimintamallien tarkastelu*. *Kuntoutussäätiön tutkimuksia 46/1994*. Helsinki: Yliopistopaino.

Karjalainen, Päivi (2003) *Klubitalo osana sosiaalipsykiatrista kuntoutusmallia*. Teoksessa Pöyhönen, Eveliina (toim.) *Mielenterveyskuntoutujien klubitalo. Yhdessä kohti työelämää*. Helsinki: Art-Print Oy, 53-55.

- Karlsson, Magnus (2007) Vänskap och arbete. En dokumentation och utvärdering av Fountain House I Stockholm. Stockholm: Ersta Sköndalshögskola.
- Klubitalon jäsen (2003) Minun työpainotteinen päiväni. Teoksessa Pöyhönen, Eveliina (toim.) Mielenterveyskuntoutujien klubitalo. Yhdessä kohti työelämää. Helsinki: Art-Print Oy, 88-89.
- Koskela, Hannu (2007) Grounded theory. Teoksessa Syrjäläinen, Eija, Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Yliopistopaino Oy, 91-110.
- Koskinen, Kari A. (2008) Elämänhallinnan hakijoita – Lohjan Klubitalon kaunokirjallinen arviointiraportti. Espoo: Printel Oy / Edufin.
- Kurki, Leena (2002) Persoona ja yhteisö. Jyväskylä: SoPhi.
- Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.
- Latvala, Eila, Visuri, Tuomo ja Janhonen, Sirpa (1995) Psykiatrinen hoitotyö. Juva: WSOY.
- Latvala, Eila (1998) Potilaslähtöinen psykiatrinen hoitotyö laitospäristössä. Oulu: Oulun yliopisto.
- Lehto, Pekka: Fountain House klubitalo / <http://koti.mbnet.fi/fhouse/>). Luettu 9.7.2010.
- Lofland, John & Lofland, Lyn H. (1995) Analyzing Social Settings. A Guide to Observation and Analysis. Belmont: Wadsworth.
- Mullaly, Bob (2007) New structural social work. Oxford University Press.

Mäkelä, Klaus (1990) Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.

Mäntysaari, Mikko (1991) Sosiaalibyrokraatia asiakkaiden valvojana. Byrokratiatyö, sosiaalinen kontrolli ja sääntely sosiaalitoimistoissa. Tampere: Vastapaino.

Mönkkönen, Kaarina (1996) Asiantuntijasta asiantutkijaksi. Teoksessa Metteri, Anna (toim.). Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Helsinki: Edita, 51-66.

Ojanen, Markku & Sariola, Esa (1996) Skitsofrenia. Laitoskierteestä vapauteen. Keuruu: Otava.

Oranen, Mikko (2008) Mitä mieltä? Mitä mieltä? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Propst, Rudyard N. (2003) Klubitalojen historia: pienestä ryhmästä maailmanlaajuiseksi liikkeeksi. Teoksessa Pöyhönen, Eveliina (toim.) Mielenterveyskuntoutujien klubitalo. Yhdessä kohti työelämää. Helsinki: Art-Print Oy, 29-32.

Pösö, Tarja (2005) Kun paikka menee tutkijaan. Teoksessa Hänninen, Sakari, Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka (toim.) Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Saarijärvi: Stakes, 118-135.

Pöyhönen, Eveliina (toim.) (2003) Mielenterveyskuntoutujien klubitalo. Yhdessä kohti työelämää. Helsinki: Art-Print Oy, 9-20.

Rissanen, Päivi (2007) Skitsofreniasta kuntoutuminen. Mielenterveyden keskusliitto. Pori: Kehitys Oy.

Räsänen, Juhani (2006) Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä Oy. Suomen Työvalmennusakatemia.

Salo, Ulla-Maija (1999) Ylös tiedon ja taidon ylämäkeä. Tutkielma koulun maailmoista ja järjestyksistä. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Schonebaum, A.D., Boyd, J.K. & Dudek K.J. (2006) A Comparison of Competitive Employment Outcomes for the Clubhouse and PACT Models. *Psychiatric Services* 57/2006.

Siitonen, Juha (1999) Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulu University Press.

Siljander, Pauli (1988) Hermeneuttisen pedagogiikan pääsuuntauksset. Oulun yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta. Oulu.

Sosiaali- ja terveysministeriön sivut.

<http://info.stakes.fi/mielekaselama/FI/mielenterveydenedistäminen/>. Luettu 16.7.2010.

Sosiaali- ja terveysministeriön sivut.

<http://info.stakes.fi/mielekaselama/FI/toimijoita/kunnat.htm>. Luettu 16.7.2010.

Suvikas, Annukka, Laurell, Leena & Nordman, Pia (2007) Kuntouttava lähihoito. Helsinki: Edita Prima Oy.

Thomas, Nigel (2002) Children, family and the state. Decision-making and child participation. Bristol: Policy Press.

Törrönen, Maritta (2000) Lapset arjen subjekteina. Reflektiivisen etnografian mahdollisuudet. Teoksessa Karvinen, Synnove, Pösö, Tarja & Satka, Mirja (toim.) Sosiaalityön tutkimus. Metodologisia suunnistuksia. Jyväskylä: SoPhi, Jyväskylän yliopisto, 146-167.

University of Massachusetts Medical School 2009. Viitattu 3.8.2009.

[Http://www.umassmed.edu/uploadedFiles/cmhsr/Publications/colleensPoster.pdf](http://www.umassmed.edu/uploadedFiles/cmhsr/Publications/colleensPoster.pdf)

Vaaranen, Heli (2002) Kenttätyöstä kriittiseen kirjoittamiseen – kommentteja etnografian postmoderniin kritiikkiin. Nuorisotutkimus 1/2002.

Valkonen, Jukka, Peltola, Ulla & Härkäpää, Kristiina (2006) Työtä, tukea ja mielenterveyttä. Kokemuksia mielenterveyskuntoutujien työllistymismalleista. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 75/2006. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Vanhala, Anni (2005) Paikka ja asiakkuus. Etnografia naisten asuntolasta. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Vilka, Hanna (2007) Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuorinen, Kimmo (2005) Etnografia. Teoksessa Ovaska, Saira, Aula, Anne & Majaranta, Päivi (toim.) Käytettävyydetutkimuksen menetelmät. Tampere: Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos, 63-78.

Vuorinen, Marju (2008) Keski-Uudenmaan Klubitalon vaikutuksia psykososiaaliseen toimintakykyyn. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

LIITTEET

Liite 1: TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Psykiatrisen kuntoutuksen tuki ry / Klubitalo

Pyydän täten saada lupaa kuntouttavan sosiaalityön ammatillisen lisensiaatintutkimuksen tekoa varten Klubitalossanne – ja mahdollisesti jäsenistön verkostoissa. Liitteenä seuraa varsinainen tutkimussuunnitelma, josta ilmenee tarkemmin tulevan tutkimuksen sisältö. Tutkimukseni on etnograafinen kenttätutkimus, joka vaatii tietyn periodin oleskelua itse tutkittavassa yhteisössä. Olen suunnitellut tämän tapahtuvaksi heti mahdollisen tutkimusluvan saatuani keväällä 2008 2-3 kk:n aikana eri pituisina ajanjaksoina esim. joitakin kokonaisia päiviä peräkkäin tai myös yksittäisiä lyhyempiä periodeja/osapäiviä riippuen omasta työaikajärjestelystäni tai myös miten ko. työyksikölle sopii. Toimin tällä hetkellä osa-aikaisena (80 %) yhteiskunnallisten aineiden opettajana Sisälähetykseuran oppilaitoksessa Pieksämäellä lähinnä lähihoitajakoulutuksessa.

Tutkimus on yksittäiselle jäsenelle vapaaehtoista, joten hän voi kieltäytyä osallistumasta ko. tutkimukseen, esimerkiksi mahdollisiin haastatteluihini tai yhteydenottoihini. Tutkijana minua sitoo vaitiolovelvollisuus. Tarvitessani mahdollista erillistä lupaa esimerkiksi eri kokouksiin tai toimintoihin osallistumisesta, äänittämissiin tms. aion tilannekohtaisesti pyytää sitä jäseniltä/ henkilökunnalta. Lupahakemuksen liitteenä toimitan koulutusyliopistoni aiemman ohjaajani laatiman tutkimustani koskevan eettisen lausunnon.

Tutkimukseni toivon välittävän tietoa, joka kertoo näiden ihmisten arjesta. Näin tutkimuksella saattaisi olla tärkeä välillisesti sosiaali- ja hoitotyötä vahvistava merkitys. Tutkimus kuuluu SOSNET-verkostoon / Helsingin yliopisto: ohjaajinani toimivat professorit Liisa Hokkanen Lapin yliopistosta (p. 016-3412622) ja Marketta Rajavaara Helsingin yliopistosta (p. 09-19124566).

Yhteistyöterveisin

26.3.2008

Veli-Matti Isojoki

p. 040 5329452,

veli-matti.isojoki@sisop.fi

Liite 2: TUTKITTAVAN TIEDOTE

ETNOGRAFINEN TUTKIMUS KLUBITALOSSA 2008

VELI-MATTI ISOJOKI

”Etnografia Klubitalon jäsenyydestä”

Kyseessä on ammatillinen lisensiaatintyö kuntouttavan sosiaalityön alueelta.

Tutkimuskontekstinani on psykososiaalisen kuntoutuksen kulttuuri siihen liittyvässä jäsenyhteisössä. Tutkimusalueenani on erityisesti kyseinen klubitalo tiloineen, mutta mahdollisesti myös muita toiminta-areenoita kuten työ-/opiskelu-, toiminta- ja vapaa-ajan harrastustiloja.

Tutkimusongelmani koskee kysymystä tutkittavan yhteisön elämismaailmasta ja – tilasta, heidän suhteistaan, arjen kokemuksistaan ja odotuksistaan: mikä on heidän arkipäivänsä mielekkyys? Mitä he odottavat kyseiseltä hetkeltä – mutta myös mahdollisesti tulevalta..?

Tutkimuskysymys ja –tehtävä: Tutkijanaistini suuntautuvat yhteisön arkiseen toimintaan ja siihen liittyvään kanssakäymiseen ja keskusteluihin – erityisesti eri toiminta-episodeihin. Tämänlaatuisessa tutkimuksessa ei tutkimusongelmaa tai -kysymyksiä voi aina rajata tutkimuksen alussa hyvin tarkasti. Ne muotoutuvat ja täsmentyvät usein itse tutkimuksen kuluessa. Kuitenkin pääosassa olette te itse klubitalon jäsenet.

Tutkimusten tavoitteiden ja mahdollisten tulosten on tarkoitus palvella klubi yhteisöä tuottamalla toivottavasti myös uutta tietoa eri näkökulmista psykososiaalisen arjen ilmiöistä, odotuksista ja tulevaisuuden toiveistakin.

Tutkijana sitoudun kaikin tavoin olemaan tuottamatta tutkimukseen osallistuville vaikeaa, kärsimystä tai negatiivisia leimoja. Huomioin akateemiset tutkimuseettiset normit, joissa luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus ovat keskeisiä. Aineistoa kerätessäni, sitä säilyttäessäni, käsitellessäni ja siitä raportoidessani huolehdin vastuullisesti saamani tiedon säilymisestä vain itsellä. Kunnioitan tutkittavien yksityisyyttä, oikeutta kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen sekä oikeutta omaan rauhaan. Varmistan jokaisella

havainnointikäynnilläni, ettei läsnäoloni loukkaa tai häiritse tutkimukseen osallistuvia. Henkilöiden tunnistettavuus estetään, aineisto säilytetään niin, että muut eivät pääse siihen käsiksi. Aineiston kokoamisen yhteydessä tietoon tulleet asiat ja yksilöiden elämänhistoriat jäävät vain tutkijan tietoon. Tutkimustekstissä huolehdin siitä, että henkilöitä ei voida tekstistä tunnistaa ja vältän myös kaikin tavoin tutkittavien henkilöiden ja yhteisön leimautumista kielteisellä tavalla. Aineisto hävitetään, kun tutkimus on valmis sekä tarkastettu ja hyväksytty sosiaalityön jatko-opintoihin liittyvänä opinnäytteenä.

Tutkimus on pääosin osallistuvaa havainnointia arjen eri toiminnoissa. Varsinaisia strukturoituja haastatteluja ei ole suunniteltu; ehkä tietyt tilanteet kuten yhteisökokouksen kulku voi vaatia sen tallentamista ääninauhalle. Tämä tietysti sovitaan erikseen osallistuvien ehdoilla. Korostan myös, että tutkimuksesta voi henkilökohtaisesti erikseen kieltäytyä ilmaisemalla sen tutkijalle, jotta hän voi välttää esimerkiksi kyseisen henkilön kontaktia tai haastattelua. Mahdollisissa lisäkysymyksissä tai -selvityksissä voitte kääntyä puoleeni.

26.3.2008 Veli-Matti Isojoki p. 040 5329452

Liite 3: HAASTATTELURUNKO / -TEEMOJA

1. Kerro omasta tulostasi klubitaloon – historiaa – taustaa.
2. Klubitalossa olemisesi – käynnit – viihtyminen – mikä tärkeää – kehitettävää?
3. Klubitalon periaatteista: yhteisöllisyys, tasavertaisuus, vapaaehtoisuus sekä standardit?
4. Erityisiä huomioita?